

บทที่ 3

ระบบของการขายทอดตลาดในกฎหมายไทย

1. การขายทอดตลาดโดยภาคเอกชน¹

1.1 หลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการขายทอดตลาด

1.1.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ("ป.พ.พ.") ในส่วนของบรรพ 3 ว่าด้วยเอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ว่าด้วยซื้อขาย หมวด 4 ว่าด้วยการซื้อขายเฉพาะบางอย่าง ส่วนที่ 3 ว่าด้วยขายทอดตลาด ตั้งแต่มาตรา 509 ถึงมาตรา 517 แห่งป.พ.พ.² เป็นกฎหมายหลักที่กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการขายทอดตลาดไว้ ซึ่งสามารถปรับใช้กับการขายทอดตลาดในทุกระบบ ทั้งการขายทอดตลาดโดยภาคเอกชน กรมบังคับคดี หรือฝ่ายปกครอง โดยบางมาตรามีความคล้ายคลึงกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการซื้อขายสินค้า ค.ศ. 1893 (The Sale of Goods Act A.D. 1893) ("พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้า") ของประเทศสหราชอาณาจักร ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) หรือ German Civil Code) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส (Código De Proceso Civil หรือ Code of Civil Procedure)³ กล่าวคือ

¹โปรดดูตัวอย่างสัญญาขายทอดตลาดโดยภาคเอกชนในภาคผนวก (ข) (1).

²ตามร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ณ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2466) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการขายทอดตลาดไว้ในบรรพ 3 ว่าด้วยเอกเทศสัญญา หมวด 4 ว่าด้วยการซื้อขายเฉพาะบางอย่าง ส่วนที่ 4 ว่าด้วยขายทอดตลาด ตั้งแต่มาตรา 518 ถึงมาตรา 526 แห่งป.พ.พ. ซึ่งมีเนื้อความทำนองเดียวกันกับบทบัญญัติในปัจจุบัน.

³ไพฑิต เอกจริยกร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงมาตราว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ บรรพ 3 มาตรา 453-536. (กรุงเทพมหานคร : กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภิทัย, 2548) น. 128-136.

(1) มาตรา 509 แห่งป.พ.พ.มีความคล้ายคลึงกับมาตรา 58 (2) แห่งพ.ร.บ. การซื้อขายสินค้า⁴ และมาตรา 156 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน⁵

(2) มาตรา 510 แห่งป.พ.พ.มีความคล้ายคลึงกับมาตรา 711 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส

(3) มาตรา 512 แห่งป.พ.พ.มีความคล้ายคลึงกับมาตรา 58 (3) และ (4) แห่ง พ.ร.บ.การซื้อขายสินค้า

(4) มาตรา 514 แห่งป.พ.พ.มีความคล้ายคลึงกับมาตรา 58 (2) แห่งพ.ร.บ. การซื้อขายสินค้า

⁴มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการซื้อขายสินค้า ค.ศ. 1893 บัญญัติว่า

"In the case of a sale by auction:

(1) Where goods are put up for sale by auction in lots, each lot is prima facie deemed to be the subject of a separate contract of sale.

(2) A sale by auction is complete when the auctioneer announces its completion by the fall of the hammer, or in other customary manner. Until such announcement is made any bidder may retract his bid.

(3) Where a sale by auction is not notified to be subject to a right to bid on behalf of the seller, it shall not be lawful for the seller to bid himself or to employ any person to bid at such sale, or for the auctioneer knowingly to take any bid from the seller or any such person. Any sale contravening this rule may be treated as fraudulent by the buyer.

(4) A sale by auction may be notified to be subject to a reserved or upset price, and a right to bid may also be reserved expressly by or on behalf of the seller.

Where a right to bid is expressly reserved, but not otherwise, the seller, or any one person on his behalf, may bid at the auction."

⁵มาตรา 156 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน บัญญัติว่า

"At an auction a contract is not concluded until the knocking down of the object. A bid expires if a higher bid is made, or if the auction is closed without knocking down the object."

(5) มาตรา 516 แห่งป.พ.มีความคล้ายคลึงกับมาตรา 730 และมาตรา 740 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส

ป.พ.ไม่ได้ให้คำนิยามของการขายทอดตลาดไว้ แต่เป็นที่เข้าใจได้ว่าการขายทอดตลาดเป็นการซื้อขายชนิดหนึ่งที่แปลกกว่าการซื้อขายธรรมดาในเรื่องของวิธีการในการเข้าทำสัญญาในด้านการตั้งราคาและการตกลงราคา⁶ กล่าวคือ ในการซื้อขายธรรมดาผู้ขายเป็นฝ่ายบอกราคาและมีผู้ซื้อเป็นฝ่ายต่อราคาให้ลดลง แต่ในการขายทอดตลาดผู้ขายเป็นฝ่ายตั้งราคาขั้นต่ำไว้และมีผู้ผู้ราคาเป็นฝ่ายเสนอราคาสู้กันให้สูงขึ้นตามที่ผู้จะซื้อ กรณีจะเห็นได้ว่าการตั้งราคาและการตกลงราคาในการซื้อขายธรรมดาขึ้นอยู่กับภาระใจของคู่สัญญาแต่ละราย ซึ่งราคาของทรัพย์สินย่อมถูกกำหนดขึ้นจากตัวทรัพย์สิน คุณค่า ประโยชน์ใช้สอย รวมถึงความยากง่ายในการได้มาครอบครอง และความต้องการทรัพย์สินนั้น ในขณะที่การขายทอดตลาดจะมีแต่เพียงความปรารถนาอยากที่จะซื้อหรือขายทรัพย์สินนั้นที่เป็นตัวกำหนดราคาทรัพย์สิน⁷ ซึ่งการขายทอดตลาดนี้ถือว่าเป็นการขายทรัพย์สินที่ได้ราคาที่เป็นธรรม เพราะเป็นการขายทรัพย์สินด้วยการชิงราคากัน ผู้ซื้อทรัพย์สินย่อมจะต้องทำให้ราคาทรัพย์สินนั้นสูงที่สุดที่พอซื้อได้เพื่อเอาชนะผู้ผู้ราคาคนอื่น ทำให้ผู้ขายทรัพย์สินได้ราคาสูงซึ่งผู้ซื้อทรัพย์สินนั้นพึงซื้อในขณะนั้น⁸ อีกนัยหนึ่ง การซื้อขายธรรมดาเป็นการขายต่อเอกชน (Private Sale) ที่ทำการซื้อขายต่อกันระหว่างผู้ซื้อทรัพย์สินกับผู้ขายทรัพย์สินเท่านั้น ส่วนการขายทอดตลาดเป็นการขายต่อสาธารณชน (Public Sale) ที่ทำการขาย

⁶ปรีชา สุขามวงศ์. คำอธิบายลักษณะวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. พิมพ์ครั้งที่ 6. (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2532) น. 660. ; จำปี โสติพันธ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ พร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม. (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2548) น. 246.

⁷บุญศิริ คำแก้ว. "ปัญหาราคาในการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี". (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548).

⁸สถิต เล็งไธสง. คำสอนชุดวิชากฎหมายพาณิชย์ 1 ว่าด้วยการซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ และขายฝาก พร้อมด้วยพระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์อักษร, 2545) น. 123.

โดยเปิดเผยต่อสาธารณชนและเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปทำการสู้ราคาเพื่อเสนอซื้อได้⁹ ทั้งนี้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าในการขายทอดตลาดจะมีผู้สู้ราคาเข้าร่วมกี่คน¹⁰ และแม้จะมีผู้สู้ราคาเพียงคนเดียว โดยไม่มีคู่ต่อสู้ก็ยังเรียกว่าเป็นการขายทอดตลาดหากได้เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปทำการสู้ราคา

⁹พิพัฒน์ จักรางกูร. "ข้อเท็จจริงในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล". บทบัญญัติ 31, 2 (มิถุนายน 2517) น. 270-286.

¹⁰สุวิทย์ นิ่มน้อย. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน และให้. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522) น. 188. ; โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6554/2541 (งานส่งเสริมงานตุลาการ เล่ม 11 หน้า 82-85) ความว่า "การเข้าสู้ราคาในการขายทอดตลาดเป็นเรื่องของบุคคลที่สนใจจะเข้าประมูล ไม่เกี่ยวกับเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ขายทอดตลาดแต่อย่างใด เพราะเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีอำนาจจะบังคับหรือห้ามมิให้ผู้ใดเข้าสู้ราคา ดังนั้น การที่มีผู้เข้าสู่วาคน้อยจึงไม่ใช่ข้อแสดงว่าการขายทอดตลาดเป็นไปโดยไม่ชอบ".

แล้ว¹¹ ที่ว่ามานี้มิได้หมายความว่าถ้าไม่มีใครเสนอเข้าสู่ราคากันแล้วจะไม่เรียกว่าเป็นการขายทอดตลาด ถ้าหากเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้าสู่ราคาแล้ว แม้จะมีผู้สู่ราคาเพียงรายเดียว ไม่มีคู่ต่อสู้แข่งขันก็ยังคงเรียกว่าเป็นการขายทอดตลาดอยู่นั่นเอง¹² อย่างไรก็ตาม นักกฎหมายบางท่านเห็น

¹¹โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 142/2520 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 2 หน้า 181-182) ความว่า "ได้มีการโฆษณาประกาศขายทอดตลาดโดยเปิดเผย เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสู่ราคา มีบุคคลมาในการขายทอดตลาดถึง 10 กว่าคน ผู้ทอดตลาดไม่ได้เสนอขายให้แก่จำเลยคนเดียว จำเลยเป็นผู้เดิมการสู่ราคา แม้ไม่มีผู้อื่นสู่ราคาด้วย จนกระทั่งผู้ทอดตลาดได้แสดงความตกลงด้วยการเคาะไม้ การขายทอดตลาดชอบแล้ว จำเลยไม่ชำระราคา ต้องรับผิดชอบในราคาที่ขายได้น้อยไปกว่าราคาเดิม". ; โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1086/2542 (งานส่งเสริมงานตุลาการ เล่ม 5 หน้า 50-52) ความว่า "ในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นกฎหมายมิได้บัญญัติให้ต้องมีผู้เข้าแข่งขันในการประมูลราคา เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ประกาศให้ผู้มีส่วนได้เสียรวมทั้งจำเลยที่ 1 เจ้าของทรัพย์สินทราบโดยชอบแล้ว แม้จะมีผู้เข้าประมูลสู่ราคาเพียงรายเดียว เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ดำเนินการขายทอดตลาดไปได้ และในการขายทอดตลาดครั้งนี้มีผู้แทนโจทก์เข้าประมูลสู่ราคาแล้ว การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการขายทอดตลาดต่อไปจึงชอบ ทั้งไม่จำต้องเรียกชื้อจำเลยที่ 1 ก่อนการขายทอดตลาด เพราะเป็นหน้าที่ของจำเลยที่ 1 ที่จะต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบด้วยตนเอง". ; โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 489/2544 (งานส่งเสริมงานตุลาการ เล่ม 1 หน้า 131-135) ความว่า "เจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยได้ประกาศขายทอดตลาดให้ประชาชนทั่วไปทราบแล้ว ทั้งได้แจ้งส่งประกาศขายทอดตลาดให้จำเลยทราบและจำเลยได้มาดูแลขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยด้วย การที่มีโจทก์เข้าประมูลสู่ราคาเพียงคนเดียว ก็ได้ทำให้การขายทอดตลาดครั้งนี้เสียไป".

¹²ศูนย์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชมรมนิติศาสตร์ มธ. ' 12. คู่มือปฏิบัติการทำสัญญาซื้อขาย. (คณะนิติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532) น. 13 (อรรถาธิบาย). ; ประพนธ์ ศาตะมาน, ไพจิตร ปุณณพันธ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะซื้อขาย:พร้อมด้วยภาคผนวกบทความพิเศษบทบัญญัติลักษณะขายฝากตามกฎหมายใหม่ที่ผิดพลาด. (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2549) น. 141. ; หยุด แสงอุทัย. แนวคำถามคำตอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน และให้. (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : นำเชียการพิมพ์, 2515) น. 37.

ว่าการขายทอดตลาดจะต้องมีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปเข้ามาเป็นผู้รู้ราคาแข่งกัน¹³ หากมีผู้รู้ราคาเพียงคนเดียวหรือไม่มีผู้ใดรู้ราคาเลย กรณีย่อมมิใช่การขายทอดตลาดหรือจะเป็นการขายทอดตลาดที่สมบูรณ์มิได้¹⁴

เมื่อการขายทอดตลาดเป็นการซื้อขายชนิดหนึ่ง ดังนั้น การขายทอดตลาดจึงต้องตกอยู่ในบังคับป.พ.พ.ว่าด้วยสัญญาซื้อขายและนิติกรรมสัญญาด้วย กล่าวคือ การขายทอดตลาดเป็นสัญญาต่างตอบแทนชนิดหนึ่งที่เกิดจากนิติกรรมสองฝ่ายที่คู่สัญญาสองฝ่ายต่างฝ่ายได้รับประโยชน์ตอบแทนซึ่งกันและกัน โดยผู้ขายทรัพย์สินประสงค์จะได้ราคาทรัพย์สินจากผู้ซื้อทรัพย์สินและจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สินเป็นการตอบแทน ส่วนผู้ซื้อทรัพย์สินก็ประสงค์จะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นจากผู้ขายทรัพย์สินและจะได้ใช้ราคาทรัพย์สินเป็นการตอบแทน กรณีจึงต้องพิจารณาการขายทอดตลาดตามหลักทั่วไปในการทำนิติกรรมสัญญาในหลักเกณฑ์ดังนี้¹⁵

- (1) คู่สัญญาที่มีความสามารถตามกฎหมายในการทำนิติกรรมสัญญา
- (2) วัตถุประสงค์ของนิติกรรมสัญญาที่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่เป็นการฝ่าฝืน และ ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งวัตถุประสงค์ตามกฎหมายภาวะวิสัย (Objective Theory) ของการขายทอดตลาดคือการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและการชำระราคาทรัพย์สินนั้น¹⁶
- (3) คู่สัญญาที่ทำการเสนอสนองต้องตรงกัน โดยมีเจตนาอันแท้จริงในการทำนิติกรรมสัญญาที่ไม่บกพร่องด้วยเหตุเป็นเจตนาซ่อนเร้น เจตนาหลง เจตนาอันเกิดจากความสำคัญผิด กลฉ้อฉล หรือข่มขู่

¹³ สัญญาชัย สัจจวานิช, ธรรมนิติย์ วิชญเนตินัย. คำอธิบายหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์, 2518) น. 199. ; ยงยุทธ กาฬกาญจน์. คู่มือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2518) น. 89.

¹⁴ อัมพร จันทรวิจิตร. คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ คำประกัน จำนอง จำนำ ตัวแทน นายหน้า ประกันภัย รับขน และเก็บของในคลังสินค้า. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2507) น. 91.

¹⁵ หยุด แสงอุทัย, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 12, น. 1.

¹⁶ จำปี โสติพันธ์, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 6, น. 59.

นั้น²⁰ แม้จะไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินนั้นก็ตาม โดยผู้ขายทรัพย์สินในความหมายนี้จัดได้ว่าเป็นบุคคลที่กฎหมายให้อำนาจที่จะขายทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งได้ แต่ในท้ายที่สุดบุคคลที่จะผูกพันเป็นคู่สัญญากับผู้ซื้อทรัพย์สินก็คือเจ้าของทรัพย์สินนั้น โดยเจ้าของทรัพย์สินเป็นผู้มีสิทธิได้รับเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สิน เพียงแต่เงินดังกล่าวจะต้องถูกกันไว้เพื่อชำระให้แก่ผู้มีอำนาจในการขายทรัพย์สินนั้นก่อน ในขณะเดียวกันเจ้าของทรัพย์สินก็ต้องรับผิดชอบเมื่อเกิดการรอนสิทธิในทรัพย์สินนั้นตามมาตรา 475 แห่งป.พ.พ. เช่น ผู้ชำระหนี้ตามมาตรา 336 แห่งป.พ.พ. ผู้ขายทรัพย์สินตามมาตรา 470 แห่งป.พ.พ. ผู้ขนส่งขายทอดตลาดทรัพย์สินที่เป็นลหุภัณฑ์ของสละเสียได้เมื่อหาตัวผู้รับตราส่งไม่พบหรือผู้รับตราส่งบอกปิดไม่รับมอบทรัพย์สินนั้นตามมาตรา 631 แห่งป.พ.พ. ผู้รับจำนำบังคับจำนำทรัพย์สินโดยการขายทอดตลาดตามมาตรา 764 แห่งป.พ.พ. นายคลังสินค้าขายทอดตลาดทรัพย์สินตามที่อยู่ประหวอนสินค้าขอตามมาตรา 790 แห่งป.พ.พ. เป็นต้น

(2) ผู้ทอดตลาด (Auctioneer) อาจเป็นบุคคลเดียวกันกับผู้ขายทรัพย์สินก็ได้²¹ หรือเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย²² หรือเป็นคนกลางที่ดำเนินการในการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นแทนผู้ขายทรัพย์สินเพื่อให้ได้มาซึ่งค่านายหน้าหรือค่าตอบแทนอื่น²³ โดยสิทธิหน้าที่ระหว่างผู้ขายทรัพย์สินกับผู้ทอดตลาดจะเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยตัวการตัวแทน²⁴ และถ้าผู้ทอดตลาดประกอบการเป็นอาชีพก็จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย โดยผู้ทอดตลาดมีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ขายทรัพย์สิน อำนาจการขายทอดตลาดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เก็บรักษาทรัพย์สินด้วยความระมัดระวัง พยายามทำให้ทรัพย์สินได้ราคาสูง

²⁰ปรีชา สุมาวงศ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 6, น. 660.

²¹Mould, Graham. Bateman on Auction with Forms, Precedents and Statutes. (London : The Estates Gazette, 1908) p. 16.

²²เดือน จิตรกร. คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเอกเทศสัญญา (ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ). (คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2510) น. 91(อัดสำเนา).

²³Thomas v. Kerr, 66 Ky. 619, 3 Bush 619, 1868 WL 4013 (1868)

²⁴โพยม เลขยานนท์. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2499) น. 87.

ที่สุด ถ้าผู้รู้ราคาละเลยไม่ใช้ราคาก็ต้องนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดใหม่และบังคับให้ผู้รู้ราคาคนเดิมชำระส่วนที่ยังขาด และเรียกเงินที่ขายทรัพย์สินได้เป็นเงินสดให้ครบถ้วน²⁵

หากผู้ทอดตลาดเห็นว่าราคาสูงที่สุดยังไม่เพียงพอไม่เป็นไปตามที่ผู้ทอดตลาดพึงพอใจ ซึ่งโดยมากจะเป็นราคาที่ต่ำกว่าราคาที่ผู้ทอดตลาดตั้งใจว่าจะขายทอดตลาดได้ ไม่ว่าราคาดังกล่าวจะสูงหรือต่ำกว่ามูลค่าจริงของทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดเพียงใดก็ตามก็ตาม ผู้ทอดตลาดก็มีสิทธิถอนทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดได้ตามมาตรา 513 แห่งป.พ.พ. โดยไม่ต้องมีเหตุผลใดๆ และคำว่า "ไม่เพียงพอ" ก็ถือตามความเห็นของผู้ทอดตลาดเป็นเกณฑ์ไม่ถือตามความคิดเห็นของบุคคลทั่วไป กรณีจึงเท่ากับเป็นการไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ทอดตลาดนั่นเอง ผู้ทอดตลาดจึงไม่ถูกผูกมัดให้ต้องขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นเพราะมิฉะนั้นจะกลายเป็นว่ากฎหมายบังคับให้ต้องทำสัญญา²⁶ แต่การถอนทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดนั้นจะต้องทำก่อนที่ผู้ทอดตลาดจะทำการเคาะไม้หรือแสดงกริยาอย่างหนึ่งอย่างใดตามจารีตประเพณีในการขายทอดตลาดอันทำให้การขายทอดตลาดบริบูรณ์²⁷

มาตรา 517 แห่งป.พ.พ.กำหนดความรับผิดชอบของผู้ทอดตลาดในกรณีที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตนในการรวบรวมเงินค่าทรัพย์สินเพื่อส่งให้แก่ผู้ขายทรัพย์สิน หรือไม่นำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เมื่อผู้ซื้อทรัพย์สินไม่ยอมชำระเงินค่าทรัพย์สิน โดยผู้ทอดตลาดจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ขายทรัพย์สิน ซึ่งเป็นความรับผิดชอบในฐานะตัวแทนที่มีต่อตัวการตามมาตรา 812 แห่งป.พ.พ.²⁸

(3) ผู้รู้ราคา (Bidder) เป็นผู้ประมูลหรือตั้งราคาเพื่อเสนอขอซื้อทรัพย์สินในการขายทอดตลาดนั้น เมื่อผู้รู้ราคาเสนอราคาแล้วต้องผูกพันในราคาที่เสนอนั้น ผู้รู้ราคาจะสิ้นความผูกพันในราคาที่ตนเสนอได้ในกรณีดังต่อไปนี้²⁹

(3.1) ผู้รู้ราคาถอนคำเสนอราคาของตนก่อนที่ผู้ทอดตลาดจะได้กระทำการอันเป็นการสนองรับคำเสนอราคาของผู้รู้ราคาตามมาตรา 509 แห่งป.พ.พ. ทั้งนี้ ไม่ว่าผู้รู้ราคา

²⁵ วิชาญ เครื่องาม, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 17, น. 257.

²⁶ ประพนธ์ ศาตะมาน, ไพจิตร ปุณณพันธ์, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 12, น. 145.

²⁷ ไพฑูริย์ เอกจริยกร, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 3, น. 132.

²⁸ สกิต เล็งไธสง, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 8, น. 126. ;

²⁹ พรชัย สุนทรพันธ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขายแลกเปลี่ยน ให้. (กรุงเทพมหานคร : ชิสโกการพิมพ์, 2518) น. 9 (ข).

จะถอนคำเสนอราคาของตนโดยมีเหตุผลหรือไม่ก็ตาม เนื่องจากการขายทอดตลาดยังไม่บริบูรณ์ แม้คำเสนอราคาจะเป็นคำเสนออีกตาม แต่มาตรา 509 แห่งป.พ.พ.ได้บัญญัติยกเว้นให้ผู้ผู้ราคาสามารถถอนคำเสนอราคาได้ กรณีนี้แตกต่างจากเรื่องของคำเสนอในกรณีทั่วไปที่ผู้เสนอจะถอนคำเสนอที่มีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคําสั่งภายในเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนองจากผู้รับคำเสนอที่อยู่ห่างโดยระยะทางไม่ได้ตามมาตรา 355 แห่งป.พ.พ.³⁰

(3.2) ในระหว่างที่ผู้ผู้ราคาได้ผู้ราคาอยู่นั้น ผู้ทอดตลาดถอนทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดไม่ว่าด้วยเหตุผลใดตามมาตรา 513 แห่งป.พ.พ.

(3.3) ผู้ยื่นผู้ราคาสูงขึ้น ไม่ว่าคำเสนอราคาที่สูงขึ้นนั้นจะมีผลสมบูรณ์หรือไม่ประการใด คำเสนอของผู้ผู้ราคาก็จะถูกยกเลิกไปโดยปริยายตามมาตรา 514 แห่งป.พ.พ.³¹

เพื่อให้การขายทอดตลาดเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรมและได้ราคาทรัพย์สินที่เหมาะสมในการขายทอดตลาดนั้น ป.พ.พ.จึงมีมาตรการสำคัญที่ห้ามมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการขายทอดตลาดเข้าเป็นผู้ผู้ราคา เพราะเหตุว่าจะเป็นโอกาสหรือช่องทางให้มีการสมคบหรือสมยอมกันกำหนดราคาทรัพย์สินให้ต่ำ ซึ่งจะทำให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของทรัพย์สิน อันจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น³² และในอีกทางหนึ่งยังเป็นช่องทางให้มีการปั่นราคาทรัพย์สินให้สูงขึ้นโดยมิได้มีความประสงค์แท้จริงที่จะซื้อทรัพย์สินนั้นได้อีกด้วย

มาตรา 512 แห่งป.พ.พ.ได้บัญญัติห้ามผู้ขายทรัพย์สินเข้าเป็นผู้ผู้ราคา หรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าผู้ราคาแทน เว้นเสียแต่จะได้แถลงข้อสงวนสิทธิเข้าผู้ราคานั้นไว้ในการประกาศโฆษณาการขายทอดตลาดด้วย เนื่องจากการที่ผู้ขายทรัพย์สินที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นจะเข้าเป็นผู้ผู้ราคาก็เป็นเรื่องที่จะกระทำไปเพื่อให้ได้ราคาสูงขึ้นเท่านั้นเอง มิได้ประสงค์ที่จะซื้อทรัพย์สินนั้น จึงเป็นการทำเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อและซื้อทรัพย์สินในราคาที่สูงเกินไปโดยไม่เป็นธรรม ดังนั้นหากผู้ขายทรัพย์สินจะเข้าเป็นผู้ผู้ราคาด้วย จึงต้องบอกให้บุคคลทั่วไปได้ทราบก่อน เพื่อบุคคลทั่วไปจะได้ใช้ความระมัดระวังมิให้ผู้ขายทรัพย์สินหลอกได้³³ การที่มาตรา 512 แห่งป.พ.พ.กำหนดข้อยกเว้นให้ผู้ขายทรัพย์สินเข้าเป็นผู้ผู้ราคาหรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าผู้ราคาแทนได้หากได้มีการแถลงไว้ใน

³⁰ไพฑูริย์ เอกจริยกร, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 3, น. 133. ;

³¹เดียน จิตกร, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 22, น. 93.

³²โปรดดูหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3062/2538 (งานส่งเสริมงานตุลาการ เล่ม 6 หน้า 180-183).

³³สถิต เล็งไธสง, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 8, น. 125.

การโฆษณาซื้อขายทอดตลาด ก็เป็นเพราะว่าผู้ขายทรัพย์สินเป็นผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินที่นำออกขายทอดตลาด การที่ผู้ขายทรัพย์สินเข้าเป็นผู้รู้ราคาอาจเป็นทางป้องกันมิให้การขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นได้ราคาต่ำจนเกินไป โดยผู้ขายทรัพย์สินย่อมต้องคอยรักษาประโยชน์ด้วยการพยายามรู้ราคาให้สูงขึ้นจนเต็มความสามารถ³⁴ หากมีการรู้ราคากันในราคาที่ต่ำ ผู้ขายทรัพย์สินอาจจะต้องขาดทุนนั่นเอง³⁵

ผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดที่มีผู้ขายทรัพย์สินเข้าเป็นผู้รู้ราคา หรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าสู่ราคาแทนด้วยโดยมิได้แถลงข้อสงวนสิทธิเข้าสู่ราคาไว้ในประกาศโฆษณาการขายทอดตลาดอาจบอกกล่าวการขายทอดตลาดนั้นได้ โดยอ้างว่าได้แสดงเจตนาซื้อทรัพย์สินเพราะกลฉ้อฉลของผู้ขายทรัพย์สินหรือผู้ทอดตลาด การขายทอดตลาดจึงตกเป็นโมฆียะ ตามมาตรา 159 แห่งป.พ.พ.³⁶ ส่วนผู้ขายทรัพย์สินหรือผู้ทอดตลาดที่ฝ่าฝืนมาตรา 512 แห่งป.พ.พ.จะต้องรับผิดชอบอาญาฐานฉ้อโกง³⁷ ตามมาตรา 341 และมาตรา 343 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ("ป.อ.")

มาตรา 511 แห่งป.พ.พ.นั้นได้บัญญัติห้ามผู้ทอดตลาดเข้าเป็นผู้รู้ราคา หรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าสู่ราคาแทนโดยเด็ดขาด ทั้งนี้ โดยไม่มีข้อยกเว้นใดๆทั้งสิ้น³⁸ ซึ่งกรณีนี้รวมถึงผู้ทอดตลาดที่เป็นผู้ขายทรัพย์สินด้วย ดังนั้น ผู้ทอดตลาดที่เป็นผู้ขายทรัพย์สินจึงไม่อาจอาศัยข้อยกเว้นตามมาตรา 512 แห่งป.พ.พ.ได้³⁹ โดยกรณีเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนที่กฎหมายได้ห้ามไว้ชัดแจ้ง⁴⁰ การที่ผู้ทอดตลาดเข้าเป็นผู้รู้ราคาหรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าสู่ราคาแทนถือเป็นการทำนิติกรรมกับตนเอง โดยการทำนิติกรรมกับตนเองนี้จะเกิดขึ้นได้

³⁴ วิจารณ์ เกิดศิริ. คำอธิบายป.พ.พ.ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515) น. 111.

³⁵ เดือน จิตรกร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 22, น. 94-95.

³⁶ อัมพร จันทรวิจิตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 14, น. 94.

³⁷ ปรีชา สุมาวงศ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 6, น. 665-666.

³⁸ สมยศ เชื้อไทย, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 18, น. 134.

³⁹ ยงยุทธ กาฬกาญจน์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 13, น. 91. ; ปรีชา สุมาวงศ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 6, น. 665. ; สุวิทย์ นิ่มน้อย, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 10, น. 190.

⁴⁰ ประพนธ์ ศาตะมาน, ไพจิตร ปุณณพันธ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 12, น. 144. ; มนูญ วัฒนศาสตร์, พระ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรประเสริฐ, 2522) น. 43.

ในกรณีที่บุคคลเดียวกระทำในสองฐานะ ฐานะหนึ่งเป็นการทำในนามของตนเอง ส่วนอีกฐานะหนึ่งเป็นการทำในนามของบุคคลอื่น ซึ่งก็มีทั้งที่กฎหมายอนุญาตให้ทำได้และที่กฎหมายห้ามมิให้กระทำโดยมีเหตุผลในการอนุญาตหรือการห้ามในแต่ละเรื่อง จุดประสงค์สำคัญก็คือเพื่อคุ้มครองป้องกันประโยชน์ของตัวการมิให้ตัวแทนหาประโยชน์ใส่ตัว เหตุที่กฎหมายห้ามผู้ทอดตลาดเข้าเป็นผู้สุ้ราคาหรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าสุ้ราคาแทนนั้น นอกจากว่าอาจจะทำให้ผู้ขายทรัพย์สินที่เป็นตัวการเสียหายแล้ว ก็อาจจะเป็นการหลอกลวงประชาชนให้หลงเข้าใจผิดคิดว่าทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดนั้นมีคุณภาพสมราคา⁴¹ อีกทั้ง การที่เปิดโอกาสให้ผู้ทอดตลาดเข้าเป็นผู้สุ้ราคาหรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าสุ้ราคาแทนได้นั้น ผู้ทอดตลาดอาจจะลำเอียงรีบเคาะไม้ขายให้แก่ตนเองหรือพวกของตนเองเสีย เป็นการไม่ยุติธรรมแก่ผู้สุ้ราคาคนอื่นด้วย⁴² ซึ่งผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดที่มีผู้ทอดตลาดเข้าเป็นผู้สุ้ราคาหรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าสุ้ราคาแทนด้วย อาจบอกอ้างการขายทอดตลาดนั้นได้ โดยอ้างว่าได้แสดงเจตนาซื้อทรัพย์สินเพราะกลฉ้อฉลของผู้ทอดตลาด การขายทอดตลาดจึงตกเป็นโมฆียะตามมาตรา 159 แห่งป.พ.พ.เช่นเดียวกัน⁴³ ส่วนผู้ทอดตลาดที่ฝ่าฝืนมาตรา 511 แห่งป.พ.พ.จะต้องรับผิดชอบอาญาฐานฉ้อโกงตามมาตรา 341 และมาตรา 343 แห่งป.อ.⁴⁴ อย่างไรก็ตาม ในประเด็นนี้มีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่าผู้ทอดตลาดอยู่ในฐานะตัวแทนของผู้ขายทรัพย์สิน การใดที่ผู้ทอดตลาดแสดงออกมาย่อมถือว่าเป็นการแสดงออกแทนผู้ขายทรัพย์สินและผูกพันผู้ขายทรัพย์สิน ดังนั้น ผู้ทอดตลาดจึงไม่อาจเข้าเป็นผู้สุ้ราคา เพราะการที่ผู้ทอดตลาดในฐานะตัวแทนทำนิติกรรมกับผู้ขายทรัพย์สินซึ่งเป็นตัวการนั้นจะทำให้ผลประโยชน์ขัดกัน ถ้าหากผู้ทอดตลาดเข้าเป็นผู้สุ้ราคา อาจทำให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินได้ราคาต่ำ ผู้ขายทรัพย์สินซึ่งเป็นตัวการก็จะเสียหาย แต่มาตรา 511 แห่งป.พ.พ.ก็มีข้อยกเว้นในกรณีที่ผู้ขายทรัพย์สินอนุญาต ทั้งนี้ ภายใต้บังคับมาตรา 805 แห่งป.พ.พ.⁴⁵

แต่ในกรณีที่นิติบุคคลหนึ่งเป็นผู้ขายทรัพย์สินหรือผู้ทอดตลาด แม้นิติบุคคลในเครือจะเข้าเป็นผู้สุ้ราคาหรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าสุ้ราคาแทน โดยไม่ปรากฏว่านิติบุคคลนั้นได้ใช้

⁴¹ พรชัย สุนทรพันธ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 29, น. 10 (ข).

⁴² เดือน จิตรกร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 22, น. 94.

⁴³ อัมพร จันทรวิจิตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 14, น. 94.

⁴⁴ ปรีชา สุมาวงศ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 6, น. 665-666.

⁴⁵ สถิต เล็งไธสง, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น. 123 - 125.

ให้นิติบุคคลในเครือเข้าสู่วราคาแทน ก็ไม่ต้องห้ามตามบทบัญญัติทั้งสองมาตรานี้แต่ประการใด เพราะเหตุที่เป็นคนละนิติบุคคล⁴⁶

(4) ผู้ซื้อทรัพย์สิน (Buyer) เป็นผู้ชนะการประมูลหรือผู้สุ่วราคาซึ่งเสนอราคาสูงสุดจนผู้ทอดตลาดยอมรับและเข้าทำสัญญาซื้อขายด้วย เนื่องจากกฎหมายให้ความคุ้มครองผู้ซื้อทรัพย์สินบางประการ ดังนั้น ผู้ซื้อทรัพย์สินมีหน้าที่ต้องทำตามประกาศโฆษณาการขายทอดตลาดและข้อความต่างๆที่ผู้ทอดตลาดได้แถลงไว้ก่อนเริ่มการขายทอดตลาด ตามมาตรา 510 แห่งป.พ.พ.⁴⁷ เช่น ประกาศโฆษณาการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษกำหนดให้ผู้ซื้อทรัพย์สินชำระราคาทรัพย์สินเรียบร้อยแล้ว จึงจะไปดำเนินการเพื่อให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโอนไปยังผู้ซื้อทรัพย์สินต่อไป เช่นนี้ผู้ซื้อทรัพย์สินก็ต้องผูกพันปฏิบัติตามประกาศโฆษณาการขายทอดตลาดนั้นด้วย⁴⁸ หรือประกาศโฆษณาการขายทอดตลาดกำหนดว่าผู้ซื้อทรัพย์สินจะต้องรับขนทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดไปทันที มิฉะนั้นจะต้องชำระค่ารักษาทรัพย์สินนั้นล่วงหน้า⁴⁹ หรือผู้ซื้อทรัพย์สินมีหน้าที่ตรวจดูทรัพย์สินว่ามีสภาพเป็นอย่างไร⁵⁰ เป็นต้น รวมทั้งจะต้องชำระราคาเป็นเงินสดทันทีหรือตามเวลาที่ผู้ทอดตลาดกำหนดไว้ ตามมาตรา 515 แห่งป.พ.พ. แต่ถ้าในประกาศโฆษณาการขายทอดตลาดกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เช่น กำหนดให้ชำระราคาทรัพย์สินด้วยเช็คเชียร์เช็ค เป็นต้น ก็ต้องเป็นไปตามประกาศโฆษณาการขายทอดตลาดนั้น⁵¹

⁴⁶โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2837/2537 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 4 หน้า 806-812) ความเป็นว่า "ผู้เข้าสู่วราคาและซื้อหุ้นที่จำเลยจองไว้ได้จากการขายทอดตลาดเป็นบริษัทที่ผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ถือหุ้นในบริษัทโจทก์ด้วย หรือเป็นบริษัทในเครือบริษัทโจทก์เท่านั้น ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 511 และ 512 บัญญัติห้ามผู้ทอดตลาดหรือผู้ขายเข้าสู่วราคาหรือใช้ให้ผู้อื่นหนึ่งผู้ใดเข้าสู่วราคา การที่บริษัท ม. ซึ่งเป็นนิติบุคคลต่างหากจากบริษัทโจทก์เป็นผู้ซื้อได้จากการขายทอดตลาด โดยไม่ปรากฏว่ามีการใช้บุคคลทั้งหลายเข้าประมูลสู่วราคาแทนบริษัทโจทก์ การขายทอดตลาดนั้นดังกล่าวจึงชอบด้วยกฎหมาย".

⁴⁷ ประพนธ์ ศาตะมาน, ไพจิตร บุญญพันธ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 12, น. 144.

⁴⁸ อัมพร จันทรวจิตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 14, น. 92-93.

⁴⁹ เดือน จิตรกร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 22, น. 92.

⁵⁰ วิริยะ เกิดศิริ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 34, น. 111.

⁵¹ อัมพร จันทรวจิตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 14, น. 95.

เมื่อผู้ทอดตลาดตกลงขายทรัพย์สินด้วยการเคาะไม้หรือด้วยวิธีการอย่างอื่นตามจารีตประเพณีในการขายทอดตลาด การขายทอดตลาดย่อมบริบูรณ์ ตามมาตรา 509 แห่งป.พ.พ.⁵² ซึ่งคำว่า "บริบูรณ์" ต่างจากคำว่า "สมบูรณ์" เพราะคำว่า "สมบูรณ์" เป็นเรื่องแบบของนิติกรรมที่มาตรา 152 แห่งป.พ.พ. กำหนดให้นิติกรรมที่ไม่ทำให้ถูกต้องตามแบบต้องตกเป็นโมฆะ ในขณะที่คำว่า "บริบูรณ์" เป็นกรณีที่นิติกรรมยังไม่เกิด ในทำนองเดียวกับมาตรา 1299 แห่งป.พ.พ. ที่นิติกรรมนั้นไม่อาจใช้บังคับบุคคลภายนอกได้⁵³ เมื่อการขายทอดตลาดบริบูรณ์ ผู้ผู้ราคาสูงสุดจะกลายเป็นผู้ซื้อทรัพย์สิน หากผู้ซื้อทรัพย์สินไม่ชำระราคา ผู้ทอดตลาดก็มีสิทธิเอาทรัพย์สินออกขายทอดตลาดซ้ำอีกครั้งหนึ่ง และถ้าได้เงินเป็นจำนวนสุทธิไม่คุ้มกับราคาและค่าขายทอดตลาดในคราวก่อน ผู้ซื้อทรัพย์สินก็ต้องรับผิดชอบชดใช้ในส่วนที่ยังขาดอยู่ตามมาตรา 516 แห่งป.พ.พ. โดยถือว่าเป็นค่าเสียหายเพราะการผิดสัญญา⁵⁴ ทั้งนี้ ผู้ทอดตลาดจะยึดหน่วงทรัพย์สินไว้จนกว่าผู้ซื้อทรัพย์สินจะชำระราคาตามมาตรา 468 แห่งป.พ.พ. ไม่ได้ เพราะเป็นการขัดกับมาตรา 516 แห่งป.พ.พ. ที่กำหนดให้ผู้ทอดตลาดนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดซ้ำอีกครั้ง โดยมาตรา 516 แห่งป.พ.พ.มิได้ให้สิทธิที่จะนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดหรือไม่ก็ได้ในทำนองเดียวกันกับมาตรา 470 แห่งป.พ.พ.⁵⁵ แต่ประการใด แต่มีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่าผู้ทอดตลาดจะว่ากล่าวเอาแก่ผู้ซื้อทรัพย์สินตามหลักแห่งการผิดสัญญาก็ได้หรือจะเอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดซ้ำอีกครั้งก็ได้ โดยเป็นสิทธิของผู้ทอดตลาดที่จะเลือกปฏิบัติวิธีการใดวิธีการหนึ่งที่จะเป็นผลดีแก่ตน⁵⁶ นอกจากนี้ ผู้ทอดตลาดจะขายทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ผู้ราคารองลงมาก็ได้ไม่ได้เพราะคำสั่งของผู้ผู้

⁵²โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 489/2544 (งานส่งเสริมงานตุลาการ เล่ม 1 หน้า 131-135) ความว่า "การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้แสดงอาการเคาะไม้เมื่อตกลงขายทรัพย์สินให้แก่โจทก์ ซึ่งจำเลยที่มาดูแลการขายก็รู้ว่าได้มีการตกลงขายทรัพย์สินให้แก่โจทก์แล้วและจำเลยก็ได้คัดค้านขณะนั้น แม้แท่งไม้ที่ใช้เคาะเป็นไม้เล็กๆมิได้เกิดเสียงดังมากให้ได้ยินกันทั่วห้องที่ทำการขายทอดตลาดเช่นที่จำเลยฎีกาก็ตาม ก็ถือได้ว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีในฐานะผู้ทอดตลาดได้ปฏิบัติชอบด้วยป.พ.พ.มาตรา 509 แล้ว".

⁵³ไพฑูริย์ เอกจริยกร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะซื้อขายแลกเปลี่ยน ให้. พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2547) น. 278.

⁵⁴สถิต เล็งไธสง, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น. 126.

⁵⁵ประพนธ์ ศาตะมาน, ไพจิตร ปุญญพันธ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 12, น. 149.

⁵⁶ปรีชา สุมาวงศ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 6, น. 673.

ราคารองลงมาด้วยความผูกพันไปตามมาตรา 514 แห่งป.พ.พ.แล้ว⁵⁷ เว้นแต่การโฆษณาบอกขายทอดตลาดจะได้ระบุไว้ว่าหากผู้ซื้อทรัพย์สินไม่ชำระราคาทรัพย์สิน ผู้ทอดตลาดจะขายทรัพย์สินให้แก่ผู้ผู้ราคารองลงมาโดยไม่นำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดซ้ำอีกครั้งหนึ่ง อันเป็นการยกเว้นมาตรา 516 แห่งป.พ.พ.⁵⁸ ทั้งนี้ มาตรา 516 แห่งป.พ.พ.กำหนดยกเว้นให้ผู้ทอดตลาดสามารถนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดได้โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งให้ผู้ซื้อทรัพย์สินทราบก่อน ซึ่งกรณีจะต่างจากการซื้อขายธรรมดา โดยในการซื้อขายธรรมดานั้นถ้าผู้ซื้อทรัพย์สินไม่ชำระราคา ผู้ขายทรัพย์สินจะต้องมีจดหมายบอกกล่าวไปยังผู้ซื้อทรัพย์สินให้ชำระราคากับทั้งค่าจ่ายเกี่ยวกับการภายในเวลาอันควรซึ่งต้องกำหนดลงไว้ในคำบอกกล่าวนั้นด้วยก่อน และถ้าผู้ซื้อทรัพย์สินละเลยไม่ทำตามคำบอกกล่าวนั้น ผู้ขายทรัพย์สินจึงจะสามารถนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดได้ตามมาตรา 470 แห่งป.พ.พ. ซึ่งเป็นไปตามหลักคุ้มครองตนเอง (Autotutela)⁵⁹ ในกรณีนี้ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่าผู้ขายทรัพย์สินจะนำทรัพย์สินออกขายโดยวิธีอื่นก็ได้ ไม่จำเป็นต้องนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดเสมอไป⁶⁰ แต่นักกฎหมายบางท่านเห็นว่าผู้ขายทรัพย์สินมีสิทธิที่จะขายทรัพย์สินนั้นหรือไม่ก็ได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นจะโอนไปยังผู้ซื้อทรัพย์สินแล้วหรือไม่ แต่ถ้าหากผู้ขาย

⁵⁷ไพฑูริย์ เอกจริยกร, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 53, น. 292. ; โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1041/2518 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 2 หน้า 940-941) ความว่า "ในการขายทอดตลาดที่ดินที่ยึดในการบังคับคดี ผู้ให้ราคาสูงสุดไม่วางเงินตามทีระบุในคำโฆษณาบอกขาย ต้องนำทรัพย์สินออกขายใหม่ ผู้ผู้ราคาถัดไปพ้นความผูกพันตั้งแต่มีผู้เสนอราคาสูงกว่าแล้ว จึงขายแก่ผู้ผู้ราคาถัดไปไม่ได้".

⁵⁸โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1734-1735/2529 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 5 หน้า 907-915) ความว่า "เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะตัวแทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะรับชำระหนี้ ยึดหรืออายัด และยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และมีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินออกขายทอดตลาด จ่ายเงินตามจำนวนหนี้ในคำพิพากษาและค่าฤชาธรรมเนียมให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ถ้ามีเงินเหลือก็คืนให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา เหตุนี้ในการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีจึงมีอำนาจกำหนดให้ผู้ผู้ราคาวางเงินสดเป็นประกันและจะริบหากผู้ผู้ราคาสูงสุดชำระราคาได้ และเมื่อได้ประกาศโฆษณาบอกขายให้ผู้ผู้ราคาทราบก่อนเผด็จผู้ผู้ราคาว่าถ้าผู้ให้ราคาสูงสุดไม่ชำระราคา เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้ขายแก่ผู้ผู้ราคาต่ำคนถัดไปได้แล้ว ข้อกำหนดดังกล่าวย่อมใช้บังคับได้ หากขัดต่อป.พ.พ.มาตรา 516 ไม่".

⁵⁹จำปี โสติพันธ์, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 6, น. 181.

⁶⁰โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 457/2477 (ไม่มีการพิมพ์เผยแพร่).

ทรัพย์สินเลือกที่จะขายทรัพย์สินนั้นก็จะต้องนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดเสมอ⁶¹ โดยที่มาตรา 470 แห่งป.พ.พ.กำหนดให้ผู้ขายทรัพย์สินนำทรัพย์สินนั้นออกขายด้วยวิธีการขายทอดตลาดก็เป็น การให้ความคุ้มครองแก่ผู้ซื้อทรัพย์สินด้วยทางหนึ่งนั่นเอง โดยมาตรา 470 แห่งป.พ.พ.เป็น กฎหมายที่เป็นบทยกเว้น การใช้การตีความมาตรา 470 แห่งป.พ.พ.จึงต้องเป็นไปโดยเคร่งครัด นอกจากนี้การที่กฎหมายกำหนดให้ต้องขายทอดตลาดก็เป็นเพราะกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้โอนไป ยังผู้ซื้อทรัพย์สินแล้ว การที่ผู้ขายทรัพย์สินทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นก็เป็นการทำแทนผู้ซื้อ ทรัพย์สิน จึงเป็นกรณีต้องคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ซื้อทรัพย์สินด้วย⁶²

นอกจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ผู้ซื้อทรัพย์สินไม่ชำระราคาตาม มาตรา 470 แห่งป.พ.พ.แล้ว ป.พ.พ.ยังได้บัญญัติให้มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินเป็นการเฉพาะใน กรณีดังต่อไปนี้

(1) การขายทอดตลาดโดยผู้ขนส่งสินค้าตามมาตรา 631 แห่ง ป.พ.พ.⁶³

เมื่อผู้ขนส่งขนส่งทรัพย์สินไปยังจุดหมายแล้ว ผู้ขนส่งจะต้องแจ้ง ให้ผู้รับตราส่งทราบว่าทรัพย์สินนั้นมาถึงแล้ว แต่ถ้าหากผู้ขนส่งไม่พบตัวผู้รับตราส่ง ไม่ว่าจะ เป็นเพราะเหตุที่ผู้รับตราส่งไม่อยู่ หรือผู้รับตราส่งย้ายที่อยู่ หรือที่อยู่ของผู้รับตราส่งไม่ชัดเจน หรือผู้ ขนส่งหาตัวผู้รับตราส่งพบแล้วแต่ผู้รับตราส่งไม่ยอมมารับมอบทรัพย์สิน ผู้ขนส่งย่อมมีภาระในการ เก็บรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ มาตรา 631 แห่งป.พ.พ.จึงได้กำหนดวิธีการแก้ปัญหาไว้ให้แก่ผู้ขนส่ง กล่าวคือ ผู้ขนส่งสามารถเอาทรัพย์สินนั้นไปวางไว้ที่สำนักงานวางทรัพย์สินได้ และถ้าทรัพย์สินนั้นเป็น ของลูกภัณฑ์ของสดเสี้ง่าย ผู้ขนส่งก็มีสิทธิเอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดได้หากว่าการปล่อย ทรัพย์สินไว้ในสภาพเช่นนั้นให้นานออกไปก็จะเสี่ยงต่อความเสียหาย เพราะโดยสภาพของ ทรัพย์สินเหล่านี้จะต้องทำการบริโภคโดยเร็ว หรือหากว่าจะต้องเก็บทรัพย์สินนั้นไว้เพื่อรอคำสั่งจาก

⁶¹ ประพนธ์ ศาตะมาน, ไพจิตร ปุณณพันธ์, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 12, น. 97. ; จำปี โสติพันธุ์, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 6, น. 184.

⁶² จำปี โสติพันธุ์, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 6, น. 184-185.

⁶³ สุธีร์ ศุภนิตย, วิจิตรา วิเชียรชม, ไผทิต เอกจริยกร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์เรียงมาตราว่าด้วยเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ จ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน ยืม ฝากทรัพย์สิน บรรพ 3 มาตรา 537-679. (กรุงเทพมหานคร : กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์, 2549) น. 212-215. ;

ผู้ส่งก่อน ราคาของหลักทรัพย์ของสดีเสียง่ายนี้จะไม่คุ้มกับค่าระวางพาหนะและอุปกรณ์ และเมื่อผู้ขนส่งได้ดำเนินการวางทรัพย์สินหรือขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าวแล้ว ผู้ขนส่งก็ต้องบอกกล่าวให้ผู้ส่งหรือผู้รับตราส่งได้ทราบโดยไม่ชักช้า ซึ่งการบอกกล่าวนี้อาจทำได้ด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ได้

ผู้ขนส่งมีสิทธิหักเงินค่าระวางพาหนะและอุปกรณ์จากเงินสุทธิตที่ได้รับจากการขายทอดตลาดของหลักทรัพย์ของสดีเสียง่ายหลังหักค่าใช้จ่ายต่างๆในการขายทอดตลาดของหลักทรัพย์ของสดีเสียง่ายนั้นแล้วตามมาตรา 631 แห่งป.พ.พ. หากยังมีเงินเหลืออยู่อีก ผู้ขนส่งควรนำไปวางทรัพย์สินแล้วแจ้งให้ผู้ส่งและผู้รับตราส่งทราบโดยพลัน เพื่อเป็นการตัดปัญหาว่าผู้ขนส่งควรคืนเงินที่เหลือนั้นให้แก่ผู้ส่งหรือผู้รับตราส่ง แต่ถ้าหากเงินที่ได้นั้นไม่พอชำระค่าระวางพาหนะและอุปกรณ์ ผู้ขนส่งสามารถเรียกจากผู้ส่งหรือผู้รับตราส่งได้

(2) การขายทอดตลาดโดยผู้ขนส่งคนโดยสารตามมาตรา 636 แห่งป.พ.พ.⁶⁴

เมื่อผู้โดยสารมาถึงจุดหมายแล้ว ผู้ขนส่งมีหน้าที่ส่งมอบเครื่องเดินทางให้แก่ผู้โดยสาร แต่ในบางครั้งผู้โดยสารอาจไม่อยู่รับมอบเครื่องเดินทาง การที่จะให้ผู้ขนส่งเก็บรักษาเครื่องเดินทางนั้นไว้ก็จะเป็นภาระแก่ผู้ขนส่ง มาตรา 636 แห่งป.พ.พ.จึงให้สิทธิแก่ผู้ขนส่งที่จะเอาเครื่องเดินทางออกขายทอดตลาดได้ หากเครื่องเดินทางนั้นมาถึงจุดหมายแล้วเกินกว่า 1 เดือน เว้นแต่จะเป็นเครื่องเดินทางที่มีสภาพเป็นของสดีเสียได้ ผู้ขนส่งสามารถเอาเครื่องเดินทางนั้นออกขายทอดตลาดได้เมื่อพ้นระยะเวลาที่เครื่องเดินทางนั้นมาถึง 24 ชั่วโมง

ผู้ขนส่งมีสิทธิหักเงินค่าขนส่งจากเงินสุทธิตที่ได้รับจากการขายทอดตลาดเครื่องเดินทางนั้นหลังหักค่าใช้จ่ายต่างๆในการขายทอดตลาดเครื่องเดินทางนั้นแล้ว หากยังมีเงินเหลืออยู่อีก ผู้ขนส่งต้องคืนเงินที่เหลือนั้นให้แก่ผู้โดยสาร แต่ถ้าหากเงินที่ได้นั้นไม่พอชำระค่าขนส่ง ผู้ขนส่งสามารถเรียกจากผู้โดยสารได้

(3) การขายทอดตลาดโดยเจ้าสำนักโรงแรมตามมาตรา 679 แห่งป.พ.พ.⁶⁵

โดยเหตุที่กิจการโรงแรมเป็นการค้า เมื่อผู้ใช้บริการโรงแรมไม่ชำระเงินค่าที่พักอาศัยและเงินทอนรอง เจ้าสำนักโรงแรมมีสิทธิตามมาตรา 679 แห่งป.พ.พ.ที่จะยึด

⁶⁴ สุธีร์ ศุภนิตย, วิจิตรา วิเชียรชม, ไพฑูริย์ เอกจริยกร, เพิ่งอ้าง, น. 223-224.

⁶⁵ สุธีร์ ศุภนิตย, วิจิตรา วิเชียรชม, ไพฑูริย์ เอกจริยกร, เพิ่งอ้าง, น. 292-293.

หน่วงเครื่องเดินทางและทรัพย์สินที่เอาไว้ในโรงแรมแล้วจัดการขายทอดตลาดได้ เพื่อนำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดนั้นมาหักใช้เงินที่ค้างชำระรวมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาด โดยเจ้าสำนักโรงแรมจะมีสิทธิดังกล่าวได้ต่อเมื่อทรัพย์สินนั้นตกอยู่แก่ตนเป็นเวลานานถึง 6 สัปดาห์ยังมิได้รับชำระหนี้ และอย่างน้อย 1 เดือนก่อนก่อนวันขายทอดตลาด เจ้าสำนักโรงแรมได้ประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์ประจำท้องถิ่นฉบับหนึ่งแจ้งความจำนงค์ที่จะขายทรัพย์สิน โดยบอกลักษณะแห่งทรัพย์สินที่จะขายโดยย่อและชื่อเจ้าของทรัพย์สิน (ถ้าทราบ)

เจ้าสำนักโรงแรมมีสิทธิหักเงินค่าพักอาศัยและเงินทรองจากเงินสุทธิตี่ได้รับการขายทอดตลาดเครื่องเดินทางและทรัพย์สินนั้นหลังหักค่าใช้จ่ายต่างๆในการขายทอดตลาดแล้ว หากยังมีเงินเหลืออยู่อีก เจ้าสำนักโรงแรมต้องคืนเงินที่เหลือนั้นให้แก่ผู้ให้บริการโรงแรม แต่ถ้าหากเงินที่ได้นั้นไม่พอชำระค่าพักอาศัยและเงินทรอง เจ้าสำนักโรงแรมสามารถเรียกจากผู้ให้บริการโรงแรมได้

(4) การขายทอดตลาดทรัพย์สินอันเป็นการบังคับจำนำตามมาตรา 764 แห่งป.พ.พ.

เมื่อลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้เพราะหนี้ประธานที่มีการจำนำเป็นประกันถึงกำหนดชำระหรือลูกหนี้ไม่อาจถือเอาประโยชน์แห่งเงื่อนไขได้ เจ้าหนี้ผู้รับจำนำย่อมมีสิทธิตามมาตรา 764 แห่งป.พ.พ.ที่จะดำเนินการบังคับจำนำเอาแก่ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันได้เองโดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล แต่การบังคับจำนำจะต้องดำเนินการโดยการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นเท่านั้น จะขายทรัพย์สินนั้นโดยวิธีอื่นไม่ได้⁶⁶ ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะมีมูลค่าเล็กน้อยเพียงใด โดยกฎหมายมุ่งให้มีการขายทรัพย์สินกันโดยเปิดเผยไม่มีการกดราคาทรัพย์สิน ซึ่งก่อนที่จะนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาด เจ้าหนี้ผู้รับจำนำก็ต้องมีบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้จำนำซึ่งอาจเป็นลูกหนี้เองหรือบุคคลอื่นที่นำทรัพย์สินของตนมาจำนำเป็นประกันการชำระหนี้ของลูกหนี้ก็ได้ โดยในเจตนาของเจ้าหนี้ผู้รับจำนำจะต้องให้โอกาสผู้จำนำในการชำระหนี้ภายในเวลาอันสมควรที่ได้กำหนดไว้⁶⁷ และหากผู้จำนำยังไม่ยอมชำระหนี้ภายในกำหนดเวลา เจ้าหนี้ผู้รับจำนำจะต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้จำนำอีกครั้งหนึ่ง เพื่อบอกเวลาและสถานที่ที่จะทำการขาย

⁶⁶ สุดา (วัชรวัฒนากุล) วิศวตพิชญ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยคำประกัน จำนอง จำนำ. พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, 2547) น. 150.

⁶⁷ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยคำประกัน จำนอง จำนำ. (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2519) น. 176-178.

ทอดตลาดเพื่อให้โอกาสผู้จำนำที่จะเข้ามาเป็นผู้ซื้อราคาได้ แต่อย่างไรก็ตาม หากเจ้าหนี้ผู้รับจำนำไม่สามารถบอกกล่าวผู้จำนำได้ เช่น ไม่ทราบว่าผู้จำนำย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ที่ใด เป็นต้น และลูกหนี้ค้างชำระหนี้เกินกว่า 1 เดือนแล้ว ไม่ว่าจะหนี้ในส่วนของต้นเงินหรือดอกเบี้ยก็ตาม เจ้าหนี้ผู้รับจำนำก็สามารถนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดได้ตามมาตรา 765 แห่งป.พ.พ. โดยในการขายทอดตลาดนั้นจะต้องดำเนินการตามมาตรา 509 ถึงมาตรา 517 แห่งป.พ.พ.⁶⁸

อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นการจำนำกับโรงรับจำนำต้องพิจารณาพระราชบัญญัติโรงรับจำนำ พ.ศ. 2505 ("พ.ร.บ.โรงรับจำนำ") ประกอบด้วย ซึ่งมาตรา 25 แห่งพ.ร.บ.โรงรับจำนำ⁶⁹ ให้สิทธิโรงรับจำนำสามารถเอาทรัพย์สินจำนำหลุดเป็นสิทธิได้ด้วย ซึ่งแตกต่างจากการจำนำในกรณีทั่วไปที่มีวิธีการบังคับจำนำวิธีเดียวคือการขายทอดตลาดทรัพย์สินจำนำโดยจะบังคับเอาหลุดเป็นสิทธิไม่ได้⁷⁰

⁶⁸ปิติกุล จีระมงคลพาณิชย์. กฎหมายประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สิน คำประกัน จำนอง จำนำ. (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2545) น. 251-254.

⁶⁹มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติโรงรับจำนำ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโรงรับจำนำ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2526) บัญญัติว่า

"ให้ผู้รับจำนำทำบัญชีทรัพย์สินจำนำที่ผู้จำนำขาดส่งดอกเบี้ยเป็นเวลากว่าสี่เดือนยื่นต่อเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาต และปิดประกาศบัญชีนั้นไว้ ณ ที่เปิดเผยที่โรงรับจำนำนั้นตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

เมื่อผู้รับจำนำได้ปฏิบัติตามถูกต้องครบถ้วนตามความในวรรคก่อนแล้ว ให้บรรดาทรัพย์สินจำนำที่ปรากฏตามบัญชีที่ผู้จำนำทำขึ้นและประกาศไว้ ซึ่งเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาตมิได้สั่งอายัดไว้ หรือผู้จำนำมิได้ขอไถ่ภายในกำหนดเวลาสามสิบวันนับแต่วันประกาศ หลุดเป็นสิทธิแก่ผู้รับจำนำ".

⁷⁰สุดา (วัชรวัฒนากุล) วิสฤตพิชญ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 66, น. 156.

(5) การขายทอดตลาดทรัพย์สินอันเป็นการบังคับจำนำโดยนายคลังสินค้าตามมาตรา 790 แห่งป.พ.พ.⁷¹

หากผู้ฝากของไว้กับนายคลังสินค้าต้องการนำของนั้นไปจำนำเป็นประกันหนี้ให้แก่ผู้รับจำนำ ผู้ฝากของจะต้องสลักหลังประทวนสินค้าและส่งมอบประทวนสินค้านั้นให้แก่ผู้รับจำนำ รวมทั้งจัดแจ้งการสลักหลังนั้นไว้ในใบรับของคลังสินค้าด้วย เพื่อให้การจำนำนั้นยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้ซื้อสินค้าได้ต่อไป และต้องจดลงในประทวนสินค้าด้วยว่าได้แจ้งการสลักหลังนั้นไว้ในใบรับของคลังสินค้าแล้ว เมื่อมีการจำนำของดังกล่าวแล้ว ผู้รับจำนำจะต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือแก่นายคลังสินค้าเกี่ยวกับจำนวนหนี้ที่ได้จำนำสินค้าไว้เป็นประกัน จำนวนดอกเบี้ย และวันครบกำหนดชำระหนี้ เพื่อที่นายคลังสินค้าจะได้จดยกรายการนั้นลงในต้นขั้วและการจำนำนั้นยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้เจ้าหนี้ของผู้ฝากของได้ต่อไป

โดยปกติเมื่อถึงวันครบกำหนดชำระหนี้แล้ว ผู้ฝากของก็จะนำเงินไปชำระให้แก่ผู้รับจำนำเพื่อไถ่ถอนจำนำ แต่ถ้าหากผู้ฝากของมิได้ชำระหนี้และผู้รับจำนำในฐานะผู้ทรงประทวนสินค้าได้ยื่นคำคัดค้านตามมาตรา 795 แห่งป.พ.พ. กำหนดให้ใช้มาตรา 961 ถึงมาตรา 962 แห่งป.พ.พ. แล้ว ผู้รับจำนำสามารถขอให้นายคลังสินค้าขายทอดตลาดของนั้นได้เมื่อพ้นกำหนด 8 วันนับแต่วันคัดค้าน แต่ก็ควรจะขายทอดตลาดของนั้นภายใน 1 เดือนนับแต่วันคัดค้านด้วยเพื่อผู้รับจำนำจะได้ใช้สิทธิไถ่เบี้ยได้ต่อไป โดยผู้รับจำนำจะต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือแก่ผู้ฝากของถึงกำหนดเวลาและสถานที่ที่จะขายทอดตลาดของนั้นด้วย เพื่อให้โอกาสผู้ฝากของได้ไถ่ถอนจำนำก่อนถึงกำหนดขายทอดตลาดได้

นายคลังสินค้ามีสิทธิหักเงินที่ค้างชำระเกี่ยวกับการเก็บรักษาของจากเงินสุทธิตี่ได้จากการขายทอดตลาดของนั้นหลังหักค่าฤชาธรรมเนียมแล้ว ส่วนเงินที่เหลือก็ต้องคืนให้แก่ผู้รับจำนำตามจำนวนที่ผู้รับจำนำมีสิทธิได้รับเมื่อผู้รับจำนำได้นำประทวนสินค้านามาเวนคืน

(6) การขายทอดตลาดหุ้นตามมาตรา 1125 แห่งป.พ.พ.

เหตุแห่งการขายทอดตลาดหุ้นในกรณีนี้เป็นเพราะผู้ถือหุ้นผิดนัดไม่ชำระเงินค่าหุ้นตามที่กรรมการได้เรียกเก็บโดยจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ตอบรับล่วงหน้า 21

⁷¹สมภพพิสิษฐ สุขพิสิษฐ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะเก็บของในคลังสินค้า ประณีประนอมยอมความ การพนันและขั้นตอน บัญชีเดินสะพัด (เอกเทศสัญญา 3). (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์อักษร, 2544) น. 65-73.

วัน ตามมาตรา 1121 แห่งป.พ.พ. และกรรมการได้บอกกล่าวเตือนแล้วโดยจดหมายลงทะเบียน ไปรษณีย์ตอบรับเช่นกัน ซึ่งในจดหมายดังกล่าวได้ระบุว่าให้ผู้ถือหุ้นชำระเงินค่าหุ้น ณ ที่ใด โดยให้ เวลาพอสมควรและระบุว่าถ้าไม่ชำระเงินค่าหุ้นจะมีการริบหุ้นดังกล่าว เมื่อผู้ถือหุ้นยังคงไม่ ชำระเงินค่าหุ้น กรรมการก็มีสิทธิริบหุ้นได้ตามที่เห็นสมควรตามมาตรา 1123 และมาตรา 1124 แห่งป.พ.พ.

มาตรา 1125 แห่งป.พ.พ.กำหนดให้มีการขายทอดตลาดหุ้นที่ริบ นั้นโดยไม่ชักช้า เพื่อนำเงินที่ได้มาชำระค่าหุ้นและดอกเบี้ยกับทั้งค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาดที่ ต้องเสียไปตามสมควรให้แก่บริษัท เหตุที่มาตรา 1125 แห่งป.พ.พ.กำหนดให้บริษัทต้องขาย ทอดตลาดหุ้นนั้น ก็เพราะบริษัทต้องห้ามมิให้ผู้ถือหุ้นของตนเองอันจะเป็นการทำให้เจ้าหน้าที่ของบริษัท ต้องเสียหลักประกัน⁷² และการริบหุ้นโดยไม่มีการขายจะเท่ากับการลดทุนของบริษัทอย่างหนึ่ง⁷³ ถ้า หากมีเงินเหลือก็ต้องคืนให้แก่ผู้ถือหุ้น โดยมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติกำหนดความรับผิด เกี่ยวกับหุ้นส่วนจดทะเบียน หุ้นส่วนจำกัด บริษัท จำกัด สมาคม และมูลนิธิ พ.ศ. 2499 ("พ.ร.บ.กำหนดความรับผิด")⁷⁴ กำหนดให้บริษัทที่ไม่นำหุ้นที่ริบแล้วออกขายทอดตลาด หรือไม่หัก ค่าหุ้นที่เรียกเก็บพร้อมดอกเบี้ยค้างชำระ หรือไม่ส่งเงินที่เหลือคืนให้แก่ผู้ถือหุ้นตามมาตรา 1125 แห่งป.พ.พ. ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 20,000 บาท และกรรมการหรือบุคคลที่รับผิดชอบในการ ดำเนินงานของบริษัทนั้นต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 50,000 บาท ตามมาตรา 25 แห่งพ.ร.บ.กำหนด

⁷² ภาสกร ชุณหะวัณ. คำอธิบายกฎหมายลักษณะหุ้นส่วนและบริษัท. (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2539) น. 383.

⁷³ โสภณ รัตนกร. หุ้นส่วน-บริษัท. พิมพ์ครั้งที่ 10. (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2548) น. 292-295.

⁷⁴ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติกำหนดความรับผิดเกี่ยวกับหุ้นส่วนจดทะเบียน หุ้นส่วนจำกัด บริษัท จำกัด สมาคม และมูลนิธิ พ.ศ. 2499 บัญญัติว่า

"บริษัทจำกัดใดไม่เอาหุ้นซึ่งริบแล้วออกขายทอดตลาด ไม่หักค่าหุ้นที่เรียกเก็บดอกเบี้ย ค้างชำระ หรือไม่ส่งคืนเงินเหลือให้แก่ผู้ถือหุ้นตามมาตรา 1125 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ พยานิพนธ์ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาท"

ความรับผิด⁷⁵ ในทางกลับกัน หากขายทอดตลาดหุ้นที่รีบแล้ว ได้เงินไม่พอชำระค่าหุ้นและดอกเบี้ยค้างชำระ ผู้ถือหุ้นนั้นก็ต้องรับผิดในส่วนที่ยังขาดอยู่ด้วย⁷⁶

1.1.2 พระราชบัญญัติควบคุมการขายทอดตลาดและค่าของเก่า พ.ศ. 2474⁷⁷

กฎหมายที่ควบคุมการประกอบกิจการขายทอดตลาดและค่าของเก่าแต่เดิมคือพระราชบัญญัติควบคุมกิจการขายทอดตลาดและของที่ใช้แล้ว พ.ศ. 2472 ส่วนกฎหมายฉบับปัจจุบันคือพระราชบัญญัติควบคุมการขายทอดตลาดและค่าของเก่า พ.ศ. 2474 ("พ.ร.บ. ควบคุมการขายทอดตลาด") โดยเหตุที่ต้องมีการควบคุมการประกอบกิจการขายทอดตลาดและค่าของเก่า ก็เป็นเพราะปรากฏว่าผู้หาเลี้ยงชีพด้วยการขายทอดตลาดมักใช้อุบายล่อลวงให้คนซื้อของในราคาสูงโดยให้พวกพ้องเข้าเป็นผู้สุ่ราคา ส่วนผู้หาเลี้ยงชีพด้วยการค้าของเก่าก็มักรับซื้อทรัพย์สินที่ได้มาหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่มีผู้ลักลอบนำมาขาย ดังนั้น กระทรวงมหาดไทยในสมัยนั้นจึงเห็นควรให้มีกฎหมายควบคุมการประกอบกิจการขายทอดตลาดและค่าของเก่าเช่นเดียวกับกิจการโรงรับจำนำ ซึ่งในกรณีของโรงรับจำนำที่ถูกควบคุมก็ไม่ปรากฏว่าเป็นเหตุให้ผู้ประกอบกิจการเดือดร้อนเกินสมควร

หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการควบคุมการประกอบกิจการขายทอดตลาดและค่าของเก่าก็คือการกำหนดให้ผู้ประกอบกิจการต้องมีใบอนุญาต โดยบุคคลที่จะได้รับการพิจารณานั้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดทั้งในด้านของความประพฤติและสถานประกอบกิจการ และผู้ประกอบกิจการที่มีใบอนุญาตก็ต้องแจ้ง ณ สถานที่ที่ทำการขายทอดตลาดและค่าของเก่าด้วยว่ามีการขายทอดตลาดและค่าของเก่า

⁷⁵ มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติกำหนดความรับผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัท จำกัด สมาคม และมูลนิธิ พ.ศ. 2499 บัญญัติว่า

"ในกรณีที่บริษัทจำกัดใดกระทำความผิดตามมาตรา 7 ถึงมาตรา 24 กรรมการของบริษัทนั้นหรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของบริษัทนั้น ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท"

⁷⁶ ไสภณ รัตนกร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 73, น. 294. ; ภาสกร ชุณหะวัณ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 72, น. 388.

⁷⁷ โปรดดูพระราชบัญญัติควบคุมการขายทอดตลาดและค่าของเก่า พ.ศ. 2474 (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (ค).

แนวทางการดำเนินการตามพ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาดประกอบกับกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการขายทอดตลาดและคำของเก่า พ.ศ. 2474⁷⁸ มีหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

(1) การขอมีใบอนุญาต

มาตรา 4 แห่งพ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาดกำหนดให้ผู้ทอดตลาดที่ประกอบการขายทอดตลาดโดยภาคเอกชนที่มีใช้การขายทอดตลาดเพื่อประโยชน์ของสมาคมหรือสาธารณประโยชน์ที่ได้รับยกเว้นเป็นการเฉพาะต้องมีใบอนุญาต โดยใบอนุญาตจะมีอายุถึงวันที่ 31 ธันวาคมของทุกปีเท่านั้นตามมาตรา 11 แห่งพ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาด และผู้มีใบอนุญาตจะต้องขอต่ออายุใบอนุญาตดังกล่าวทุกปี ซึ่งเหตุที่กำหนดให้ใบอนุญาตมีอายุเพียงแค่นี้ไม่เกิน 1 ปีเป็นเพราะกฎหมายมุ่งประสงค์ให้การขายทอดตลาดอยู่ในความควบคุมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยใกล้ชิดและต่อเนื่องกัน

(1.1) คุณสมบัติของผู้ขอมีใบอนุญาต

มาตรา 6 แห่งพ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาดกำหนดให้ผู้ขอมีใบอนุญาตต้องมีคุณสมบัติเบื้องต้น คือ มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีความรู้หนังสือไทยพออ่านออกเขียนได้ และเป็นผู้ไม่เคยต้องโทษจำคุกความผิดฐานปลอมแปลงเงินตรา บัตร และใบสำคัญ และความผิดฐานประทุษร้ายแก่ทรัพย์

⁷⁸ กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการขายทอดตลาดและคำของเก่า พ.ศ. 2474 เป็นการอาศัยอำนาจตามมาตรา 15 แห่งพ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาด ซึ่งมีทั้งสิ้น 3 ฉบับที่ยังคงใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ ฉบับที่ 2 (ลงวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2484) ฉบับที่ 7 (ลงวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2524) และฉบับที่ 9 (ลงวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2548) ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ คือ ฉบับที่ 9 กำหนดผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาตและนายตรวจไว้ว่าสำหรับกรุงเทพมหานคร มีอธิบดีกรมการปกครองเป็นเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาตและมีอธิบดีกรมการปกครองและข้าราชการพลเรือนสามัญสังกัดกรมการปกครองตั้งแต่ระดับ 4 ขึ้นไปเป็นนายตรวจ ส่วนสำหรับจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาต และมีปลัดจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ และปลัดอำเภอแห่งท้องที่เป็นนายตรวจ และฉบับที่ 7 กำหนดค่าธรรมเนียมในการออกใบอนุญาตประกอบอาชีพขายทอดตลาดไว้ในอัตราปีละ 15,000 บาท สำหรับการขายทอดตลาดทรัพย์สินทุกประเภท.

หากต่อมาปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้มีใบอนุญาตขาดคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งหรือต้องคำพิพากษาในฐานความผิดตามพ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาดถึง 2 ครั้งในปีเดียวกัน เจ้าพนักงานมีอำนาจเพิกถอนใบอนุญาตของผู้นั้นได้ตามมาตรา 9 แห่งพ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาด

(1.2) ค่าธรรมเนียมในการออกใบอนุญาต

ค่าธรรมเนียมในการออกใบอนุญาตคิดเป็นรายปีปีละ 15,000 บาท ทั้งนี้ สำหรับการขายทอดตลาดทรัพย์สินทุกประเภท

(2) การปฏิบัติตนของผู้ทอดตลาด

มาตรา 7 แห่งพ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาดกำหนดให้ผู้ทอดตลาดแสดงชื่อของตนพร้อมคำว่า "ผู้ทอดตลาด" ไว้เหนือประตูชั้นนอกของสำนักงาน และเมื่อจะมีการขายทอดตลาดในครั้งใด ผู้ทอดตลาดต้องแจ้งวันและสถานที่ให้นายตรวจทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วันเต็ม และในวันที่มีการขายทอดตลาด ผู้ทอดตลาดต้องประกาศแสดงการขายทอดตลาดไว้ ณ สถานที่ที่ทำการขายทอดตลาดให้เห็นได้ชัดเจน ต้องอยู่ ณ สถานที่ที่ทำการขายทอดตลาดโดยพร้อมที่จะแสดงใบอนุญาตต่อนายตรวจเมื่อถูกเรียกตรวจ รวมทั้งต้องมีสมุดบัญชีสำหรับการขายทอดตลาดทุกคราวและจดรายการข้อสำคัญทั้งหลายเกี่ยวกับการขายทอดตลาดนั้นไว้

(3) ความผิดเกี่ยวกับการขายทอดตลาด

ความผิดตามพ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาดแบ่งได้เป็น 3 ฐานความผิด ซึ่งถ้าหากผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่ามิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วยกับการกระทำความผิดนั้น ทั้งนี้ ตามมาตรา 12 จัตวาแห่งพ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาด

(3.1) บุคคลใดที่ประกอบอาชีพขายทอดตลาดโดยไม่มีใบอนุญาตหรือประกอบอาชีพขายทอดตลาดหลังจากได้มีคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตแล้วต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 5,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าหากทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดนั้นเป็นทรัพย์สินประเภทโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ ตามมาตรา 12 แห่งพ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาด

(3.2) ผู้มีใบอนุญาตที่ประกอบอาชีพขายทอดตลาดโดยใบอนุญาตขาดต่ออายุหรือทำการขายทอดตลาดโดยไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่พ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาด

หรือกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการขายทอดตลาดและค้าของเก่า พ.ศ. 2474 กำหนดไว้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท ทั้งนี้ ตามมาตรา 12 ทวิ แห่ง พ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาด

(3.3) ผู้มีใบอนุญาตที่ไม่แจ้งแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือนายตรวจทันทีเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินที่มีผู้มาเสนอหรือโอนให้ นั้นเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยทุจริต ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 3 ปี หรือปรับตั้งแต่ 10,000 บาทถึง 30,000 บาท และถ้าหากทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินประเภทโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีถึง 15 ปี หรือปรับตั้งแต่ 50,000 บาทถึง 150,000 บาท ทั้งนี้ ตามมาตรา 12 ตรี แห่งพ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาด

อย่างไรก็ตาม การปรับใช้บทกำหนดโทษระหว่างการขายทอดตลาดโดยไม่มีใบอนุญาตกับการขายทอดตลาดโดยใบอนุญาตขาดต่ออายุปรากฏเป็นปัญหาการตีความ ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกา (เรื่องเสร็จที่ 0475/2531 เลขแฟ้มที่ 0045/2531) มีความเห็นว่าแม้โดยทั่วไปการต่ออายุใบอนุญาตจะต้องทำก่อนใบอนุญาตเดิมหมดอายุ แต่ถ้าตีความตามกรณีตัวอย่างว่าใบอนุญาตหมดอายุในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2548 หากมีการขายทอดตลาด ณ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2549 เป็นการขายทอดตลาดโดยไม่มีใบอนุญาต ก็จะไม่มีการผิดเลยที่จะเข้าลักษณะเป็นการขายทอดตลาดโดยใบอนุญาตขาดต่ออายุ ดังนั้น เจตนารมณ์ของกฎหมายก็คือการขายทอดตลาดที่ดำเนินการในช่วงปีพ.ศ. 2549 เป็นกรณีการขายทอดตลาดโดยใบอนุญาตขาดต่ออายุ ซึ่งจะมีโทษเบากว่าการขายทอดตลาดโดยไม่มีใบอนุญาต ทั้งนี้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าผู้ทอดตลาดได้ขอต่ออายุใบอนุญาตหรือได้รับใบอนุญาตใหม่แล้วหรือไม่ เพราะถือว่าความผิดได้เกิดขึ้นแล้วตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2549 แต่พอถึงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2550 กรณีจะกลายเป็นการขายทอดตลาดโดยไม่มีใบอนุญาต แต่ถ้าหากปรากฏข้อเท็จจริงเป็นที่เห็นได้ชัดเจนว่าผู้ทอดตลาดมีเจตนาที่จะทำการขายทอดตลาดโดยไม่มีใบอนุญาต แม้จะเป็นการขายทอดตลาดที่ดำเนินการในช่วงปีพ.ศ. 2549 ก็ตาม ก็เป็นการขายทอดตลาดโดยไม่มีใบอนุญาตแล้ว โดยข้อเท็จจริงดังกล่าวสามารถพิจารณาได้จากพฤติการณ์ของผู้ทอดตลาด เช่น เจ้าหน้าที่ได้เตือนให้ไปต่ออายุใบอนุญาตแล้วทั้งๆที่เจ้าหน้าที่ไม่มีหน้าที่ต้องเตือน แต่ผู้ทอดตลาดยังคงเพิกเฉย หรือผู้ทอดตลาดได้เสียค่าปรับเนื่องจากใบอนุญาตขาดต่ออายุแล้ว แต่ก็ยังขายทอดตลาดต่อไปโดยไม่ยอมไปดำเนินการขอต่ออายุใบอนุญาต หากกลับยอมที่จะเสียค่าปรับเรื่อยไปเป็นระยะๆตลอดปี ซึ่งเมื่อคำนวณค่าปรับแล้วถึงอย่างไรก็น้อยกว่าค่าธรรมเนียมต่ออายุใบอนุญาต เป็นต้น นอกจากนี้ ความผิดในการขายทอดตลาดโดยไม่มีใบอนุญาตกับการขายทอดตลาดโดยใบอนุญาตขาดต่ออายุเป็นความผิดต่อเนื่องตราบทว่าที่ผู้ทอดตลาดยังคงฝ่าฝืนกฎหมายอยู่ ดังนั้น แม้จะมีการลงโทษผู้

ทอดตลาดไปแล้ว ถ้าผู้ทอดตลาดยังคงดำเนินการขายทอดตลาดต่อไปอีก แม้จะเป็นในวันเดียวกัน กับที่ได้รับการลงโทษไปแล้ว แต่การขายทอดตลาดของผู้ทอดตลาดก็ยังคงเป็นความผิดใหม่ในฐานะ ความผิดเดิมที่ต่างกรรมต่างวาระ เพราะการกระทำความผิดครั้งหลังเกิดขึ้นหลังจากที่การ ดำเนินคดีสำหรับการกระทำความผิดครั้งแรกเสร็จเด็ดขาดไปแล้วจึงไม่เป็นการดำเนินคดีซ้ำซ้อนใน ความผิดเดิม

1.1.3 ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการควบคุมการขายทอดตลาดและค่าของเก่า พ.ศ. 2533⁷⁹

แนวทางการดำเนินการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการควบคุมการ ขายทอดตลาดและค่าของเก่า พ.ศ. 2533 ("ระเบียบกระทรวงมหาดไทย") มีหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

(1) หลักฐานประกอบการขอมีใบอนุญาต

ข้อ 7 ของระเบียบกระทรวงมหาดไทยกำหนดให้ผู้ขอมีใบอนุญาตต้อง นำส่งเอกสารหลักฐานประกอบการขอมีใบอนุญาต คือ บัตรประจำตัวประชาชนหรือหนังสือสำคัญ ประจำตัวคนต่างด้าวพร้อมใบประกอบธุรกิจและสำเนา ทะเบียนบ้านและสำเนา รูปถ่ายหน้าตรง ขนาด 2 นิ้ว จำนวน 3 รูป ทะเบียนพาณิชย์หรือหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลและสำเนา และหนังสือยินยอมให้ใช้สถานที่ทำการค้าหรือหลักฐานการเป็นเจ้าของสถานที่ทำการค้าหรือ สัญญาเช่า หากผู้ขอมีใบอนุญาตประสงค์จะประกอบการขายทอดตลาดทรัพย์สินประเภท โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ต้องนำส่งใบอนุญาตจากกรมศิลปากรและสำเนาด้วย

(2) การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเจ้าพนักงานผู้ออก ใบอนุญาต

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสำหรับเขตกรุงเทพมหานคร คือ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย สำหรับเขตจังหวัดอื่น ได้แก่ ที่ทำการปกครองอำเภอและที่ทำการปกครองกิ่ง อำเภอ ซึ่งข้อ 8 ของระเบียบกระทรวงมหาดไทยกำหนดว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ได้รับเรื่องขอมี ใบอนุญาตให้ดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมของสถานที่ทำการค้าและสถานที่เก็บทรัพย์สิน รวมทั้งตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ขอมีใบอนุญาต ซึ่งในส่วนของการตรวจสอบคุณสมบัติตามมาตรา

⁷⁹โปรดดูระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการควบคุมการขายทอดตลาดและค่าของเก่า พ.ศ. 2533 (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (ข).

6 (3) แห่งพ.ร.บ.ควบคุมการขายทอดตลาด จะใช้ลายพิมพ์นิ้วมือทั้ง 10 นิ้วส่งไปให้แผนกพิมพ์ลายนิ้วมือ กองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

เจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาตสำหรับเขตกรุงเทพมหานคร คือ อธิบดีกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย สำหรับเขตจังหวัดอื่น คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งข้อ 9 ของระเบียบกระทรวงมหาดไทยกำหนดว่าเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาตที่ได้รับเรื่องและความเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วให้พิจารณาสั่งการว่าจะอนุญาตหรือไม่ต่อไป

(3) การขอรับใบแทนใบอนุญาตและการขอต่ออายุใบอนุญาต

ข้อ 13 ของระเบียบกระทรวงมหาดไทยกำหนดให้มีการขอรับใบแทนใบอนุญาตได้ในกรณีที่ใบอนุญาตสูญหายหรือชำรุดในสาระสำคัญ โดยผู้มีใบอนุญาตจะต้องยื่นคำขอรับใบแทนใบอนุญาตภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ทราบว่าใบอนุญาตสูญหายหรือชำรุด โดยใบแทนใบอนุญาตจะเขียนด้วยหมึกสีแดงตอนบนว่า "ใบแทน"

ข้อ 14 ของระเบียบกระทรวงมหาดไทยกำหนดให้มีการขอต่ออายุใบอนุญาตได้ โดยผู้มีใบอนุญาตจะต้องยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาตก่อนใบอนุญาตสิ้นอายุ 90 วัน ซึ่งในการขอต่ออายุใบอนุญาตนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการตรวจคุณสมบัติเช่นเดียวกับการขอมีใบอนุญาต เพียงแต่สามารถใช้แผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือที่มีอยู่เดิมได้ เว้นแต่แผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือฉบับเดิมชำรุดหรือมีข้อสงสัยหรือมีการเปลี่ยนตัวผู้แทนนิติบุคคลใหม่

(4) การเลิกประกอบกิจการขายทอดตลาด

ข้อ 15 ของระเบียบกระทรวงมหาดไทยกำหนดว่าผู้มีใบอนุญาตราบใดที่จะเลิกประกอบกิจการขายทอดตลาดจะต้องแจ้งแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนวันที่ใบอนุญาตสิ้นอายุ และส่งคืนใบอนุญาตนั้นด้วย เพื่อที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้ดำเนินการเพื่อบันทึกชื่อผู้มีใบอนุญาตจากทะเบียนควบคุม

1.1.4 ประกาศตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเรื่องการขายหลักทรัพย์จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเพื่อการบังคับชำระหนี้เงินกู้⁸⁰

ในกรณีของหลักทรัพย์ในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

⁸⁰โปรดดูประกาศตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเรื่องการขายหลักทรัพย์จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเพื่อการบังคับชำระหนี้เงินกู้ (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (ง).

ไทย⁸¹ หากบริษัทหลักทรัพย์หรือสถาบันการเงินใดที่ได้ยึดถือหลักทรัพย์ดังกล่าวไว้เป็นประกันการชำระหนี้เงินกู้และประสงค์จะบังคับชำระหนี้จากหลักทรัพย์นั้น กรณีย่อมเป็นไปตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ("พ.ร.บ.หลักทรัพย์") โดยบริษัทหลักทรัพย์หรือสถาบันการเงินดังกล่าวจะต้องดำเนินการตามประกาศตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเรื่องการขายหลักทรัพย์จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเพื่อการบังคับชำระหนี้เงินกู้ ("ประกาศตลาดหลักทรัพย์") ที่ออกตามความในมาตรา 196 แห่งพ.ร.บ.หลักทรัพย์⁸² กล่าวคือการขายทอดตลาดเพื่อการบังคับชำระหนี้จากหลักทรัพย์ดังกล่าวต้องกระทำโดยระบบการซื้อขายโดยให้สมาชิกของตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้ดำเนินการ

ในกรณีที่หลักทรัพย์มีมูลค่าการขายซื้อไม่ต่ำกว่ามูลค่าการซื้อขายที่ตลาด

⁸¹ คำว่า "หลักทรัพย์" ในที่นี้เป็นความหมายตามมาตรา 4 และมาตรา 198 แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 คือ ตัวเงินคลัง พันธบัตร ยกเว้นพันธบัตรที่ออกโดยหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หุ้น หุ้นกู้ หน่วยลงทุนอันได้แก่ตราสารหรือหลักฐานแสดงสิทธิในทรัพย์สินของกองทุนรวม ใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้น ใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้นกู้ และใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหน่วยลงทุน.

⁸² มาตรา 196 แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 บัญญัติว่า

"การบังคับชำระหนี้เงินกู้จากหลักทรัพย์จดทะเบียนที่บริษัทหลักทรัพย์หรือสถาบันการเงินอื่นได้ยึดถือไว้เป็นประกันการชำระหนี้เงินกู้ ให้ผู้ให้กู้บอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้กู้ก่อนเพื่อให้มีการชำระหนี้เงินกู้ภายในเวลาอันควร ถ้าผู้กู้จะเลยไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าว ผู้ให้กู้มีสิทธินำหลักทรัพย์ที่ยึดถือนั้นไปขายในตลาดหลักทรัพย์ได้ตามวิธีการที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนด".

หลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกำหนดให้เป็นการซื้อขายรายใหญ่ (Big Lot)⁸³ ประกาศตลาดหลักทรัพย์กำหนดให้สมาชิกผู้ขายต้องมีการประกาศโฆษณาการเสนอขายหลักทรัพย์บนกระดานไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมงก่อนจะมีการเจรจากับสมาชิกผู้ซื้อ โดยสมาชิกผู้ขายจะต้องตกลงขายหลักทรัพย์ให้แก่สมาชิกผู้ซื้อที่เสนอราคาสูงสุด และทำบันทึกการซื้อขายเข้าสู่ระบบการซื้อขายภายใน 10 นาทีนับแต่เวลาที่ตกลงขายหลักทรัพย์ดังกล่าว จากนั้นสมาชิกผู้ขายต้องทำการบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังเจ้าของหลักทรัพย์ รวมทั้งออกหลักฐานรับรองการขายหลักทรัพย์นั้นให้แก่บริษัทหลักทรัพย์หรือสถาบันการเงินซึ่งเป็นผู้บังคับชำระหนี้จากหลักทรัพย์นั้น ภายในวันทำการถัดจากวันที่ทำการขายหลักทรัพย์นั้น เว้นแต่เป็นกรณีของบริษัทหลักทรัพย์บังคับชำระหนี้จากหลักทรัพย์สำหรับเงินค่าหลักทรัพย์ที่เจ้าของหลักทรัพย์ค้างชำระเพราะบริษัทหลักทรัพย์ได้ซื้อหลักทรัพย์นั้นแทนเจ้าของหลักทรัพย์ สมาชิกผู้ขายก็ไม่จำเป็นต้องออกหลักฐานรับรองให้แก่บริษัทหลักทรัพย์

นอกจากนี้ บริษัทหลักทรัพย์หรือสถาบันการเงินรวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจซื้อหลักทรัพย์ดังกล่าวเพื่อตนเองได้ เมื่อมีหนังสือบอกกล่าวไปยังเจ้าของหลักทรัพย์ว่าได้ถือสิทธิซื้อหลักทรัพย์นั้น

1.2 สิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด

มาตรา 1332 แห่งป.พ.พ.บัญญัติคุ้มครองผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดโดยภาคเอกชนที่ได้กระทำไปโดยสุจริตในลักษณะที่ผู้ซื้อทรัพย์สินไม่จำเป็นต้องคืนทรัพย์สินนั้นให้แก่

⁸³ ข้อบังคับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเรื่องการซื้อขาย การชำระราคา และการส่งมอบหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2542 กำหนดว่า "การซื้อขายรายใหญ่" หมายความว่า การซื้อขายหลักทรัพย์ใดหลักทรัพย์หนึ่งเป็นจำนวนเดียว ไม่แบ่งขายและมีปริมาณหรือมูลค่าการซื้อขายไม่น้อยกว่าปริมาณหรือมูลค่าการซื้อขายที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนด ซึ่งปริมาณหรือมูลค่าการซื้อขายที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนดนั้นเป็นไปตามที่ประกาศตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเรื่องหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการเกี่ยวกับการซื้อขายบนกระดานรายใหญ่ (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2541 กำหนด คือ การซื้อขายที่มีปริมาณการซื้อขายตั้งแต่ 1,000,000 หลักทรัพย์ขึ้นไป หรือมีมูลค่าการซื้อขายตั้งแต่ 3,000,000 บาทขึ้นไป โดยคิดตามราคาของผู้ขายหลักทรัพย์และผู้ซื้อหลักทรัพย์ตกลงซื้อขายหลักทรัพย์.

เจ้าของที่แท้จริง เว้นแต่เจ้าของที่แท้จริงนั้นจะได้ขอใช้ราคาทรัพย์สินให้⁸⁴ โดยการพิจารณาว่าผู้ซื้อทรัพย์สินสุจริตหรือไม่ต้องพิจารณาจากพฤติการณ์ของข้อเท็จจริงแต่ละกรณีไป โดยอาศัยบทสันนิษฐานตามมาตรา 6 แห่งป.พ.พ. ให้เป็นคุณแก่ผู้ซื้อทรัพย์สินก่อน ซึ่งราคาของผู้ซื้อทรัพย์สินชำระตอบแทนไปก็จะเป็นเครื่องวัดความสุจริตของผู้ซื้อทรัพย์สินได้ประการหนึ่งเช่นกัน⁸⁵ โดยมาตรา 1332 แห่งป.พ.พ. นี้ไม่ได้ปรากฏหรือจำกัดสิทธิของเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงไปทั้งหมดเสียทีเดียว เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงยังมีสิทธิติดตามเอาทรัพย์สินนั้นกลับคืนตามมาตรา 1336 แห่งป.พ.พ. ได้อยู่โดยเสนอขอขอใช้ราคาทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สิน และแม้ผู้ซื้อทรัพย์สินจะได้โอนทรัพย์สินนั้นให้แก่บุคคลอื่น เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงก็ยังคงมีสิทธิติดตามเอาคืนจากผู้รับโอนทรัพย์สินนั้นได้⁸⁶

ถึงแม้ถ้อยคำในมาตรา 1332 แห่งป.พ.พ. จะบัญญัติไว้อย่างกว้างขวางจนแปลได้ว่าใช้กับทรัพย์สินทุกชนิดโดยไม่มีข้อจำกัด แต่เมื่อได้ศึกษาแล้วจะพบว่ามาตรา 1332 แห่งป.พ.พ. ควรใช้กับสังหาริมทรัพย์ที่มีรูปร่างที่เป็นสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่ได้มาจากการกระทำความผิดเท่านั้น ในลักษณะที่เป็นข้อยกเว้นของข้อยกเว้นของหลักการได้กรรมสิทธิ์มาโดยสุจริตตามมาตรา 1303 แห่งป.พ.พ. และเป็นสิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินตามมาตรา 1332 แห่งป.พ.พ. ในลักษณะของสิทธิที่ประกอบไปด้วยสิทธิครอบครองและสิทธิปฏิเสธ⁸⁷ ซึ่งหมายความว่าผู้ซื้อทรัพย์สินยังไม่ได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นโดยสมบูรณ์ หากแต่มีสิทธิชนิดหนึ่งทำนองเดียวกับสิทธิยึดเหนี่ยวคือสิทธิที่จะยึดทรัพย์สินนั้นไว้ได้จนกว่าจะได้รับชำระเงินตามราคาทรัพย์สินที่ได้ชำระแล้ว⁸⁸ โดยมาตรา 1332 แห่งป.พ.พ. ไม่ได้รับรองให้ผู้ซื้อทรัพย์สินมีกรรมสิทธิ์ เพียงแต่ให้ผู้ซื้อ

⁸⁴ อัมพร จันทรวิจิตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 14, น. 32.

⁸⁵ อนันต์ วงศ์ประภารัตน์, "สิทธิของผู้ซื้อโดยสุจริตตามมาตรา 1332". (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย คณະนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537).

⁸⁶ อนันต์ วงศ์ประภารัตน์, เพิ่งอ้าง.

⁸⁷ จันทิมา ระแบบเลิศ, "การซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1332 : ศึกษาเชิงวิเคราะห์และทางกฎหมายเปรียบเทียบ". (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย คณະนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534).

⁸⁸ ประพนธ์ ศาตะมาน, ไพจิตร ปุณณพันธ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 12, น. 24. ; ประมุข สุวรรณสร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์. (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2545) น. 178.

ทรัพย์สินมีสิทธิยึดหนึ่งทรัพย์สินไว้จนกว่าจะได้รับชดใช้ราคาเท่านั้น⁸⁹ ในขณะที่ท่านอาจารย์วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ เห็นว่าผู้ซื้อทรัพย์สินได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นไม่เพียงแต่มีสิทธิยึดหนึ่งเท่านั้น เพื่อให้ผู้ซื้อทรัพย์สินได้รับความคุ้มครองอย่างจริงจัง โดยราคาที่เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงจะต้องชำระให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สินไม่จำเป็นต้องเป็นราคาที่แท้จริงของทรัพย์สินนั้น แต่เป็นราคาของผู้ซื้อทรัพย์สินได้ซื้อไว้ไม่ว่าจะมากน้อยเพียงใด โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงราคาที่เจ้าของทรัพย์สินได้ซื้อมาแต่เดิม⁹⁰ เช่น สลากกินแบ่งรัฐบาลที่ถูกรางวัล เจ้าของทรัพย์สินจะต้องใช้ราคาที่ได้ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลนั้นมาจริง มิใช่ราคาที่เหมาะกับจำนวนเงินที่ถูกรางวัล เป็นต้น นอกจากนี้ หากผู้ซื้อทรัพย์สินได้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินนั้นไปบ้างแล้ว ก็จำเป็นต้องมีการหักค่าเสื่อมด้วยเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งเจ้าของทรัพย์สินและผู้ซื้อทรัพย์สิน⁹¹

หากทรัพย์สินดังกล่าวเกิดมีดอกผลขึ้นอันเนื่องมาจากการใช้ทรัพย์สินนั้น ไม่ว่าจะเป็น ดอกผลธรรมดาที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติจากทรัพย์สินเพราะเหตุแห่งการใช้ทรัพย์สินนั้น หรือดอกผลชนิดอื่นที่เกิดจากการที่ให้ผู้อื่นได้ใช้ทรัพย์สินนั้นโดยคำนวณได้ตามรายวันเวลา ดอกผลนั้นย่อมตกให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สินตลอดเวลาที่เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงยังมิได้ติดตามเอาทรัพย์สินนั้นกลับคืน โดยอาศัยหลักกลาภมิควรได้ตามมาตรา 415 แห่งป.พ.พ. ประกอบกับลักษณะครอบครองตามมาตรา 1376 แห่งป.พ.พ. และเมื่อใดก็ตามที่เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงได้ใช้สิทธิติดตามเอาคืนโดยชดใช้ราคาทรัพย์สินให้แล้ว ผู้ซื้อทรัพย์สินก็จะต้องคืนดอกผลนั้นให้แก่เจ้าของที่แท้จริงด้วย⁹²

อย่างไรก็ตาม การที่ผู้ซื้อทรัพย์สินได้คืนทรัพย์สินนั้นให้แก่เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงไปแล้ว ก็ถือได้ว่าเป็นกรณีที่มิบุคคลผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินมาก่อนขัดสิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินอันจะครอบทรัพย์สินโดยปกติสุขอันเป็นการรอนสิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินตามมาตรา 475 แห่งป.พ.พ. ใน

⁸⁹ บัญญัติ สุชีวะ. คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์. พิมพ์ครั้งที่ 9. (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2548) น. 192.

⁹⁰ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. อธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กฎหมายลักษณะทรัพย์. (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2521) น. 214.

⁹¹ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงมาตราว่าด้วยทรัพย์สิน บรรพ 4 มาตรา 1298-1434. (กรุงเทพมหานคร : กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ตังศภัทย์, 2545) น. 77.

⁹² อนันต์ วงศ์ประภารัตน์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 85.

ลักษณะที่ทรัพย์สินนั้นได้หลุดไปจากผู้ซื้อทั้งหมดเพราะเหตุแห่งการรอนสิทธินั้นตามมาตรา 479 แห่งป.พ.พ. ดังนั้น ผู้ซื้อทรัพย์สินยังคงมีสิทธิเรียกให้ผู้ขายทรัพย์สินรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดจากการรอนสิทธินั้น ส่วนในกรณีของราคาทรัพย์สินนั้น หากผู้ซื้อทรัพย์สินสละสิทธิที่จะเรียกร้องเอาจากเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงแล้ว ก็ไม่อาจมาเรียกราคาทรัพย์สินคืนจากผู้ขายทรัพย์สินเพราะเหตุแห่งการรอนสิทธิได้⁹³

ในการใช้สิทธิของเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงนี้นั้นไม่มีกำหนดอายุความแต่อย่างใด เว้นแต่ผู้ซื้อทรัพย์สินจะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นตามอายุความได้สิทธิด้วยการครอบครองปรปักษ์ตามมาตรา 1382 แห่งป.พ.พ. อย่างไรก็ตาม ปรากฎคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2326/2523⁹⁴ วินิจฉัยว่าสิทธิของเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงมีอายุความ 10 ปี เนื่องจากอยู่ภายใต้เงื่อนไขบังคับของกฎหมายที่จะต้องขอใช้ราคาทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สิน ซึ่งท่านอาจารย์จิติ ตึงศภัทย์ มีความเห็นว่ามาตรา 1332 แห่งป.พ.พ.เป็นเรื่องกรรมสิทธิ์ในกฎหมายลักษณะทรัพย์ ถ้าตราบใดที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์ยังไม่มีบุคคลอื่นได้ไป เจ้าของทรัพย์สินนั้นก็ยังมีสิทธิติดตามเอาคืนได้ตลอดเวลา ไม่มีอายุความ กรณีตามมาตรา 1332 แห่งป.พ.พ. นั้นกรรมสิทธิ์หมดไปเมื่อครบกำหนดเวลา 5 ปีตามมาตรา 1382 แห่งป.พ.พ. ไม่ใช่อายุความ 10 ปี⁹⁵

นอกจากนี้ ในกรณีผู้ซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดตามมาตรา 1125 แห่งป.พ.พ. ก็ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1126 แห่งป.พ.พ. โดยไม่เสื่อมเสียสิทธิเพราะเหตุที่การรับหุ้นและการขายหุ้นนั้นผิดระเบียบ กล่าวคือ การรับหุ้นไม่ได้มีการบอกกล่าวโดยชอบตามมาตรา 1121 ถึงมาตรา 1124 แห่งป.พ.พ. ก่อน หรือการขายหุ้นไม่ได้ดำเนินการให้ถูกต้องตามมาตรา 509 ถึงมาตรา 517 แห่งป.พ.พ. เท่านั้น ทั้งนี้ ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าผู้ซื้อหุ้นนั้นเป็นผู้สุจริตไม่ทราบถึงการผิดระเบียบนั้น⁹⁶

⁹³ อนันต์ วงศ์ประภารัตน์, เพิ่งอ้าง.

⁹⁴ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2326/2523 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 10 หน้า 1748-1749) ความว่า "กรณีเรียกคืนทรัพย์สินที่มีผู้ซื้อโดยสุจริตในท้องตลาดหรือจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น มิได้มีบทบัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงต้องอาศัยอายุความตามหลักทั่วไป คือมีกำหนดสิบปี".

⁹⁵ โปรดดูหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2326/2523 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 10 หน้า 1748-1749)

⁹⁶ ภาสกร ชุณหะวัณ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 72, น. 383.

อย่างไรก็ตาม ผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองในความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินนั้น แม้ถึงว่าความชำรุดบกพร่องจะทำให้ทรัพย์สินเป็นอันเสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาก็ตาม ตามมาตรา 473 (3) แห่งป.พ.พ. ซึ่งเป็นไปตามหลักที่ว่าผู้ซื้อต้องระวัง (Caveat Emptor : Let The Buyer See To It / Let The Purchase Beware) เพราะเหตุที่การขายทอดตลาดได้กระทำโดยเปิดเผย ผู้ซื้อทรัพย์สินจึงมีโอกาสได้ตรวจพิจารณาสภาพทรัพย์สินก่อนเข้าเป็นผู้สุ่ราคาอยู่แล้ว จึงไม่ชอบด้วยเหตุผลที่จะเรียกร้องให้ผู้ขายทรัพย์สินต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินที่ได้ทำการตรวจพิจารณาแล้วนั้น⁹⁷ กรณีจึงเป็นที่รู้จักกันโดยปกติประเพณี (Ordinary Usage) ของการขายทอดตลาดว่าผู้ซื้อทรัพย์สินเป็นผู้รับบาปเคราะห์ในกรณีทรัพย์สินชำรุดบกพร่องและโดยสภาพของทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดย่อมเป็นทรัพย์สินที่มีโอกาสชำรุดบกพร่องได้สูงกว่าทรัพย์สินที่ซื้อขายกันธรรมดาอยู่แล้ว โดยผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดย่อมทราบถึงฐานแห่งทรัพย์สินนั้นดีแล้วจึงได้สมัครใจเข้าเป็นผู้สุ่ราคา⁹⁸ อีกทั้งการขายทอดตลาดทรัพย์สินจะเป็นการขายปล่อยโดยไม่มีการรับรองและเป็นการขายตามสภาพที่เป็นอยู่ โดยผู้ขายทรัพย์สินไม่ได้รับประกันว่าทรัพย์สินนั้นอยู่ในสภาพไม่ชำรุดบกพร่อง⁹⁹ เว้นแต่ถ้าผู้ขายทรัพย์สินจะได้ให้คำรับรองไว้อย่างชัดแจ้งว่าทรัพย์สินนั้นปราศจากชำรุดบกพร่อง ผู้ขายทรัพย์สินก็ต้องรับผิดชอบตามสัญญานั้นตามหลักทั่วไป¹⁰⁰ หรือผู้ขายทรัพย์สินแสดงเจตนาด้วยกลฉ้อฉลถึงลักษณะและคุณค่าของทรัพย์สิน ผู้ขายทรัพย์สินก็ต้องรับผิดชอบเพราะกลฉ้อฉลนั้น¹⁰¹

⁹⁷ อัมพร จันทรวจิตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 14, น. 57-59.

⁹⁸ ปัญญา ด้านพัฒนามงคล. "ความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขาย".

(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537).

⁹⁹ ไพฑูริย์ เอกจริยกร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 3, น. 65.

¹⁰⁰ ปัญญา ด้านพัฒนามงคล, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 98.

¹⁰¹ มนูญ วิมลศาสตร์, พระ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 40, น. 26.

2. การขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดี¹⁰²

การขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดีเป็นการดำเนินการตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ทั้งที่เป็นคดีแพ่งและคดีล้มละลาย เจ้าพนักงานบังคับคดีในคดีแพ่งและเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลาย ซึ่งเป็นข้าราชการในสังกัดกรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม จะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการดังกล่าว โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องขายทรัพย์สินให้ได้ราคาสูงที่สุด เพื่อลดให้เกิดช่องว่างในระหว่างราคาที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินกับมูลค่าตลาดของทรัพย์สินนั้นน้อยที่สุด เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการขายทอดตลาดทรัพย์สิน ที่นอกจากจะนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเจ้าหนี้ของลูกหนี้ผู้ล้มละลายแล้ว ยังจะต้องไม่ทำให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือลูกหนี้ผู้ล้มละลายและบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องเสียหายอีกด้วย¹⁰³ ซึ่งตั้งแต่ที่ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงปลายปีพ.ศ. 2539 เป็นต้นมา กรมบังคับคดีก็ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการขายทอดตลาด เพื่อให้ทรัพย์สินที่รอการขายทอดตลาดที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมบังคับคดีสามารถทำการขายทอดตลาดได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และเพื่อให้มีกระแสเงินหมุนเวียนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศทำให้เกิดสภาพคล่องทางการเงินมากขึ้น

คำว่า "เจ้าพนักงานบังคับคดี" ในคดีแพ่งในปัจจุบันได้หมายความรวมถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทนด้วย ซึ่งคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องจะเป็นไปตามกฎกระทรวง กรณีจึงเท่ากับว่ากรมบังคับคดีสามารถมอบหมายให้บุคคลภายนอกดำเนินการบังคับคดีแทนเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งก็รวมถึงการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแทนเจ้าพนักงานบังคับคดีด้วย ในลักษณะที่เป็นเจ้าพนักงาน

¹⁰²โปรดดูตัวอย่างสัญญาขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดีในภาคผนวก (ข) (2).

¹⁰³โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5445/2539 (งานส่งเสริมงานตุลาการ เล่ม 7 หน้า 241-246) ความว่า "การขายทอดตลาดทรัพย์สินมีความมุ่งหมายที่จะนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมด้วยค่าฤชาธรรมเนียมในคดีและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี และในขณะเดียวกันเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องให้ความคุ้มครองลูกหนี้ไม่ให้เกิดความเสียหายด้วย โดยต้องไม่ขายทรัพย์สินเกินความจำเป็น และเมื่อได้เงินมาพอจำนวนที่จะชำระหนี้แล้ว ก็ห้ามไม่ให้เอาทรัพย์สินอื่นที่ยึดหรืออายัดไว้ขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นอีก".

บังคับคดีเอกชน ซึ่งจะเป็นเช่นเดียวกับต่างประเทศที่ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนดำเนินการบังคับคดีแทน โดยให้มีองค์การวิชาชีพควบคุมการดำเนินการด้วยการออกไปอนุญาตประกอบวิชาชีพดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม ณ ขณะนี้ ยังคงไม่มีการออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับคุณสมบัติหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน¹⁰⁴ โดยการมีเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะเป็นทางหนึ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากอัตรากำลังของกรมบังคับคดีไม่เพียงพอต่อปริมาณงานได้เป็นอย่างดี

โดยทั่วไปแล้วทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดีมักเป็นไปเพื่อการบังคับชำระหนี้ แต่อย่างไรก็ตาม กรณีของการแบ่งทรัพย์สินระหว่างเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมตามมาตรา 1364 วรรค 2 แห่งป.พ.พ. ด้วยวิธีการขายทอดตลาดก็อยู่ในอำนาจจัดการของกรมบังคับคดีเช่นกัน โดยปัจจัยของการส่งเสริมเศรษฐกิจเนื่องจากเป็นธรรมชาติของบุคคลทั่วไปที่จะเอาใจใส่ชวนขายทำประโยชน์ในทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองโดยลำพัง กฎหมายจึงมีนโยบายสนับสนุนให้มีการแบ่งกรรมสิทธิ์รวมได้เสมอ โดยหวังว่าเมื่อได้แบ่งกรรมสิทธิ์กันเป็นส่วนสัดส่วนแล้ว เจ้าของทรัพย์สินที่ได้กรรมสิทธิ์เด็ดขาดโดยลำพังนั้นจะเกิดความเอาใจใส่ทำประโยชน์ในทรัพย์สินนั้น ดังนั้น โดยหลักทั่วไปตามมาตรา 1363 แห่งป.พ.พ. เจ้าของกรรมสิทธิ์รวมคนหนึ่งย่อมมีสิทธิเรียกให้แบ่งทรัพย์สินได้เสมอโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมคนอื่นๆ และสิทธิเรียกให้แบ่งนี้ไม่ตกอยู่ภายใต้กำหนดอายุความใด

อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิเรียกให้แบ่งทรัพย์สินนี้มีข้อยกเว้น 3 ประการ ตามมาตรา 1363 แห่งป.พ.พ.¹⁰⁵ คือ

(1) มินิติกรรมห้ามการแบ่งไว้ซึ่งมีระยะเวลาไม่เกินคราวละ 10 ปี หากนิติกรรมกำหนดระยะเวลาไว้เกินกว่า 10 ปี ก็มีผลใช้บังคับได้แค่ 10 ปีเท่านั้น แต่เมื่อครบ 10 ปีแล้ว ก็อาจทำนิติกรรมกำหนดห้ามการแบ่งใหม่อีกก็ครั้งก็ได้ เนื่องจากในบางกรณีจำเป็นต้องคงสถานะของเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมไว้สักระยะเวลาหนึ่งเพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของกรรมสิทธิ์รวมคนอื่นๆ

¹⁰⁴ ชลัช อัครมากุลกิจ. "การสร้างความเป็นธรรมในการขายทอดตลาด". หลากหลายกฎหมาย 38, 4 (2549) น. 77-80

¹⁰⁵ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 91, น. 133-134.

(2) มีวัตถุประสงค์ในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมที่เป็นการถาวรแบ่งกันไม่ได้ซึ่งต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป¹⁰⁶

(3) เป็นโอกาสอันไม่ควรที่จะให้มีการแบ่ง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายไม่สะดวกแก่เจ้าของกรรมสิทธิ์รวมคนอื่นอันเนื่องมาจากการขอแบ่งทรัพย์สินอย่างไม่มีเหตุผล¹⁰⁷

การแบ่งทรัพย์สินนั้นกระทำได้ตามวิธีการที่เจ้าของกรรมสิทธิ์รวมตกลงกันซึ่งเป็นวิธีการที่ดีที่สุดและเป็นธรรมที่สุด ซึ่งจะเป็นการแบ่งทรัพย์สินด้วยวิธีการใดก็ได้ เช่น แบ่งกันครอบครองอย่างเป็นสัดส่วน ประมูลราคากันในระหว่างเจ้าของกรรมสิทธิ์ด้วยกัน เป็นต้น แต่ถ้าเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมไม่สามารถตกลงกันได้ว่าจะแบ่งทรัพย์สินกันอย่างไร เจ้าของกรรมสิทธิ์รวมคนใดคนหนึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้ศาลตัดสินว่าจะให้แบ่งทรัพย์สินด้วยวิธีใด ซึ่งศาลจะเลือกวิธีการใดก็ได้ที่เห็นว่ายุติธรรมหรือมีเหตุมีผล ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งทรัพย์สินระหว่างเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมโดยเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมบางคนได้เงินทดแทน หรือการขายทอดตลาดทรัพย์สิน หรือการแบ่งทรัพย์สินตามที่ได้มีการครอบครองกันจริงก็ได้¹⁰⁸ โดยหลักการที่ศาลจะพิจารณานั้นในเบื้องต้นก็ต้องหาทางแบ่งแยกสงวนไว้ให้เป็นของเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมก่อนโดยให้เจ้าของกรรมสิทธิ์รวมได้ทรัพย์สินไปตามส่วน หากมีส่วนใดของเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมคนใดขาดหายไปไม่ครบตามส่วน เจ้าของกรรมสิทธิ์รวมคนนั้นก็ชอบที่จะได้รับค่าทดแทนจากเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมคนอื่น แต่ถ้าหาก

¹⁰⁶โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1545/2514 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 3 หน้า 1299-1303) ความว่า "เจ้าของรวมในที่ดินมีโฉนดได้แบ่งแยกที่ดินเป็นหลายแปลงเพื่อขาย โดยได้ตกลงกันให้ที่ดินตามเลขโฉนดเดิมที่เหลืออยู่เป็นถนนสำหรับผู้มาซื้อที่ดินออกสู่ถนนใหญ่ และได้ทำเป็นถนนคอนกรีตขึ้นในที่ดินส่วนนี้โดยตกลงกันละสิทธิเรียกร้องใดๆจากผู้ใช้นั้น ข้อตกลงดังกล่าวย่อมมีผลผูกพันใช้บังคับกันได้โดยมิต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน และเป็นการตกลงกันที่แสดงให้เห็นว่ามีวัตถุประสงค์ที่จะเป็นเจ้าของที่ดินพิพาทที่กลายเป็นถนนคอนกรีตไปแล้วนี้ร่วมกัน มีลักษณะเป็นการถาวร เจ้าของรวมผู้มีชื่อในโฉนดคนหนึ่งคนใดไม่มีสิทธิเรียกร้องให้แบ่งที่ดินนั้นได้อีก".

¹⁰⁷โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1450/2518 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 9 หน้า 2208-2210) ความว่า "ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเป็นกรรมสิทธิ์รวมของโจทก์ จำเลย กับ ส. เมื่อ ส. ตายมีทายาทผู้เยาว์รับมรดก โจทก์ขอแบ่งทรัพย์สินนี้ได้ เหตุที่ทายาทของ ส. ยังเป็นผู้เยาว์ไม่ใช่โอกาสอันไม่ควรแบ่งทรัพย์สินตามมาตรา 1363 วรรค 3".

¹⁰⁸วริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 91, น. 136-137.

ไม่มีทางจะทำเช่นนั้นได้โดยสะดวก ศาลก็จะสั่งให้ขายทรัพย์สิน ซึ่งวิธีการขายทรัพย์สินนั้น ศาลก็จะให้ประมูลราคากันในระหว่างเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมก็ได้เพื่อไม่ให้ทรัพย์สินต้องตกไปเป็นของบุคคลอื่น หรือจะให้ขายทอดตลาดเพื่อให้ทรัพย์สินได้ราคาที่ดีกว่าก็ได้¹⁰⁹

2.1 หลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการขายทอดตลาด

2.1.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

โปรดดูหัวข้อ 1.1.1 ข้างต้น ซึ่งการขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดีจะต้องปรับใช้หลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการขายทอดตลาดตามป.พ.ด้วย เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดีที่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีฐานะเท่าเทียมกัน

2.1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ("ป.วิ.พ.") บัญญัติเกี่ยวกับการขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีแพ่งที่ดำเนินการโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี กล่าวคือ ภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา กรณีก็จะต้องมีการดำเนินการบังคับคดีแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา¹¹⁰ หลังจากเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ตามหมายบังคับคดีของศาลแล้ว และศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะขายทรัพย์สินนั้นเพื่อนำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา¹¹¹ โดยปกติการขายทอดตลาดทรัพย์สินเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่มีความสำคัญมากต่อทั้งเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพราะถ้าหากขายทอดตลาดทรัพย์สินได้ราคาต่ำหรือน้อย ย่อมไม่สามารถที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ครบถ้วน ก็อาจถูกยึดทรัพย์สินอื่นมาขายทอดตลาดหรือผูกพันที่จะต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปอีก แต่ในทางกลับกัน ถ้าหากขายทอดตลาดทรัพย์สินได้ราคาสูง

¹⁰⁹ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 90, น. 309-310.

¹¹⁰ พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา. "การคัดค้านการขายทอดตลาดที่ทนายความไม่ควรมองข้าม". สรรพากรสาส์น 41, 1 (มกราคม 2537) : 25-32.

¹¹¹ ชลัช อัมมากุลกิจ, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 104, น. 77-80.

ย่อมสามารถชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ครบถ้วน ทั้งอาจมีเงินเหลือที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องคืนให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปด้วย¹¹²

กรณีจะเห็นได้ว่า การขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีแพ่งโดยปกติจะต้องผ่านการยึดทรัพย์สินนั้นโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีก่อน ถึงแม้ว่าคำพิพากษาจะเป็นการให้อำนาจทรัพย์สินที่พิพาทมาขายทอดตลาดเพื่อเอาเงินมาแบ่งกันระหว่างคู่ความ หรือเป็นการดำเนินการไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลที่คู่ความตกลงกันให้อำนาจทรัพย์สินพิพาทมาขายทอดตลาดเพื่อเอาเงินมาแบ่งกันก็ตาม เนื่องจากต้องให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงที่ไม่ได้เข้ามาในคดีด้วย¹¹³

อย่างไรก็ตาม ป.วิ.พ.ได้ห้ามการขายทอดตลาดทรัพย์สินไว้ 2 กรณี คือ¹¹⁴

(1) กรณีเงินที่ได้มาจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินพอกับจำนวนหนี้แล้ว ย่อมต้องห้ามมิให้อำนาจทรัพย์สินออกขายทอดตลาดอีกตามมาตรา 284 แห่งป.วิ.พ.

(2) กรณีทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามีลักษณะเป็นของส่วนตัวโดยแท้ตามมาตรา 285 แห่งป.วิ.พ. เช่น หนังสือสำหรับวงศ์ตระกูลโดยเฉพาะ จดหมาย หรือสมุดบัญชีต่างๆ ซึ่งถ้าจำเป็นอาจยึดมาตรวจดูเพื่อประโยชน์แห่งการบังคับคดีได้ เป็นต้น

มาตรา 306 แห่งป.วิ.พ.กำหนดว่าก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินได้นั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องรายงานศาลให้ทราบถึงบัญชีทรัพย์สินที่ยึดมาในคดีและจะต้องขออนุญาตให้ศาลสั่งให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นก่อนทุกเรื่องทุกคดีไป¹¹⁵ อย่างไรก็ตาม กรณีมีข้อยกเว้นหากทรัพย์สินที่ยึดนั้นจะเป็นของสดของเสียได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นได้ทันทีโดยไม่ต้องขออนุญาตให้ศาลสั่งก่อนตาม

¹¹² พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 110, น. 25-32.

¹¹³ ชลุตม์ สวัสดิ์พิพัฒน์. "การขายทอดตลาดในคดีแพ่งต้องผ่านการยึดทรัพย์สินทุกเรื่องหรือไม่". ตุลพาห 2, 4 (เมษายน 2498) น. 37-43.

¹¹⁴ พิพัฒน์ จักรางกูร. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง. (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2543) น. 202.

¹¹⁵ สงคราม สกุลพราหมณ์. "ความล่าช้าในการบังคับคดี : ศึกษาเฉพาะกรณีการบังคับคดีจำนองหรือหลักประกันทรัพย์จำนอง". งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 3 : (วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2541) หน้า 21.

มาตรา 308 แห่งป.วิ.พ. ซึ่งมาตรา 259 แห่งป.วิ.พ.บัญญัติให้นำมาใช้แก่วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาด้วยการยึดทรัพย์สินที่พิพาทหรือทรัพย์สินของจำเลยไว้ทั้งหมดหรือบางส่วนตามมาตรา 254 (1) แห่งป.วิ.พ.โดยอนุโลมด้วย¹¹⁶

โดยศาลจะพิจารณาว่ามีผู้คัดค้านการขายทอดตลาด หรือมีเหตุให้งดการบังคับคดีตามมาตรา 292 แห่งป.วิ.พ. หรือมีเหตุให้ถอนการบังคับคดีตามมาตรา 295 แห่งป.วิ.พ. หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการอสังหาริมทรัพย์หรือการประกอบกิจการแทนการขายทอดตลาดทรัพย์สินตามมาตรา 307 แห่งป.วิ.พ.หรือไม่ ถ้าไม่มีเหตุใดเหตุหนึ่งดังกล่าว ศาลก็จะอนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นได้¹¹⁷ คำสั่งที่ศาลอนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินได้เป็นที่สุด เนื่องจากการที่กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีขออนุญาตศาลก่อนเป็นแต่เพียงการให้ศาลตรวจสอบอีกชั้นหนึ่งเท่านั้น จึงไม่ควรให้มีการอุทธรณ์คำสั่งเช่นนี้เพื่อประวิงคดีอีก¹¹⁸

มาตรา 308 แห่งป.วิ.พ.กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องดำเนินการขายทอดตลาดไปตามป.พ.พ.และกฎกระทรวง ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับการขายทอดตลาดแต่อย่างใด คงมีแต่เพียงระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ประกาศกรมบังคับคดีเรื่องนโยบายการขายทอดตลาดทรัพย์สินของกรมบังคับคดี แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการยึดทรัพย์ ชดเชย รื้อถอน และการจำหน่ายทรัพย์สิน และคำสั่งกรมบังคับคดี เท่านั้น ซึ่งเมื่อศาลอนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นได้แล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีก็สามารถดำเนินการขายทอดตลาดได้ตามมาตรา 308 แห่งป.วิ.พ. โดยไม่จำเป็นต้องรายงานขออนุญาตศาลเมื่อได้เคาะไม้ตกลงขายทอดตลาดทรัพย์สินอีก แต่ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดีก็มักจะขออนุญาตศาลก่อนเพื่อให้ศาลได้พิจารณาหักกล้งกรงอีกชั้นหนึ่ง โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะประกาศเงื่อนไขข้อที่ว่าการขายทอดตลาดจะต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลก่อนไว้ในประกาศขายทอดตลาดโดยชัดเจนด้วย¹¹⁹

¹¹⁶ ชลุตม์ สวัสดิ์ทิต, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 113, น. 37-43.

¹¹⁷ นีรชา วรมนินทร, "การเพิกถอนการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี". (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543).

¹¹⁸ นีรชา วรมนินทร, เพิ่งอ้าง.

¹¹⁹ พิพัฒน์ จักรางกูร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 114, น. 196.

ในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่างก็ไม่ใช่ผู้ขายทรัพย์สิน ดังนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาจึงเข้าเป็นผู้สุ่ราคาหรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าสุ่ราคาแทนได้โดยไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรา 512 แห่งป.พ.พ.¹²⁰

ในขณะที่เจ้าพนักงานบังคับคดีถือว่าเป็นทั้งผู้ทอดตลาดและผู้ขายทรัพย์สินในขณะเดียวกัน เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงต้องตกอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 511 และมาตรา 512 แห่งป.พ.พ.¹²¹ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงอยู่ในฐานะคนกลางที่ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนได้เสียของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะให้ทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดได้ราคาสูงสุด โดยจะต้องคำนึงถึงว่าราคาสูงสุดเพียงพอและสมควรแก่ราคาทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดหรือไม่ เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่อาจขายทรัพย์สินดังกล่าวตามความพอใจอย่างเจ้าของทรัพย์สินได้ หากราคาสูงสุดยังต่ำกว่าราคาทรัพย์สินมากเกินไปสมควร เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ต้องถอนทรัพย์สินนั้นจากการขายทอดตลาด ตามมาตรา 513 แห่งป.พ.พ.¹²² หากการดำเนินการขาย

¹²⁰ไพฑูริย์ เมฆมานะ. "ปัญหาการขายทอดตลาดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดี". (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548). ; พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา. หลักกฎหมายจากคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับการบังคับคดีทางปฏิบัติ. (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2538) น. 105-107. ; โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3188/2531 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 7 หน้า 2022-2024) ความว่า "การขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดซึ่งเป็นของจำเลยผู้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ขายตามคำสั่งศาล โจทก์ซึ่งเป็นผู้ชนะคดีไม่ใช่เป็นผู้ขาย จึงไม่ต้องห้ามมิให้เข้าสุ่ราคาตามมาตรา 512 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์". ; โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 337/2532 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 2 หน้า 350-355) ความว่า "ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 512 ที่ห้ามมิให้ผู้ขายเข้าสุ่ราคาเองหรือใช้ให้ผู้อื่นผู้ใดเข้าสุ่ราคานั้น หมายถึงผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่นำออกขายทอดตลาดจะเข้าสุ่ราคาเองหรือใช้ให้ผู้อื่นผู้ใดเข้าสุ่ราคามีได้ โจทก์มิได้เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ขายทอดตลาด แต่เป็นเพียงเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา โจทก์ย่อมจะเข้าสุ่ราคาเองหรือให้นุตรภริยาหรือญาติของตนเข้าสุ่ราคาได้".

¹²¹บุญศิริ คำแก้ว, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 7.

¹²²สมพงศ์ แพนเดช. "เพิกถอนการขายทอดตลาด". วารสารข่าวกฎหมายใหม่ 1, 11 (กันยายน 2546) น. 45-49.

ทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีฝ่าฝืนต่อกฎหมาย หรือราคาทรัพย์สินมีจำนวนต่ำเกินสมควร ซึ่งเกิดจากการคบคิดกันฉ้อฉลในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหรือความไม่สุจริตหรือความประมาทเลินเล่อ อย่างร้ายแรงของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติหน้าที่ ศาลก็อาจเพิกถอนการขายทอดตลาด นั้นได้ ตามมาตรา 296 หรือมาตรา 309 ทวิแห่งป.วิ.พ. (แล้วแต่กรณี) เช่น สำนักงานที่ดินประเมิน ราคาที่ดินของจำเลยเท่ากับ 493,400 บาท ส่วนเจ้าพนักงานที่ดินประเมินราคาที่ดินของจำเลย ในขณะที่ยึดเท่ากับ 30,837.50 บาท เมื่อผู้ซื้อที่ดินให้ราคาสูงสุด 38,000 บาท ในการขายทอดตลาด ครั้งแรก การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีโอนมรดกให้ขายจึงไม่ถูกต้องเป็นการบังคับคดีฝ่าฝืนต่อ กฎหมาย¹²³ หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินราคาที่ดินเพียง 404,000 บาท ผู้ซื้อที่ดินให้ราคา สูงสุด 430,000 บาท แต่สำนักงานที่ดินประเมินราคา 808,000 บาท เมื่อราคาของเจ้าพนักงาน ที่ดินสูงกว่าราคาของผู้ซื้อที่ดินเกือบเท่าตัวประกอบกับเป็นการขายทอดตลาดในครั้งแรก

¹²³โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3775/2541 (งานส่งเสริมงานตุลาการ เล่ม 8 หน้า 63-66) ความว่า "ที่ดินของจำเลยที่โจทก์นำยึดมาขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษานั้น สำนักงานที่ดินจังหวัดได้ประเมินราคาไว้เพื่อเป็นทุนทรัพย์ในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม เกี่ยวกับที่ดินรวมทั้งแปลงราคา 493,400 บาท การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินราคาที่ดินไว้ ในขณะที่ยึดเพียง 30,837.50 บาท เป็นการประเมินที่ต่ำกว่าราคาจริงมาก เมื่อผู้ซื้อทรัพย์ให้ราคา สูงสุด 38,000 บาท ถือว่าเป็นราคาที่ยังไม่เพียงพอกับราคาทรัพย์ที่ขายอีกมาก ขอบที่เจ้าพนักงาน บังคับคดีจะถอนทรัพย์สินนั้นออกจากการขายทอดตลาดตามบทบัญญัติแห่งป.พ.พ.มาตรา 513 การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีโอนมรดกให้ขายในราคาที่ไม่ถูกต้องแก่ผู้ซื้อจึงเป็นกรณีที่เจ้าพนักงาน บังคับคดีดำเนินการบังคับคดีฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งป.วิ.พ.มาตรา 308 วรรคหนึ่ง ประกอบด้วย ป.พ.พ.มาตรา 513 โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอที่จะคัดค้านราคาขายและขอให้เพิก ถอนการโอนมรดกขายนั้นได้ตามป.วิ.พ.มาตรา 296 วรรคสอง ที่ดินที่ขายทอดตลาด สำนักงานที่ดิน จังหวัดประเมินราคากลางไว้ถึง 493,400 บาท เจ้าพนักงานบังคับคดีขายไปในราคาเพียง 380,000 บาท โดยมีผู้ซื้อทรัพย์ที่เข้าประมูลเพียงรายเดียว ทั้งเป็นในการขายทอดตลาดครั้งแรก ซึ่งเป็นการ ขายในราคาต่ำกว่าราคาประเมินของทางราชการประมาณ 13 เท่า เห็นได้ชัดแจ้งว่า ราคาที่ขาย นั้นจะถูกต้องสมควรไปไม่ได้ ขอบที่ศาลจะมีคำสั่งให้เพิกถอนเสียแล้วให้ดำเนินการขายใหม่".

พฤติการณ์มีลักษณะเป็นการรวบรัดและกดราคา การขายทอดตลาดจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹²⁴ เป็นต้น ดังนั้น ในกรณีการขายทอดตลาดที่ดิน เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงต้องคำนึงถึงราคาประเมินของสำนักงานที่ดิน ราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดี และราคาซื้อขายในท้องตลาดประกอบกัน มิฉะนั้นแล้วอาจเป็นการขายทอดตลาดที่เป็นไปโดยไม่สุจริตและไม่ชอบด้วยกฎหมายอันเป็นเหตุให้ผู้มีส่วนได้เสียร้องขอต่อศาลให้เพิกถอนการขายทอดตลาดนั้นได้¹²⁵ ซึ่งในทางปฏิบัติจะมีการติดตั้งระบบโทรทัศน์วงจรปิดและบันทึกเทปไว้เพื่อการตรวจสอบความโปร่งใสของเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในการขายทอดตลาดแต่ละครั้ง¹²⁶

ทั้งนี้ ขั้นตอนตั้งแต่การยึดทรัพย์สินจนกระทั่งถึงการขายทอดตลาดทรัพย์สินจะใช้ระยะเวลาประมาณ 2 เดือนเป็นอย่างเร็ว¹²⁷ โดยทั่วไปจะใช้ระยะเวลาประมาณ 3 เดือน แต่ในบางคดีกว่าจะมีการขายทอดตลาดทรัพย์สินก็ใช้เวลาถึง 1 ปี¹²⁸

ในการขายทอดตลาด เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องปฏิบัติตามวิธีการตามมาตรา 309 แห่งป.วิ.พ. กล่าวคือ¹²⁹

¹²⁴โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7515/2541 (งานส่งเสริมงานตุลาการ เล่ม 12 หน้า 230-232) ความว่า "แม้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะประเมินราคาที่ดินพิพาทขณะยึดเพียง 404,000 บาท และผู้ซื้อทรัพย์เป็นผู้ให้ราคาสูงสุด 430,000 บาท ก็ตาม แต่ก่อนมีการขายทอดตลาด เจ้าพนักงานบังคับคดีได้มีหนังสือสอบถามราคาที่ดินพิพาทไปยังเจ้าพนักงานที่ดิน ซึ่งเจ้าพนักงานที่ดินมีหนังสือตอบมาว่าที่ดินพิพาทราคา 808,000 บาท ซึ่งสูงกว่าราคาที่ดินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประเมิน และสูงกว่าราคาของผู้ซื้อทรัพย์ประมาณเกือบเท่าตัว ประกอบกับการขายทอดตลาดครั้งนี้เป็นการขายครั้งแรก และจำเลยที่ 1 ไม่ได้มาระวังการขายเนื่องจากไม่ทราบวันขายทอดตลาด ทั้งค่าเสียหายที่จำเลยที่ 1 จะต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ในขณะนั้นมีเพียง 100,000 บาทเศษเท่านั้น พฤติการณ์ในการขายทอดตลาดดังกล่าวมีลักษณะเป็นการรวบรัดและกดราคาจึงเป็นการขายทอดตลาดที่ดินพิพาทที่ไม่ชอบ".

¹²⁵ สมพงษ์ แพนเดช, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 122.

¹²⁶ ไพบุลย์ เมฆมานะ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 120.

¹²⁷ สมชัย ศิริบุตร. "สัมภาระณประมาณทรัพย์กับกรมบังคับคดี". วารสารธรรมนิติ 9, 102 (มีนาคม 2533) น. 15-18.

¹²⁸ สงคราม สกุลพราหมณ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 115, น. 23.

¹²⁹ พัทธน์ จักรางกูร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 114, น. 198.

(1) กรณีขายทอดตลาดทรัพย์สินที่มีหลายสิ่ง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแยกขายทีละสิ่งต่อเนื่องกันไป โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจัดสังหาริมทรัพย์ซึ่งมีราคาเล็กน้อยรวมขายเป็นกองๆได้เสมอ รวมทั้งมีอำนาจจัดสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ 2 สิ่งหรือกว่านั้นขึ้นไปรวมขายไปด้วยกันได้ ในเมื่อเป็นที่คาดหมายได้ว่าเงินรายได้ในการขายจะเพิ่มขึ้นเพราะเหตุ นั้น และมีอำนาจกำหนดลำดับที่จะขายทรัพย์สินนั้น

(2) กรณีขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์รายใหญ่ที่อาจแบ่งแยกออกได้เป็นตอนๆ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจขายอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นตอนๆได้ ในเมื่อเป็นที่คาดหมายได้ว่าเงินรายได้ในการขายอสังหาริมทรัพย์บางตอนจะเพียงพอแก่การบังคับคดีหรือว่าเงินรายได้ทั้งหมดจะเพิ่มขึ้นเพราะเหตุ นั้น

2.1.3 พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483

เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นผู้ดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ผู้ล้มละลาย โดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่จำเป็นต้องยื่นขออนุญาตให้ศาลสั่งให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นก่อนแต่ประการใด เพราะเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถอาศัยอำนาจตามมาตรา 22 (1) แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ("พ.ร.บ.ล้มละลาย") ดำเนินการ¹³⁰ ในการจัดการและจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ แต่อำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้มาตรา 19 มาตรา 123 และมาตรา 145 (2) แห่งพ.ร.บ.ล้มละลาย¹³¹ กล่าวคือ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ทันทีไม่ได้ แต่ต้องรอให้ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลายตามมาตรา 61 แห่งพ.ร.บ.ล้มละลายก่อน เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นจะเป็นของเสียง่ายหรือถ้าหน่วงช้าไว้จะเป็นการเสี่ยงความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับค่าของทรัพย์สินนั้น เช่น ของสด ของเสีย

¹³⁰สงคราม สกุลพรหมณ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 115, น. 23.

¹³¹มาตรา 123 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 บัญญัติว่า
“ทรัพย์สินซึ่งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รวบรวมได้มา เมื่อลูกหนี้ล้มละลายแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจขายตามวิธีที่สะดวกและเป็นผลดีที่สุด
การขายโดยวิธีอื่นนอกจากการขายทอดตลาดนั้น ต้องได้รับความเห็นชอบของกรรมการเจ้าหนี้ เว้นแต่ทรัพย์สินที่เป็นของเสียง่ายหรือถ้าหน่วงช้าไว้จะเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับค่าของทรัพย์สินนั้น

ผู้ได้รับโอนทรัพย์สินจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการขายหรือการแบ่ง ไม่ต้องรับผิดชอบในค่าภาษีอากรหรือจังกอบสำหรับปีก่อนที่ได้รับโอน”.

ง่าย ยารักษาโรค เป็นต้น และแม้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะมีอำนาจจำหน่ายทรัพย์สินตามวิธีที่สะดวกและเป็นผลดีที่สุดก็ตาม แต่ถ้าหากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ด้วยวิธีอื่นนอกจากการขายทอดตลาด เช่น ขายให้แก่ผู้ที่เสนอซื้อโดยตรงกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ หรือขายในระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ก็จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการเจ้าหนี้หรือที่ประชุมเจ้าหนี้ก่อน เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นจะเป็นของเสียง่ายหรือถ้าห่วงงำไว้จะเสียหายหรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับค่าของทรัพย์สินนั้น ทั้งนี้ เพราะพ.ร.บ.ล้มละลายเห็นว่าการขายทอดตลาดเป็นวิธีที่สะดวกและเป็นผลดีที่สุดนั่นเอง¹³²

ส่วนกรณีของกระบวนการพิจารณาใดที่พ.ร.บ.ล้มละลายหรือข้อกำหนดคดีล้มละลายที่ออกตามความในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 ("พ.ร.บ.จัดตั้งศาลล้มละลาย") มิได้กำหนดไว้ ก็จะใช้ป.วิ.พ.บังคับโดยอนุโลม ทั้งนี้ ตามมาตรา 14 แห่งพ.ร.บ.จัดตั้งศาลล้มละลาย¹³³

2.1.4 ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522¹³⁴

การขายทอดตลาดทรัพย์สินโดยกรมบังคับคดีนอกจากจะต้องเป็นไปตามป.พ.พ. ป.วิ.พ. หรือพ.ร.บ.ล้มละลายแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ("ระเบียบการบังคับคดี") ซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งแนวปฏิบัติและหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ด้วย

¹³²ปรีชา พานิขวงศ์. คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย. (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2548) น. 342-344.

¹³³มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า

"นอกจากที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กระบวนการพิจารณาในศาลล้มละลายให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลายและข้อกำหนดตามมาตรา 19 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม".

¹³⁴โปรดดูระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (จ).

สาระสำคัญของหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการขายทอดตลาดที่กำหนดไว้ในระเบียบการบังคับคดี ได้แก่

(1) เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องทำประกาศขายทอดตลาดเพื่อแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาดพอให้บุคคลที่สนใจจะซื้อทรัพย์สินเข้าใจได้ดีถึงสภาพทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาด โดยในทางปฏิบัติจะยึดถือหลักการที่ว่าบรรยายให้ละเอียดที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น ชื่อเจ้าของทรัพย์สิน ประเภท ลักษณะ จำนวน ขนาด เป็นต้น ซึ่งถ้าหากทรัพย์สินนั้นเป็นที่ดิน ก็ให้แจ้งชื่อผู้ถือกรรมสิทธิ์ เลขที่ดิน ระวัง เลขโฉนด เนื้อที่ เขตกว้างยาว สภาพของที่ดิน ที่ตั้ง อาณาเขตติดต่อทั้ง 4 ทิศ รวมถึงแผนที่ทางไป และสิทธิต่างๆเหนือที่ดินนั้น ถ้าหากทรัพย์สินนั้นเป็นที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง ก็ให้แจ้งลักษณะของสิ่งปลูกสร้างด้วย รวมทั้งจะต้องระบุข้อสัญญาและค่าเตือนที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี) และกำหนดเงื่อนไขและเงื่อนไขในการชำระราคาไว้ด้วย ทั้งนี้ ตามข้อ 67 ของระเบียบการบังคับคดี และถ้าหากเป็นทรัพย์สินที่มีดอกผลเกิดในระหว่างการยึดทรัพย์ หรือมีสัญญาผูกพันที่เป็นคุณแก่ทรัพย์สินนั้น หรือมีค่าภาระติดพันเกี่ยวค้างอยู่ ก็จะต้องระบุไว้ในประกาศขายทอดตลาดด้วย ทั้งนี้ ตามข้อ 70 ของระเบียบการบังคับคดี นอกจากนี้ ในประกาศขายทอดตลาดจะต้องระบุชื่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี หมายเลขคดีแดง ชื่อโจทก์จำเลย เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียใช้สิทธิทางศาลได้ถูกศาล และสถานที่ขายทรัพย์สินนั้น

ส่วนในกรณีที่เป็นการขายทรัพย์สิน เช่น รถยนต์ ต้องระบุชื่อเจ้าของทางทะเบียน หมายเลขเครื่อง หมายเลขทะเบียนรถยนต์ และเครื่องหมายการค้าของรถยนต์ หรือหุ้น ต้องระบุชื่อบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนที่ออกหุ้น ชื่อผู้ถือหุ้น เลขที่หุ้น จำนวนหุ้น มูลค่าหุ้น และค่าหุ้นที่ได้ชำระแล้ว เป็นต้น

โดยเจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องส่งประกาศขายทอดตลาดดังกล่าวให้แก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียตามมาตรา 280 แห่งป.วิ.พ. คือ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา (ผู้ชนะคดีที่มีสิทธิขอให้บังคับคดี ดับบังคับคดี หรือถอนการบังคับคดีได้) ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเฉพาะที่มีชื่อเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่จะนำมาขายทอดตลาด ผู้ขอเฉลี่ยทรัพย์ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นที่ไม่สามารถยึดทรัพย์สินอื่นใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อชำระหนี้ของตน จึงต้องร้องขอต่อศาลเพื่อขอเฉลี่ยเงินที่ได้จากการขายทอดตลาด) ผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินในทางจำนอง/จำนำ (ผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาดเพื่อให้มีคำสั่งให้ตนเองได้รับชำระหนี้จากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นก่อนเจ้าหนี้รายอื่นๆ) และเจ้าของกรรมสิทธิ์รวม (ผู้มี

สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกันเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดให้แก่ตนตามสัดส่วนของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาด)¹³⁵ รวมทั้งจะต้องปิดประกาศขายทอดตลาดดังกล่าวไว้โดยเปิดเผย ณ ที่ที่จะมีการขายทรัพย์สินนั้น ที่ที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ รวมทั้งที่ชุมนุมชนและสถานที่ราชการอันสมควร ก่อนวันขายทอดตลาดไม่น้อยกว่า 3 วัน นอกจากนี้ หากเจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เห็นสมควรก็อาจลงประกาศขายทอดตลาดทางหนังสือพิมพ์รายวันฉบับที่แพร่หลายหรือโดยวิธีการอื่น เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ เป็นต้น ก่อนวันขายทอดตลาดก็ได้ ทั้งนี้ ตามข้อ 68 ของระเบียบการบังคับคดี

อย่างไรก็ตาม แม้เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะมีได้ดำเนินการปิดประกาศขายทอดตลาดดังกล่าว แต่ถ้าหากได้มีการส่งประกาศขายทอดตลาดให้แก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียแล้ว การขายทอดตลาดก็เป็นอันชอบด้วยกฎหมายแล้ว หรือแม้การขายทอดตลาดนั้นผู้ทอดตลาดมิได้ปกธงสัญลักษณ์การขายทอดตลาดก็มิได้หมายความว่าจะทำให้การขายทอดตลาดนั้นต้องเสียไปแต่อย่างใด เพราะการที่ข้อ 68 ของระเบียบการบังคับคดีกำหนดให้ต้องปิดประกาศขายทอดตลาดดังกล่าวด้วย ก็เพียงเพื่อประสงค์ให้บุคคลภายนอกที่สนใจได้เข้ามาเป็นผู้รู้ราคาเพื่อซื้อทรัพย์สินในการขายทอดตลาดด้วยเท่านั้น และการที่ข้อ 81 ของระเบียบการบังคับคดีกำหนดให้ต้องปกธงเครื่องหมายการขายทอดตลาดก็ด้วยมีเจตนาที่จะให้บุคคลทั่วไปที่สนใจจะเข้าผู้ราคาได้ทราบว่าสถานที่แห่งนั้นมีการขายทอดตลาดกันเท่านั้น อีกทั้งระเบียบการขาย

¹³⁵ ชลัช อัมมากุลกิจ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 104.

ทอดตลาดก็ไม่ใช่กฎหมาย¹³⁶

(2) เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องดำเนินการให้ผู้ซื้อทรัพย์สามารถไต่สอยทรัพย์สินนั้นได้สมประโยชน์ กล่าวคือ

(2.1) หากเป็นทรัพย์สินที่มีสัญญาผูกพันที่เป็นคุณแก่ทรัพย์สินนั้น จะต้องจัดการให้ผู้ซื้อทรัพย์สินได้รับช่วงสิทธิและหน้าที่ตามสัญญานั้นด้วย ทั้งนี้ ตามข้อ 70 ของระเบียบการบังคับคดี

¹³⁶โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2210/2537 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 8 หน้า 1658-1662) ความว่า "ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ข้อ 68 วรรคแรก ที่กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการปิดประกาศขายทอดตลาดโดยเปิดเผย ณ สถานที่ที่ทรัพย์ที่จะขายตั้งอยู่ด้วย เป็นข้อกำหนดเพื่อประสงค์ให้บุคคลภายนอกที่สนใจมาประมูลซื้อทรัพย์ในการขายทอดตลาดเท่านั้น ระเบียบดังกล่าวหาได้เป็นกฎหมายไม่ แม้จะไม่มี การปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าว แต่เมื่อจำเลยได้ทราบกำหนดวันขายทอดตลาดตามประกาศขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีล่วงหน้าแล้ว ถือได้ว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้แจ้งวันขายทอดตลาดให้จำเลยซึ่งมีส่วนได้เสียในการบังคับคดีทราบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 306 แล้ว". ; โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 489/2544 (งานส่งเสริมงานตุลาการ เล่ม 1 หน้า 131-135) ความว่า "ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ข้อ 81 กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้ขายปกรณเครื่องหมายการขายทอดตลาด ก็ด้วยมีเจตนาที่จะให้บุคคลทั่วไปที่สนใจจะเข้าประมูลรู้ราคาได้ทราบว่าสถานที่แห่งนั้นมีการขายทอดตลาดทรัพย์สินกันเท่านั้น เมื่อผู้สนใจที่จะเข้าประมูลรู้ราคารู้สถานที่ที่จะทำการขายทอดตลาดดีแล้ว แม้การขายทอดตลาดนั้นผู้ทอดตลาดมิได้ปกรณสัญลักษณ์การขายทอดตลาดก็มิได้หมายความว่า จะทำให้การขายทอดตลาดนั้นต้องเสียไปแต่อย่างใด เพราะระเบียบของกระทรวงยุติธรรมดังกล่าวมิใช่กฎหมาย ดังนั้น แม้ธงสัญลักษณ์การขายทอดตลาดจะปักอยู่ที่หน้าห้องสมุดของศาลซึ่งเป็นคนละอาคารกับสำนักงานบังคับคดีที่ทำการขายทอดตลาดก็ตาม แต่อาคารทั้งสองแห่งก็อยู่ในบริเวณเดียวกัน ทางนำสืบของจำเลยก็ไม่ได้ความว่าการที่ไม่มีธงสัญลักษณ์ปักอยู่ที่สำนักงานบังคับคดีที่ทำการขายทอดตลาดนั้นเกิดจากเจ้าพนักงานบังคับคดีมีเจตนาทุจริตอย่างไร การอ้างเพียงไม่มีธงสัญลักษณ์ปักไว้ที่ทำการขายทอดตลาดเท่านั้น ไม่พอที่จะฟังว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดทรัพย์ของจำเลยโดยมิชอบ".

(2.2) หากเป็นสุราตั้งแต่ 10 ลิตรขึ้นไป จะต้องดำเนินการเพื่อให้กรมสรรพสามิตจัดเจ้าพนักงานมากำกับออกใบอนุญาตให้แก่มือถือทรัพย์สิน ทั้งนี้ ตามข้อ 71 ของระเบียบการบังคับคดี

(2.3) หากเป็นโบราณวัตถุ จะต้องส่งประกาศขายทอดตลาดให้แก่เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถาน สำหรับกรุงเทพมหานคร 1 ฉบับ ทั้งนี้ ตามข้อ 72 ของระเบียบการบังคับคดี

(2.4) หากเป็นตู้เงิน หนีบ หรือกำปั้นเหล็กเก็บทรัพย์สิน จะต้องจัดการเปิดเสียก่อน ทั้งนี้ ตามข้อ 73 ของระเบียบการบังคับคดี

(3) กรณีที่เป็นทรัพย์สินติดจำนองให้ขายทอดตลาดตามวิธีการที่ศาลสั่ง หากศาลมิได้มีคำสั่งอย่างใด ก็ให้ขายทอดตลาดตามวิธีการที่เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เห็นสมควร ซึ่งถ้าเห็นสมควรขายทอดตลาดอย่างบังคับจำนอง ก็ให้ดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นอย่างการขายทอดตลาดทรัพย์สินธรรมดา โดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนองที่ติดอยู่ แต่ถ้าเห็นสมควรขายทอดตลาดอย่างติดจำนอง ก็ให้ประกาศชื่อผู้รับจำนอง พร้อมทั้งต้นทุนเงินและดอกเบี้ยค้างชำระคำนวณถึงวันขายทอดตลาด และข้อความว่าผู้ใดซื้อทรัพย์สินนั้นต้องรับภาระจำนองติดไปด้วยโดยชัดเจน อนึ่ง การขายทอดตลาดทรัพย์สินติดจำนองที่ศาลมิได้มีคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการขายทอดตลาดไว้ ให้ขายทรัพย์สินนั้นเช่นเดียวกับการขายอย่างติดจำนอง ทั้งนี้ ตามข้อ 74 ถึงข้อ 76 ของระเบียบการบังคับคดี

(4) หากทรัพย์สินนั้นเป็นที่ดินหรือที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างในเขตกรุงเทพมหานคร ก็ให้ขายทอดตลาด ณ ที่ทำการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดี หากเป็นทรัพย์สินอื่นนอกเขตกรุงเทพมหานคร ก็ให้ขอให้สำนักงานบังคับคดีจังหวัดที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่จัดการขายทอดตลาดแทน เว้นแต่ผู้มีส่วนได้เสียร้องขอโดยมีเหตุอันสมควร หากเป็นบ้าน โรงเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างที่ไม่ได้ยึดรวมกับที่ดิน ก็ให้ขายทอดตลาด ณ ที่ที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ และหากเป็นทรัพย์สินอื่นๆ ก็ให้ขายทอดตลาด ณ สถานที่ทำการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดี หรือสถานที่ที่เก็บทรัพย์สินนั้น หรือสถานที่อื่นที่อธิบดีกรมบังคับคดีเห็นสมควร ทั้งนี้ ตามข้อ 80 ของระเบียบการบังคับคดี

2.1.5 ประกาศกรมบังคับคดีเรื่องนโยบายการขายทอดตลาดทรัพย์สินของกรมบังคับคดี¹³⁷

กรมบังคับคดีได้ออกประกาศกรมบังคับคดีเรื่องนโยบายการขายทอดตลาดทรัพย์สินของกรมบังคับคดี ฉบับลงวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 ("ประกาศนโยบายการขายทอดตลาด") ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

(1) อสังหาริมทรัพย์

(1.1) ราคาประเมินอสังหาริมทรัพย์ที่ใช้ในการขายทอดตลาดจะต้องเปรียบเทียบระหว่างราคาประเมินในขณะยึด ราคาประเมินของฝ่ายประเมินราคาสำนักงานวางทรัพย์กลาง และราคาของคณะกรรมการหรืออนุกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ แล้วแต่ว่าจำนวนใดจะสูงกว่ากัน

(1.2) ราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดและราคาที่ยึดว่าเป็นราคาที่สมควรขายเท่ากับร้อยละ 80 ของราคาประเมินตามข้อ (1.1) โดยปัดตัวเลขที่เป็นเศษขึ้นเป็นเรือนหมื่น

(1.3) หากไม่มีผู้ซื้อราคาที่สมควรขาย เจ้าพนักงานบังคับคดีจะงดการขายไว้

ถ้ามีผู้ซื้อราคาที่สมควรขาย เจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการขายทอดตลาดจนได้ราคาสูงสุด จากนั้นก็จะสอบถามเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา และผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีว่าจะคัดค้านราคาสูงสุดดังกล่าวหรือไม่ หากไม่มีผู้ใดคัดค้าน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุด

ถ้ามีผู้คัดค้านราคาสูงสุดดังกล่าวและกำหนดราคาที่คัดค้าน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะสอบถามว่ามีบุคคลใดจะเสนอราคาตามที่คัดค้านหรือไม่ หากมีผู้เสนอราคาตามที่คัดค้าน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการขายทอดตลาดต่อไปจนกว่าจะได้ผู้เสนอราคาสูงสุด หากไม่มีผู้เสนอราคาตามที่คัดค้านหรือผู้คัดค้านไม่ได้กำหนดราคาที่คัดค้าน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเลื่อนการขายทอดตลาด โดยให้ผู้เสนอราคาสูงสุดต้องผูกพันกับราคาสูงสุดดังกล่าวเป็นระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันที่เสนอราคาสูงสุดนั้น

¹³⁷ โปรดดูประกาศกรมบังคับคดีเรื่องนโยบายการขายทอดตลาดทรัพย์สินของกรมบังคับคดี (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (ฉ).

(1.4) การขายทอดตลาดครั้งต่อไป หากเป็นเพราะเจ้าพนักงานบังคับคดีการขายทอดตลาดในครั้งก่อนไว้ ราคาที่ถือว่าเป็นราคาที่สมควรขายเท่ากับร้อยละ 50 ของราคาประเมินตามข้อ (1.1) โดยปิดตัวเลขที่เป็นเศษขึ้นเป็นเรือนหมื่น แต่ถ้าหากเป็นเพราะมีผู้คัดค้านราคาสูงสุด เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเคาะไม่ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดในการขายทอดตลาดในครั้งก่อนถ้าราคาสูงสุดในการขายทอดตลาดครั้งนี้ไม่ถึงราคาสูงสุดในการขายทอดตลาดครั้งก่อน หรือไม่มีบุคคลใดเสนอราคาเลย แต่ถ้าหากมีผู้เสนอราคาสูงสุดในการขายทอดตลาดครั้งนี้ซึ่งสูงกว่าราคาสูงสุดในการขายทอดตลาดครั้งก่อน เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะเคาะไม่ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดในการขายทอดตลาดครั้งนี้

(2) สังหาริมทรัพย์

เมื่อมีผู้เสนอราคาสูงสุดและเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่าเป็นราคาที่สมควรขาย ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการเช่นเดียวกับการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์

2.1.6 แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการยึดทรัพย์ ชับไล่ รื้อถอน และการจำหน่ายทรัพย์สิน¹³⁸

กรมบังคับคดีได้ออกแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการยึดทรัพย์ ชับไล่ รื้อถอน และการจำหน่ายทรัพย์สิน ("แนวปฏิบัติ") เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นไปโดยเรียบร้อย เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางเดียวกัน ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงแนวปฏิบัติเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการจำหน่ายทรัพย์สินซึ่งใช้วิธีการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้น กล่าวคือ

(1) การประกาศขายทอดตลาดต้องกำหนดวันขายทอดตลาดทรัพย์สิน 4 นัด ในประกาศขายทอดตลาดฉบับเดียวกัน โดยมีระยะเวลาห่างกันแต่ละนัดไม่เกิน 25 วัน

(2) ก่อนการขายทอดตลาดทรัพย์สิน เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องอ่านประกาศขายทอดตลาด เงื่อนไข สัญญา และคำเตือน ณ สถานที่ทำการขายทอดตลาดก่อน

(3) เมื่อมีผู้รับราคาทรัพย์สินที่เป็นราคาสมควรขายเบื้องต้นและได้มีการรู้ราคาจนได้ราคาสูงสุดแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องสอบถามผู้มีส่วนได้เสียที่มาดูแลการขายก่อนว่าจะค้านราคาหรือไม่ หากไม่มีผู้คัดค้านก็ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเคาะไม่ขายให้แก่ผู้รู้ราคาสูงสุดนั้น หากมีผู้คัดค้านและได้กำหนดราคาที่คัดค้านก็ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการขายทอดตลาดต่อไป หากมีผู้คัดค้านแต่ไม่ได้กำหนดราคาที่คัดค้านหรือไม่มีผู้รู้ราคาที่คัดค้านก็ให้

¹³⁸ โปรดดูแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการยึดทรัพย์ ชับไล่ รื้อถอน และการจำหน่ายทรัพย์สิน (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (ข).

เจ้าพนักงานเลื่อนการขายไปในหน้า พร้อมแจ้งให้ผู้เสนอราคาสูงสุดทราบว่าต้องผูกพันกับการเสนอราคาดังกล่าวเป็นระยะเวลา 30 วันโดยให้วางมัดจำและทำสัญญาซื้อขายกับกรมบังคับคดีไว้ด้วย และในการขายทอดตลาดนัดถัดไป ถ้าไม่มีผู้ใดเสนอราคาสูงกว่าผู้สุ้ราคาสูงสุดในการขายทอดตลาดนัดก่อนก็ให้เคาะไม้ขายให้ผู้สุ้ราคาสูงสุดนั้นโดยถือตามสัญญาซื้อขายที่ได้ทำไว้แล้ว แต่ถ้าหากมีผู้เสนอราคาสูงกว่าและผู้สุ้ราคาสูงสุดในการขายทอดตลาดนัดนี้มีผู้สุ้ราคาสูงสุดในการขายทอดตลาดนัดก่อน ก็ให้คืนเงินมัดจำให้แก่ผู้สุ้ราคาสูงสุดในการขายทอดตลาดนัดก่อนไป

(4) ในกรณีของการขายทอดตลาดทรัพย์สินใหม่เนื่องจากศาลได้สั่งเพิกถอนการขายทอดตลาดทรัพย์สินในครั้งก่อน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องพิจารณาเหตุแห่งการเพิกถอนนั้นประกอบเพื่อกำหนดราคาเริ่มต้นซึ่งเป็นราคาสมควรขายด้วย กล่าวคือ กรณีส่งหมายแจ้งการยึดหรือส่งประกาศขายทอดตลาดในครั้งที่ 1 มิชอบ ราคาสมควรขายจะเท่ากับราคาร้อยละ 80 ของราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีแต่ไม่ต่ำกว่าราคาครั้งที่ถูกเพิกถอน กรณีส่งประกาศขายทอดตลาดตั้งแต่ครั้งที่ 2 เป็นต้นไปมิชอบ ราคาสมควรขายจะเท่ากับราคาร้อยละ 50 ของราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีแต่ไม่ต่ำกว่าราคาครั้งที่ถูกเพิกถอน และกรณีราคาที่ได้จากการขายทอดตลาดต่ำเกินสมควร ราคาสมควรขายจะเท่ากับราคาที่ได้เคยเคาะไม้ขายไปในครั้งก่อน

2.1.7 คำสั่งกรมบังคับคดี¹³⁹

เพื่อให้การดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีแพ่งและคดีล้มละลายเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ถูกต้องตามกฎหมาย เป็นธรรม และเหมาะสม กรมบังคับคดีจึงได้ออกคำสั่งกรมบังคับคดีหลายฉบับ ซึ่งแต่ละฉบับได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการขายทอดตลาดไว้ โดยผู้เขียนรวบรวมคำสั่งกรมบังคับคดีถึง ณ วันที่ 21 พฤศจิกายน 2549 ได้ทั้งสิ้น 21 ฉบับ ซึ่งแต่ละฉบับมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

(1) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 46/2529 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กำหนดวันขายทอดตลาดภายใน 2 เดือน นับแต่วันแรกที่สามารถเริ่มดำเนินการดังกล่าวได้ แต่ถ้ามีเหตุจำเป็นไม่อาจดำเนินการภายใน 2 เดือนได้ ก็ต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

(2) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 3/2538 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เสนอความเห็นต่อผู้บังคับบัญชาเพื่ออนุมัติการขายทอดตลาดทรัพย์สินว่าจะ

¹³⁹โปรดดูคำสั่งกรมบังคับคดี (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (ซ).

ดำเนินการในส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาค เมื่อเป็นคดีของส่วนกลางแต่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค หรือเป็นคดีของส่วนภูมิภาคแต่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ในส่วนกลาง

(3) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 9/2538 กำหนดให้ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ตรวจสอบว่าการยึด การอายัด และการประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินได้กระทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ประการใด

(4) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 85/2538 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตรวจสอบสำนวนคดีก่อนถึงวันนัดขายทอดตลาดทรัพย์สินไม่น้อยกว่า 20 วันว่าการส่งประกาศขายทอดตลาดได้กระทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ประการใด

(5) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 146/2540 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอให้เจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์ประเมินราคาอสังหาริมทรัพย์ที่มีราคาตั้งแต่ 500,000 บาทขึ้นไปก่อนที่จะขายทอดตลาดทุกกรณี ส่วนอสังหาริมทรัพย์ที่มีราคาไม่ถึง 500,000 บาทเป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ว่าจะให้มีการประเมินราคาก่อนหรือไม่ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องใช้ราคาดังกล่าวประกอบดุลพินิจในการขายทอดตลาด

(6) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 473/2540 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รายงานอธิบดีกรมบังคับคดีหรือรองอธิบดีผู้ได้รับมอบหมายทราบในกรณีที่ทรัพย์ตามประกาศขายทอดตลาดมีราคาประเมินหรือคาดว่าจะขายได้ในราคาตั้งแต่ 20,000,000 บาทขึ้นไป

(7) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 406/2541 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รายงานอธิบดีหรือรองอธิบดีผู้ได้รับมอบหมาย เพื่อขออนุมัติขายอสังหาริมทรัพย์ที่มีผู้เข้าสู้ราคาหรือมีราคาประเมินตั้งแต่ 50,000,000 บาทขึ้นไป หากเห็นสมควรขายอสังหาริมทรัพย์นั้น

(8) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 353/2542 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดหากเห็นว่าเป็นราคาที่สมควรขาย เว้นแต่มีเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีที่อยู่ในการขายทอดตลาดนั้นคัดค้าน ก็ให้เลื่อนการขายทอดตลาดออกไป และถ้าในการขายทอดตลาดนัดต่อไป หากมีผู้เสนอราคาสูงสุดไม่ต่ำกว่าราคาสูงสุดในนัดแรก ก็ให้เคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดในนั้น

(9) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 139/2544 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แจ้งให้เจ้าพนักงานที่ดินโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง หรือห้องชุดให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สินนั้นทันทีที่ผู้ซื้อทรัพย์สินชำระเงินค่าทรัพย์สินนั้นครบถ้วนแล้ว

(10) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 530/2544 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แจ้งภาระหนี้สินค้างชำระของห้องชุดในประกาศขายทอดตลาดด้วย และให้นำภาระหนี้สินค้างชำระดังกล่าวมาหักออกจากราคาสมควรขาย

(11) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 170/2545 กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มอบหมายให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินในส่วนกลางแทนได้ โดยที่การนำทรัพย์สินออกขายต้องเป็นไปตามมติที่ประชุมเจ้าหนี้ เว้นแต่เห็นได้ชัดแจ้งว่าราคาสูงสุดที่มีผู้เสนอนั้นต่ำกว่ามูลค่าที่แท้จริงของทรัพย์สินนั้นมาก

(12) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 315/2545 กำหนดหน่วยงานภายในกรมบังคับคดีที่รับผิดชอบงานด้านการบังคับคดีในแต่ละส่วน

(13) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 21/2546 กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ลงนัดวันขายทอดตลาดทรัพย์สินไว้ทุกนัดและให้ติดตามผลการขายภายใน 7 วันนับแต่วันประกาศขายทอดตลาดเพื่อรายงานผู้บังคับบัญชาต่อไป

(14) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 47/2546 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีส่งประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก่อนวันขายทอดตลาดทรัพย์สินไม่น้อยกว่า 3 วัน เพื่อมิให้เกิดเป็นเหตุขัดข้องในการบังคับคดีล้มละลาย

(15) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 134/2546 กำหนดหลักเกณฑ์ในการขายทอดตลาดทรัพย์สินในส่วนภูมิภาค

(16) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 263/2546 กำหนดให้การประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินแต่ละครั้งต้องกำหนดวันขายทอดตลาด 4 นัดในประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินฉบับเดียวกัน โดยมีระยะเวลาห่างกันในแต่ละนัดไม่เกิน 1 เดือน

(17) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 484/2546 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กำหนดเงื่อนไขให้ผู้ประสงค์จะเสนอราคาต้องนำเงินสด หรือเช็คเหียร์เช็ค หรือหนังสือค้ำประกันของธนาคารโดยไม่มีเงื่อนไข มาวางเป็นประกันในการเสนอราคาต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เป็นจำนวน 50,000 บาท ทุกรายการ เว้นแต่ทรัพย์สินที่ยึดมีราคาประเมินไม่เกิน 500,000 บาท ให้เป็นดุลพินิจของผู้อำนวยการกองจำหน่ายทรัพย์สินหรือผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด อย่างไรก็ตาม หากเป็นการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ โดยการจำนองติดไปหรือผู้ที่ประสงค์จะเสนอราคาเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ผู้มีสิทธิขอหักส่วน

ได้ใช้แทนราคาซื้อ คู่สมรสที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้กันส่วนแล้ว หรือผู้ขอเฉลี่ยทรัพย์ที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้เข้าเฉลี่ยทรัพย์ได้ ไม่ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขการวางประกันดังกล่าว

(18) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 86/2547 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีระบุในหมายแจ้งการยึดว่าจะทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินโดยวิธีปลอดจำนอง หากผู้รับจำนองจะคัดค้านต้องยื่นคำคัดค้านเป็นหนังสือภายใน 7 วัน นับแต่วันรับหมายแจ้งการยึด มิฉะนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินโดยวิธีปลอดจำนองและกันเงินในส่วนของผู้รับจำนองไว้ต่อไป

(19) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 67/2548 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แจ้งแก่ผู้ซื้อทรัพย์สินว่ามีสิทธินำไปเสร็จรับเงินที่มีรายการชำระค่าภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่ายมาขอคืนภาษีได้ รวมทั้งให้ระบุข้อความในทำนองเดียวกันไว้ในประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินและสัญญาซื้อขายทรัพย์สินด้วย

(20) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 453/2548 กำหนดหลักเกณฑ์การเพิ่มราคาในการสู้ราคาไว้ เช่น ทรัพย์สินที่มีราคาสมควรขายต่ำกว่า 50,000 บาท ให้เพิ่มราคาไม่น้อยกว่าครั้งละ 1,000 บาท เป็นต้น รวมทั้งขั้นตอนในการขออนุมัติจากผู้บังคับบัญชาก่อนเคาะไม้ขายทอดตลาดทรัพย์สิน

(21) คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 456/2548 กำหนดหลักในการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

2.2 เงื่อนไขและข้อสัญญามาตรฐานที่กำหนดไว้ในประกาศขายทอดตลาด

โดยทั่วไปประกาศขายทอดตลาดที่ออกโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะกำหนดเงื่อนไขและข้อสัญญามาตรฐานไว้ ดังนี้

(1) ก่อนเข้าสู่ราคา ผู้ซื้อทรัพย์สินมีหน้าที่ตรวจสอบรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะซื้อตามสถานที่และแผนที่ทางไปที่ปรากฏในประกาศขายทอดตลาด และถือว่าผู้ซื้อทรัพย์สินได้ทราบถึงสภาพทรัพย์สินนั้นโดยละเอียดครบถ้วนแล้ว

(2) ผู้รับมอบอำนาจในการเข้าสู่ราคาต้องส่งใบมอบอำนาจก่อนเข้าสู่ราคา มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นการเข้าสู่ราคาในนามของตนเองโดยไม่อาจเปลี่ยนชื่อในภายหลังได้

(3) ผู้ซื้อทรัพย์สินต้องวางหลักประกันการเข้าสู่ราคาเป็นเงินสดหรือเช็คเชียร์เช็ค ส่งจ่ายกองคลัง กรมบังคับคดี (หรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัด) เป็นผู้รับเงิน หรือหนังสือค้ำประกัน

ของธนาคารโดยไม่มีเงื่อนไข มิฉะนั้นจะไม่มีสิทธิลงชื่อเข้าสู่ราคา เว้นแต่จะเป็นผู้มีสิทธิขอหักส่วน
ได้ใช้แทนหรือคู่สมรสที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้กันส่วนแล้ว

(4) ผู้ซื้อทรัพย์สินได้จะต้องทำสัญญาซื้อขายตามแบบพิมพ์ของกรมบังคับคดี โดยให้
นำหลักประกันที่วางก่อนเข้าสู่ราคาเป็นมัดจำและจะต้องชำระเงินส่วนที่เหลือภายใน 15 วัน นับ
แต่วันที่ซื้อเป็นต้นไป ทั้งนี้ การวางเงินมัดจำและการชำระราคาที่เหลือจะต้องชำระเป็นเงินสดหรือ
เช็คเช็คเช็ค ส่งจ่ายกองคลัง กรมบังคับคดี (หรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัด) เป็นผู้รับเงิน

อย่างไรก็ตามหากผู้ซื้อทรัพย์สินยังอยู่ในระหว่างการขอสินเชื่อจากธนาคารและยัง
ไม่ได้รับการอนุมัติ หรือมีเหตุอื่นอันสมควร ผู้ซื้อทรัพย์สินสามารถขอขยายเวลาการชำระเงินได้โดย
ทำเป็นคำร้อง ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดี/เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะขยายเวลาให้อีกไม่เกิน 3 เดือน
นับแต่วันครบกำหนด 15 วัน และไม่ว่ากรณีใดๆจะไม่อนุญาตให้ขยายเวลาไปอีก¹⁴⁰

(5) ผู้ซื้อทรัพย์สินได้จะต้องเป็นผู้เสียค่าธรรมเนียมการโอนและค่าภาษีต่างๆจากการ
ขายอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลรัษฎากร และผู้ซื้อทรัพย์สินมีสิทธินำไปเสร็จรับเงินที่มีรายการ
ชำระค่าภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่ายมาขอคืนภาษีได้ภายใน 20 วัน นับแต่วันรับหนังสือโอนกรรมสิทธิ์
หากไม่มาขอคืนภาษีภายในกำหนด จะถือว่าผู้ซื้อทรัพย์สินไม่ติดใจขอคืนภาษีดังกล่าว

แม้ว่าผู้มีหน้าที่เสียภาษีตามกฎหมายคือผู้ขายทรัพย์สินหรือผู้มีเงินได้ แต่การที่
ประกาศขายทอดตลาดกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ซื้อทรัพย์สินเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีก็มีได้เป็นการขัดต่อ
กฎหมายแต่อย่างใด เนื่องจากกฎหมายมิได้ห้ามว่าไม่ให้บุคคลอื่นเสียภาษีจากการขาย
อสังหาริมทรัพย์แทน ดังนั้น ผู้ซื้อทรัพย์สินจึงต้องผูกพันตามเงื่อนไขนี้ด้วย¹⁴¹

2.3 สิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด

(1) สิทธิได้รับความคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

มาตรา 1330 แห่งป.พ.พ.บัญญัติคุ้มครองผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด
โดยกรมบังคับคดีซึ่งเป็นผู้ได้ทรัพย์สินมาในพฤติการณ์พิเศษ โดยให้ได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อ
มาจากการขายทอดตลาดนั้น แม้จะเป็นการซื้อจากผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของหรือผู้ที่ไม่มียานขาย

¹⁴⁰ ชลัช อัมมากุลกิจ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 104.

¹⁴¹ พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 120, น. 113-116. ; คำพิพากษาศาล
ฎีกาที่ 29/2530 (ไม่มีการพิมพ์เผยแพร่).

ทรัพย์สินนั้นก็ตาม และแม้เจ้าของทรัพย์สินจะไม่ทราบถึงการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นก็ไมอาจอ้างเพื่อเรียกทรัพย์สินคืนได้ตามเหตุผลธรรมดาที่เจ้าของทรัพย์สินมีหน้าที่ที่จะระมัดระวังทรัพย์สินของตน¹⁴² ในลักษณะที่เป็นการปิดปากเจ้าของทรัพย์สินที่ไม่ยอมดำเนินการร้องขอทรัพย์สินก่อนที่จะมีการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นทั้งๆที่สามารถกระทำได้¹⁴³

มาตรา 1330 แห่งป.พ.พ.ใช้คำว่า "สิทธิไม่เสียไป" แปลว่าผู้ซื้อทรัพย์สินไม่ต้องคืนทรัพย์สินนั้นให้แก่เจ้าของทรัพย์สินเลยและแม้แต่ราคาทรัพย์สินก็ไม่ต้องคืนให้แก่เจ้าของทรัพย์สิน¹⁴⁴ มาตรา 1330 แห่งป.พ.พ.เป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไปที่ว่าผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน (Nemo Dat Quod Non Habet)

อย่างไรก็ตาม นักกฎหมายบางท่านเห็นว่ามาตรา 1330 แห่งป.พ.พ.ไม่ใช่หลักการได้กรรมสิทธิ์ หากแต่เป็นหลักจำกัดอำนาจกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินตามมาตรา 1336 แห่งป.พ.พ. ในอันที่จะติดตามเอาทรัพย์สินคืน เพราะเพียงแคผู้รับโอนทรัพย์สินโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนไม่เป็นเหตุเพียงพอที่จะลบล้างกรรมสิทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สิน เป็นแต่เพียงข้อยกเว้นในการใช้อำนาจติดตามเอาทรัพย์สินคืนในพฤติการณ์พิเศษเท่านั้น เนื่องจากเป็นพาณิชย์นโยบายที่ประสงค์จะคุ้มครองความน่าเชื่อถือในวงกิจการที่จะเกี่ยวข้องกับการค้าขาย เพราะมิฉะนั้นแล้วผู้ซื้อทรัพย์สินคงต้องคอยระแวงสงสัยว่าจะมีเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงมาเรียกคืนได้ ซึ่งจะทำให้เสียเวลาในการตรวจสอบและอาจส่งผลทำให้ไม่มีการซื้อขายทรัพย์สินกันเลย ซึ่งจะขัดต่อเศรษฐกิจของประเทศและรัฐประศาสนนโยบาย อีกทั้ง ยังเป็นการคุ้มครองให้การขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลเป็นผลได้จริงและเป็นที่ยุติอีกด้วย¹⁴⁵ นอกจากนี้ เมื่อการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลได้กระทำโดยเปิดเผย มีการประกาศการขายทอดตลาดนั้นล่วงหน้าให้แก่บุคคลทั่วไปได้รับทราบ และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียร้องคัดค้านได้อยู่แล้ว กรณีจึงจำเป็นต้องให้ความคุ้มครองผู้ซื้อทรัพย์สิน

¹⁴² ภิญโญ ภูประเสริฐ. "ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด". ตุลพาห 5, 8 (สิงหาคม 2501) น. 535-537.

¹⁴³ เผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล. "สิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาด : ศึกษากรณีตามป.พ.พ. มาตรา 1330". (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543).

¹⁴⁴ จิตติ ดิงศัททีย. "ปัญหาบางเรื่องเกี่ยวกับการได้ทรัพย์สิน (ตอนที่ 1)". บทบัญญัติ 39, 3 (2525) น. 253-257.

¹⁴⁵ พัทธน์ จักรางกูร, อ้างแล้ว เชิงอรรถ ที่ 9.

เพื่อให้การดำเนินการของศาล เจ้าพนักงานบังคับคดี และเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีความ คัดสิทธิ์ด้วย¹⁴⁶ ประกอบกับการขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดีโดยปกติจะเกิดขึ้นภายหลังจากที่ ได้มีการไต่สวนสิทธิหน้าที่ความจริงทั้งหลายโดยละเอียดและถ้วนถี่แล้ว วิทยุชนทั้งหลายย่อมจะ เชื่อว่าได้มีการวินิจฉัยถูกต้องแล้วว่าทรัพย์สินเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือลูกหนี้ผู้ล้มละลาย แต่ถึงแม้จะมีความเห็นว่าเป็นหลักจำกัดอำนาจกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สิน แต่ผลที่ตามมา ก็เหมือนกับผู้รับโอนทรัพย์สินได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นอยู่ดี¹⁴⁷

กรณีจะเห็นได้ว่าการได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อจากการขายทอดตลาดตาม มาตรา 1330 แห่งป.พ.พ.นี้มีผลเด็ดขาดยิ่งกว่ากรณีศาลพิพากษาให้ได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตาม มาตรา 145 (2) แห่งป.วิ.พ. เนื่องจากการได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตามคำพิพากษานั้น กฎหมาย เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกพิสูจน์ได้ว่ามีสิทธิ์ดีกว่า ในขณะที่การซื้อทรัพย์สินจากการขาย ทอดตลาดหากเป็นผู้สุจริตก็จะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นโดยเด็ดขาด¹⁴⁸

การซื้อทรัพย์สินการขายทอดตลาดที่จะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1330 แห่ง ป.พ.พ.จะต้องเข้าหลักเกณฑ์¹⁴⁹ ดังนี้

(1.1) เป็นการขายทอดตลาดทรัพย์สินตามคำสั่งศาล ไม่ว่าจะเป็นการขาย ทอดตลาดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็ตาม แต่ไม่รวมถึงการที่ศาลสั่ง ขายทรัพย์สินนั้นโดยประการอื่น เช่น การขายตามข้อตกลงยอมความกันระหว่างคู่ความ หรือการ ประมูลกันระหว่างคู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสีย¹⁵⁰ เป็นต้น เนื่องจากมาตรา 1330 แห่งป.พ.พ.เป็น กฎหมายบทยกเว้น (Jus Singulare) ดังนั้น การตีความมาตรา 1330 แห่งป.พ.พ.จึงต้องตีความ อย่างแคบหรือตีความโดยเคร่งครัด หากตีความกฎหมายบทยกเว้นกว้างขวางออกไปจะทำให้หลัก กฎหมายที่มีอยู่เกิดความสับสน¹⁵¹

(1.2) ผู้ซื้อทรัพย์สินต้องสุจริต กล่าวคือ ไม่รู้ว่าได้ทรัพย์สินมาจากผู้ที่ไม่มียุติ จะโอนให้ และไม่มีเหตุอันใดที่จะทำให้คิดว่าไม่มีสิทธิที่จะรับโอนทรัพย์สินนั้นมา โดยจะต้อง

¹⁴⁶ อัมพร จันทรวิจิตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 14, น. 31.

¹⁴⁷ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 90, น. 207.

¹⁴⁸ ประมูล สุวรรณศร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 88, น. 167.

¹⁴⁹ พัทธมน จักรางกูร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 9.

¹⁵⁰ ชลุตม์ สวัสดิ์พิพัฒน์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 113.

¹⁵¹ เผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 143.

พิจารณาจากพฤติการณ์ต่างๆ ทั้งก่อนและในขณะซื้อทรัพย์สินว่าผู้ซื้อหรือมีเหตุอันควรเชื่อเท็จจริงนั้นหรือไม่¹⁵²

นอกจากนี้ ผู้รับโอนทรัพย์สินจากผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลย่อมมีสิทธิหรือได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1330 แห่งป.พ.นี้ด้วย¹⁵³

เจ้าของทรัพย์สินที่ต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไปมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในฐานะละเมิด หากการนำยึดทรัพย์สินนั้นเป็นไปโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อตามมาตรา 420 แห่งป.พ.และมีสิทธิเรียกร้องราคาทรัพย์สินจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาในฐานะลามิควรได้ เพราะการที่หนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาลดลงถือว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นได้ทรัพย์สินมาโดยปราศจากมูลอันจะอ้างโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ในขณะที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่สุจริตมิได้นำยึดทรัพย์สินโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อไม่ต้องรับผิดชอบในฐานะลามิควรได้แต่ประการใด เพราะการที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับเงินจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินไม่ทำให้กองทรัพย์สินของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพิ่มพูนขึ้น เนื่องจากสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นกองทรัพย์สินของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอยู่แต่เดิมอยู่แล้ว¹⁵⁴

อย่างไรก็ตาม ความคุ้มครองผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดนี้ไม่ถึงขนาดทำให้ผู้ซื้อได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโดยปลอดภาระใดๆ ดังนั้น เมื่อทรัพย์สินที่ซื้อไม่มีสิทธิจำนองติดอยู่ ผู้

¹⁵² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6459/2538 (ไม่มีการพิมพ์เผยแพร่). ; คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5910/2540 (ไม่มีการพิมพ์เผยแพร่).

¹⁵³ บัญญัติ สุชีวะ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 89, น. 183. ; โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 694/2513 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 2 หน้า 999-1006) ความว่า "ว. ซื้อที่ดินพิพาทซึ่งเป็นที่มือเปล่าได้จากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลโดยสุจริต จำเลยจะกล่าวอ้างว่าที่พิพาทนั้นเป็นของจำเลยมิใช่ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาน่าได้ไม่ เมื่อโจทก์เป็นผู้ซื้อที่พิพาทนั้นจาก ว. ไปอีกทอดหนึ่ง แม้การซื้อขายนี้จะไม่ได้กระทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ โจทก์ก็มีอำนาจฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่พิพาท เพราะถือว่าโจทก์ได้สืบสิทธิของ ว. ที่มีอยู่ตามป.พ.มาตรา 1330".

¹⁵⁴ เฝ้าพันธุ์ ชอบน้ำตาล, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 143.

ซื้อก็ต้องผูกพันในภาระจำนองนั้นด้วย¹⁵⁵ โดยผู้ซื้อทรัพย์สินไม่อาจอ้างความสำคัญผิดที่จะทำให้การซื้อทรัพย์สินตกเป็นโมฆะตามมาตรา 156 แห่งป.พ.พ.¹⁵⁶ ถึงแม้ว่าผู้ซื้อทรัพย์สินจะสำคัญผิดจริงก็เป็นเรื่องของความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงที่ไม่อาจยกความสำคัญผิดนั้นขึ้นเป็น

¹⁵⁵โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1536/2500 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 3 หน้า 1466-1470) ความว่า "ซื้อที่ดินมือเปล่าจากศาลขายทอดตลาด แม้จะซื้อโดยสุจริต ไม่ทราบว่ามีจำนองติดอยู่ จำนองก็ยังติดไปกับที่ดิน ผู้รับจำนองบังคับจำนองจากที่ดินนั้นได้". ; โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 132/2535 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 1 หน้า 65-68) ความว่า "ผู้ร้องซื้อที่ดินพิพาทได้จากการขายทอดตลาดของศาลในคดีอื่นโดยสุจริต แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1330 บัญญัติเพียงว่าสิทธิของผู้ซื้อไม่เสียไป แม้ภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นมีใช้ของจำเลย มิได้คุ้มครองถึงกับให้ผู้ซื้อได้สิทธิโดยปลอดจากภาระผูกพันใดๆ ดังนั้น หากโจทก์รับจำนองที่ดินพิพาทไว้จากจำเลยโดยชอบด้วยกฎหมาย การจำนองย่อมติดไปกับที่ดิน โจทก์มีสิทธิบังคับจำนองที่ดินพิพาทได้ ผู้ร้องก็จะไม่มีสิทธิขอให้ปล่อยทรัพย์สินดังกล่าว แต่ปรากฏว่าการจำนองที่ดินพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยกระทำการขึ้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โจทก์จึงไม่อาจอ้างสิทธิในฐานะผู้รับจำนองบังคับจำนองเอาแก่ที่ดินพิพาทได้ ต้องปล่อยที่ดินพิพาทให้ผู้ร้องไป".

¹⁵⁶โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 957/2540 (งานส่งเสริมงานตุลาการ เล่ม 7 หน้า 3-8) ความว่า "ตามป.พ.พ.มาตรา 156 วรรค 2 ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมอันจะทำให้นิติกรรมเป็นโมฆะ จะต้องเป็นความสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม ในตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้กระทำนิติกรรม และในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม การที่ผู้ร้องอ้างว่าไม่เข้าใจถึงสาระสำคัญของการขายทอดตลาดทรัพย์สินโดยติดจำนองจึงมิใช่ความสำคัญผิดตามบทกฎหมายดังกล่าว เพราะการขายทอดตลาดทรัพย์สินโดยติดจำนองหรือไม่ เป็นรายละเอียดในการขายทอดตลาดซึ่งผู้ร้องทราบดีอยู่แล้วตามประกาศขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี นิติกรรมการซื้อขายทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดของผู้ร้องจึงไม่เป็นโมฆะ".

ประโยชน์แก่ตนได้ เพราะผู้ซื้อทรัพย์สินมีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของทรัพย์สินนั้นก่อนแล้ว¹⁵⁷ และหากทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่กฎหมายห้ามโอนหรือห้ามยกอายุความขึ้นต่อสู้กับแผ่นดิน เช่น ที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน ที่ธรณีสงฆ์ เป็นต้น ผู้ซื้อทรัพย์สินนั้นก็ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1330 แห่งป.พ.พ.โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าผู้ซื้อทรัพย์สินนั้นจะเป็นผู้สุจริตและเสียค่าตอบแทนหรือไม่แต่ประการใด และแม้จะเป็นการขายทอดตลาดทรัพย์สินตามคำสั่งศาล รัฐก็ยังสามารถติดตามเอาทรัพย์สินนั้นคืนได้ และถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษที่ได้มีการจดทะเบียนกับพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว รัฐยังมีสิทธิตามกฎหมายที่จะเพิกถอนสิทธิตามเอกสารที่ได้จดทะเบียนดังกล่าวได้อีกด้วย ตามหลักที่ว่าผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้ซื้อทรัพย์สินที่จะต้องตรวจสอบดูสิทธิเหนือทรัพย์สินนั้นให้ถูกต้องครบถ้วนก่อน¹⁵⁸ ส่วนผู้ซื้อทรัพย์สินผู้สุจริตย่อมมีสิทธิเรียกเงินคืนจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามมาตรา 284 แห่งป.วิ.พ. ทั้งนี้ การที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาลดพ้นจากหนี้ก็มีได้เป็นกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินเพิ่มเติมขึ้นอันจะทำให้ชำระหนี้ของลูกหนี้ได้ไปได้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจึงไม่

¹⁵⁷โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3360-3410/2543 (งานส่งเสริมงานตุลาการ เล่ม 6 หน้า 132-133) ความว่า "การขายทอดตลาดที่ดินพิพาทโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีแตกต่างจากการซื้อขายที่ดินตามปกติทั่วไป เพราะประกาศขายทอดตลาดจะระบุรายละเอียดต่างๆของที่ดินพิพาทไว้ชัดแจ้งและเปิดเผยต่อประชาชนทั่วไป ผู้เข้าประมูลมีโอกาสตรวจสอบความถูกต้องได้ ที่ผู้ร้องอ้างว่าสำคัญผิดว่าที่ดินพิพาทอยู่ติดกับที่ดินของผู้ร้อง โดยผู้ร้องมิได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องในที่ตั้งของที่ดินพิพาทก่อนที่จะเข้าประมูลสุ่มราคาทั้งๆที่สามารถจะกระทำได้ จึงเป็นความบกพร่องของผู้ร้องเองและถือได้ว่าเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้ร้องไม่อาจอ้างความสำคัญผิดในที่ตั้งของที่ดินแปลงพิพาทมาเป็นประโยชน์แก่ตนได้ตามป.พ.พ.มาตรา 158 เมื่อไม่ปรากฏว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ขายทอดตลาดที่ดินแปลงพิพาทโดยฝ่าฝืนต่อป.วิ.พ.และระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีจึงไม่มีเหตุที่จะเพิกถอนการขายทอดตลาดที่ดินแปลงพิพาท".

¹⁵⁸รชฎ เจริญจำ. ซื้อที่ดินสาธารณะในการที่ศาลขายทอดตลาด ไม่ได้สิทธิ". วารสารอัยการ 20, 230 (เมษายน 2540) น. 43-55.

ต้องรับผิดชอบเงินค่าทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สิน¹⁵⁹ โดยท่านอาจารย์จิตติ ติงศภักดิ์เห็นว่าในกรณีนี้ ผู้ซื้อทรัพย์สินสามารถฟ้องเรียกเงินค่าทรัพย์สินได้จากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพราะถือว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ล้มเลิกหนี้ได้ด้วยในการหลุดพ้นจากหนี้ที่คำนวณเป็นเงินได้ และแม้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบ สุดท้ายแล้วเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะไปไล่เบี้ยจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้อยู่ดี¹⁶⁰

(2) สิทธิในการขอคืนภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่ายในกรณีซื้อสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาด¹⁶¹

โดยปกติแล้วการหักภาษี ณ ที่จ่ายจากการขายอสังหาริมทรัพย์ทั่วไปจะต้องใช้ราคาประเมินทุนทรัพย์เพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเป็นเกณฑ์เสมอไม่ว่าผู้ซื้อสังหาริมทรัพย์หรือผู้ขายอสังหาริมทรัพย์นั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือนิติบุคคลธรรมดาก็ตาม แต่ถ้านำมาใช้ในการซื้อสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาด ก็จะถือเอาราคาที่ขายทรัพย์สินนั้นได้จริงเป็นเกณฑ์ในการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม แม้ว่าราคาขายทรัพย์สินนั้นจะน้อยกว่าราคาประเมินทุนทรัพย์ก็ตาม ในการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์นั้น ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้มีเงินได้พึงประเมินและมีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้ตามประมวลรัษฎากร โดยผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์มีหน้าที่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย นำส่งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่รับจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมในขณะที่มีการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์นั้นเพื่อนำส่งเป็นรายได้แผ่นดินต่อไป

ผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์มีสิทธินำไปเสร็จรับเงินที่มีรายการชำระค่าภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่ายมาขอคืนภาษีได้ภายใน 20 วัน นับแต่วันรับหนังสือโอนกรรมสิทธิ์พร้อมโฉนด โดยทำเป็นคำร้องยื่นต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ แต่ถ้านำมาใช้ในการซื้อที่ดินตามสำเนา

¹⁵⁹โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 433/2503 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 2 หน้า 488-495) ระบุว่า "การที่ผู้ซื้อที่ดินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจากการขายทอดตลาดของศาลไม่ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินเพราะปรากฏว่าเป็นที่ธรณีสงฆ์โอนกรรมสิทธิ์ไม่ได้นั้น ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิขอรับเงินคืนจากผู้ซื้อไม่ได้ แต่เจ้าหนี้ผู้นำเจ้าพนักงานยึดทรัพย์ของลูกหนี้มาขายทอดตลาดนั้น จะต้องรับผิดชอบ".

¹⁶⁰ เผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 143.

¹⁶¹ ชลัช อชฌากุลกิจ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 104.

โฉนด ผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์สามารถยื่นคำร้องขอขยายเวลาได้ภายในกำหนดเวลาเดียวกัน เนื่องจากต้องมีระยะเวลาที่กรมที่ดินต้องออกไปแทนซึ่งจะต้องมีการประกาศ 15 วัน

ผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์สามารถนำหนังสือรับรองของเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไปรับเงินคืนได้ ถ้าหากผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ไม่มาขอคืนภายในกำหนด จะถือว่าผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ไม่พอใจขอคืนภาษีดังกล่าว

(3) สิทธิในการดำเนินการเพื่อขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารที่ยังคงอยู่ในอสังหาริมทรัพย์ที่ซื้อจากการขายทอดตลาด

ตามป.วิ.พ.เดิมก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2548 นั้น หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารไม่ยอมออกจากอสังหาริมทรัพย์ที่ขายทอดตลาด ผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์นั้นจะต้องไปฟ้องขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารเป็นอีกคดีหนึ่ง โดยไม่สามารถยื่นคำร้องเข้าไปในคดีเดิมได้ เพราะผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ไม่ได้มีฐานะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะขอให้ศาลบังคับลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารในคดีเดิมได้ ประกอบกับไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจแก่ผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ไว้¹⁶² และแม้ถึงว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะเป็นผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ที่ขายทอดตลาดนั้นเองก็ตาม ก็จะต้องไปฟ้องขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารเป็นอีกคดีหนึ่งเช่นกัน เพราะสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีแต่เพียงจะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาจากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์นั้นเท่านั้น ส่วนการที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารไม่ยอมออกจากอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวย่อมเป็นการโต้แย้งสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในฐานะผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์เท่านั้น ซึ่งเป็นคนละกรณีกับคำฟ้องในคดีเดิมและสภาพแห่งคำขอบังคับและคำพิพากษาในคดีเดิมก็ไม่มีระบุไว้¹⁶³ กรณีนี้ส่งผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ที่ต้องตั้งต้นดำเนินการตามกฎหมาย โดยการฟ้องขับไล่ผู้ที่ครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นอยู่ ซึ่งทำให้บุคคลทั่วไปไม่กล้าซื้ออสังหาริมทรัพย์หรือซื้ออสังหาริมทรัพย์ใน

¹⁶² พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 120, น. 59-60. ; โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2093/2517 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 3 หน้า 1574-1576) ความเป็นผู้รับซื้อที่ดินของจำเลยได้จากการขายทอดตลาด เป็นบุคคลภายนอกคดีไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ไม่มีสิทธิขอให้ศาลบังคับจำเลยลูกหนี้ตามคำพิพากษาขนย้ายเครื่องจักรออกจากที่ดินซึ่งผู้ร้องรับซื้อไว้ ผู้ร้องขอที่ไปฟ้องร้องเป็นคดีต่างหาก จะใช้สิทธิขอบังคับในคดีนี้ไม่ได้.

¹⁶³ พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 120, น. 81-82.

ราคาต่ำ เนื่องจากเกรงว่าจะต้องยุ่งยากในการฟ้องขับไล่ทำให้ต้องเสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายต่างๆ มากมาย ซึ่งอาจไม่คุ้มค่างบเงินที่เสียไปในการซื้ออสังหาริมทรัพย์นั้น¹⁶⁴ ซึ่งร้อยละ 90 ของลูกหนี้ ตามคำพิพากษาประเภทที่เป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นหรือข้าราชการประเภททหารตำรวจก็มักไม่ ยอมออกจากอสังหาริมทรัพย์นั้น¹⁶⁵ และตราบไต่ที่ยังไม่มีผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์นั้น เจ้าหนี้ตามคำ พิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ได้รับผลกระทบเนื่องจากยังไม่คงไม่ได้รับเงินเพื่อการชำระ หนี้ตามคำพิพากษา ในแง่ของศาลก็จะต้องมีคดีฟ้องขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารที่ไม่ ยอมออกจากอสังหาริมทรัพย์ที่ผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวฟ้องขึ้นสู่ศาลมากขึ้น ส่วนกรมบังคับ คดีก็ต้องเสียทั้งเวลาและบุคลากรจำนวนมากในการดูแลอสังหาริมทรัพย์ที่ยังขายไม่ได้¹⁶⁶

ปัจจุบัน มาตรา 309 ตีร แห่งป.วิ.พ. เป็นผลทำให้ผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์จากการขาย ทอดตลาดไม่ต้องไปฟ้องขับไล่เหมือนเช่นเคย ผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดสามารถ ยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตศาลให้ออกคำสั่งบังคับให้ลูกหนี้ตามคำ พิพากษาหรือบริวารออกไปจากอสังหาริมทรัพย์นั้นภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรกำหนด แต่ ต้องไม่น้อยกว่า 30 วัน โดยให้ถือว่าผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และลูกหนี้ ตามคำพิพากษาหรือบริวารเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในกรณีนี้ ถ้าหากลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบริวารไม่ปฏิบัติตามคำสั่งบังคับ ผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์สามารถขอศาลให้ออกหมายบังคับคดีเพื่อ ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีไปดำเนินการขับไล่ต่อไปได้¹⁶⁷

(4) สิทธิได้รับความช่วยเหลือด้านสินเชื่อจากธนาคารหรือสถาบันการเงิน¹⁶⁸

โดยกรมบังคับคดีได้เล็งเห็นว่าปัญหาหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถขายทอดตลาด ทรัพย์สินได้เท่าที่ควร ก็เพราะประชาชนมีกำลังซื้อไม่มากพอส่งผลให้ผู้สนใจเข้าสู่ราคาไม่มาก เท่าที่ควร ทำให้เกิดเป็นข้อขัดข้องในการบังคับคดี กรมบังคับคดีจึงได้ประสานงานกับธนาคารและ สถาบันการเงินต่างๆ ในการจัดหาแหล่งเงินทุนให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดของกรม

¹⁶⁴ นีรชา วรมนินทร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 117.

¹⁶⁵ ไพบุลย์ เมฆมานะ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 120.

¹⁶⁶ ชลัช อัครฉากลกิจ, "เทคนิคล่าสุดที่ควรรู้เกี่ยวกับการยึดทรัพย์และขายทอดตลาด".

หล้ากฎหมายหลายธุรกิจ 37, 4 (มกราคม 2549) น. 79-82.

¹⁶⁷ ชลัช อัครฉากลกิจ, เพิ่งอ้าง.

¹⁶⁸ กองบรรณาธิการ, "How to in business Law Varieties ซื้อบ้านกับกรมบังคับคดี".

หล้ากฎหมายหลายธุรกิจ 12, 1 (ธันวาคม 2546) น. 25-32.

บังคับคดี ซึ่งปัจจุบันมีธนาคารและสถาบันการเงินรวม 13 แห่งที่ได้ร่วมลงนามในข้อตกลงการให้บริการสินเชื่อแก่ผู้ประมูลซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดี คือ ธนาคารอาคารสงเคราะห์, ธนาคารธนชาติ จำกัด (มหาชน), ธนาคารทิสโก้ จำกัด (มหาชน), ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน), ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน), ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน), ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน), ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน), ธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน), บริษัท เงินทุนเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน), บริษัท อเมริกันอินเตอร์เนชั่นแนล แอสเซทส์ จำกัด, ธนาคารยูโอบี จำกัด (มหาชน) และธนาคารออมสิน

โดยในวันที่ซื้อทรัพย์สินได้ ผู้ซื้อทรัพย์สินจะต้องวางเงินสดหรือเช็คชำระคืน ส่งจ่ายกองคลัง กรมบังคับคดี (หรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัด) เป็นผู้รับเงิน เป็นจำนวนเงินเท่ากับร้อยละ 25 ของราคาทรัพย์สินที่ซื้อได้ ส่วนที่เหลือผู้ซื้อทรัพย์สินสามารถติดต่อบริษัทประกันบังคับคดีที่ไปดูแลการขายทอดตลาดที่กรมบังคับคดีหรืองานติดตามและประนอมหนี้ฝ่ายกฎหมาย เพื่อขอใช้สิทธิในการขอสินเชื่อกับธนาคารหรือสถาบันการเงินต่าง ๆ ดังกล่าวได้ภายใน 3 วัน นับแต่วันที่ซื้อทรัพย์สินได้ ซึ่งธนาคารและสถาบันการเงินแต่ละแห่งก็จะกำหนดเขตพื้นที่ให้บริการสินเชื่อ ประเภทหลักทรัพย์ วงเงินสินเชื่อ และระยะเวลาสินเชื่อที่แตกต่างกันไป เช่น ธนาคารอาคารสงเคราะห์จะให้สินเชื่อเฉพาะที่ดินหรือที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างที่ธนาคารอาคารสงเคราะห์บังคับจำนองเท่านั้น โดยให้วงเงินสินเชื่อไม่เกินร้อยละ 75 ของราคาซื้อ แต่ไม่เกินร้อยละ 80 ของราคาประเมินหลักประกัน และมีระยะเวลาสินเชื่อ 25 ปี ในขณะที่ธนาคารทิสโก้ จำกัด (มหาชน) จะให้สินเชื่อรวมถึงทรัพย์สินที่บุคคลอื่นบังคับจำนองด้วย โดยให้วงเงินสินเชื่อร้อยละ 100 ของราคาซื้อ แต่ไม่เกินร้อยละ 85 ของราคาประเมินหลักประกันเดิมหรือใหม่ และมีระยะเวลาสินเชื่อตั้งแต่ 3-20 ปี เป็นต้น

โดยปกติธนาคารและสถาบันการเงินดังกล่าวจะดำเนินการพิจารณาสินเชื่อภายใน 15 วัน นับแต่วันขายทอดตลาดทรัพย์สิน โดยใช้ราคาประเมินที่ธนาคารหรือสถาบันการเงินได้ประเมินไว้ก่อนวันขายทอดตลาดเป็นหลัก ภายหลังจากที่ได้อนุมัติสินเชื่อแล้ว ธนาคารหรือสถาบันการเงินนั้นก็จะออกหนังสือรับรองการชำระราคาทรัพย์สินในส่วนที่ค้างอยู่อีกร้อยละ 75 ของราคาทรัพย์สิน เพื่อให้กรมบังคับคดีใช้ประกอบกับหลักฐานการวางเงินมัดจำร้อยละ 25 เพื่อนำไปยื่นต่อศาลขอออกหนังสือโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สิน จากนั้นกรมบังคับคดีก็จะแจ้งให้ธนาคารหรือสถาบันการเงินและผู้ซื้อทรัพย์สินทราบเพื่อนัดจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์และนิติกรรมจำนองต่อไป

2.4. การคุ้มครองความชอบธรรมในการขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 197 แห่งป.อ.ได้บัญญัติความผิดฐานกีดกันหรือขัดขวางการขายทอดตลาดไว้ในหมวดของความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายด้าน "ความเด็ดขาดแห่งอำนาจรัฐในการยุติธรรม" ซึ่งผู้กระทำจะมีความผิดตามมาตรา 197 แห่งป.อ.ได้จะต้องเป็นการกระทำการขัดขวางการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานเนื่องจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเท่านั้น¹⁶⁹ และการกระทำของบุคคลอื่นจะเป็นความผิดตามมาตรา 197 แห่งป.อ.ต้องครบองค์ประกอบความผิด คือ

(1) ครอบงำประกอบภายนอกโดยต้องมีการกระทำ คือ ใช้กำลังประทุษร้าย ชูเห็นว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ให้ประโยชน์ หรือรับว่าจะให้ประโยชน์ โดยไม่จำกัดว่าจะเป็นประโยชน์ในทางทรัพย์สินหรือทางอื่นใด และมีได้จำกัดว่าผู้ถูกกระทำจะต้องเป็นผู้ใด¹⁷⁰

(2) ครอบงำประกอบภายในโดยผู้กระทำจะต้องมีเจตนาโดยรู้ว่าจะมีการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานเนื่องจากคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล และผู้กระทำการใช้กำลังประทุษร้าย ชูเห็นว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ให้ประโยชน์ หรือรับว่าจะให้ประโยชน์ โดยผู้กระทำต้องมีมูลเหตุชักจูงใจหรือเจตนาพิเศษที่จะกีดกันหรือขัดขวางการขายทอดตลาดนั้น¹⁷¹ คือไม่ประสงค์จะให้มีการขายทอดตลาดนั้น¹⁷² โดยการกีดกันอาจเป็นเพียงทำให้ไม่สะดวกโดยไม่ถึงกับเป็นการขัดขวางมิให้ทำการขายทอดตลาดได้เลย และน่าจะมุ่งหมายถึงการกีดกันการสู้ราคาในการขายทอดตลาดเพื่อไม่ให้ขายทรัพย์สินได้ราคาสูงขึ้นก็ได้¹⁷³ เช่น การขู่ผู้สู้ราคาในการขายทอดตลาดเพื่อไม่ให้สู้ราคาแข่ง เป็นต้น¹⁷⁴

¹⁶⁹ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, หลักกฎหมายอาญาภาคความผิด. (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2548) น. 92.

¹⁷⁰จิตติ ดิงศภัทิย์, กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1. (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2543) น. 426-427.

¹⁷¹คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด. พิมพ์ครั้งที่ 8 ปรับปรุงใหม่. (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2545) น. 696-697.

¹⁷²ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 169, น. 92.

¹⁷³จิตติ ดิงศภัทิย์, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 170, น. 426-427.

¹⁷⁴ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 169, น. 92.

การพิจารณาว่าการกระทำจะเป็นความผิดตามมาตรา 197 แห่งป.อ.หรือไม่นั้นจะไม่คำนึงถึงว่าสุดท้ายแล้วการขายทอดตลาดได้เกิดขึ้นหรือไม่ โดยถ้าการกีดกันหรือการขัดขวางโดยการใช้อำนาจประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้อำนาจประทุษร้ายเป็นผลทำให้ไม่มีการขายทอดตลาดผู้กระทำจะมีความผิดฐานต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงานตามมาตรา 138 แห่งป.อ. ดังนั้น ในกรณีใช้อำนาจประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้อำนาจประทุษร้ายตามมาตรา 197 แห่งป.อ.จึงเป็นบทเฉพาะที่ยกเว้นความผิดฐานพยายามต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน¹⁷⁵ ตามมาตรา 138 แห่งป.อ. ประกอบมาตรา 80 แห่งป.อ.

3. การขายทอดตลาดโดยฝ่ายปกครอง¹⁷⁶

3.1 ประเภทของการขายทอดตลาดโดยฝ่ายปกครอง

การขายทอดตลาดโดยฝ่ายปกครองแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้คือ

(1) การขายทอดตลาดทรัพย์สินที่เป็นของบุคคลอื่นอันเป็นส่วนหนึ่งของมาตรการบังคับทางปกครองสำหรับคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงิน ในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่ฝ่ายปกครองใช้เพื่อบังคับการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย เช่น การขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ฝ่ายปกครองยึดมาได้ตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 12 แห่งประมวลรัษฎากร มาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 เป็นต้น โดยกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องคือพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ("พ.ร.บ.วิ.ปกครอง") ซึ่งการใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นจะต้องเป็นไปตามที่พ.ร.บ.วิ.ปกครองกำหนด เว้นแต่มีกฎหมายอื่นได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะและมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่พ.ร.บ.วิ.ปกครอง

¹⁷⁵จิตติ ดิงศรัทีย, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 170, น. 426-427.

¹⁷⁶โปรดดูตัวอย่างสัญญาขายทอดตลาดโดยฝ่ายปกครองในภาคผนวก (ข) (3).

กำหนดไว้ ทั้งนี้ ตามมาตรา 3 พ.ร.บ.วิ.ปกครอง¹⁷⁷ โดยในการพิจารณาว่าหลักเกณฑ์ในกฎหมายอื่นได้ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่พ.ร.บ.วิ.ปกครองกำหนดหรือไม่นั้น คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (เรื่องเสร็จที่ 295/2545) มีความเห็นว่าจะต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป เช่น ระเบียบการรถไปแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 120 พ.ศ. 2541 ที่ไม่มีข้อกำหนดให้สิทธิแก่ผู้ถูกสอบสวนในการมีทนายหรือที่ปรึกษาเข้ามาในกระบวนการสอบสวนนั้น มีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมต่ำกว่าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 23 แห่งพ.ร.บ.วิ.ปกครองที่ให้สิทธิแก่คู่กรณีที่จะนำทนายความหรือที่ปรึกษาของตนเข้ามาในการพิจารณาทางปกครองที่คู่กรณีต้องมาปรากฏตัวต่อเจ้าหน้าที่ได้ ดังนั้น คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (เรื่องเสร็จที่ 389/2544) จึงมีความเห็นว่าจะต้องนำมาตรา 23 แห่งพ.ร.บ.วิ.ปกครองมาใช้บังคับแก่กรณีนี้ เป็นต้น

(2) การขายทอดตลาดทรัพย์สินที่เป็นของฝ่ายปกครอง เนื่องจากฝ่ายปกครองหมดความจำเป็นใช้หรือหากใช้ต่อไปจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก โดยกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องคือ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 ("ระเบียบสำนักนายกฯ") ซึ่งทรัพย์สินที่ฝ่ายปกครองหมดความจำเป็นใช้หรือหากใช้ต่อไปจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากอยู่ในความหมายของคำว่า "พัสดุ" ตามข้อ 5 ของระเบียบสำนักนายกฯ กล่าวคือ วัสดุ ครุภัณฑ์ ที่ดิน และสิ่งก่อสร้าง ที่กำหนดไว้ในหนังสือการจำแนกประเภทรายจ่ายตามงบประมาณของสำนักงานงบประมาณหรือการจำแนกประเภทรายจ่ายตามสัญญาเงินกู้จากต่างประเทศ

¹⁷⁷ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 บัญญัติว่า "วิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามกฎหมายต่างๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายใดกำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องใดไว้ โดยเฉพาะและมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับกับขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งที่กำหนดในกฎหมาย".

3.2. หลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการขายทอดตลาด

3.2.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

โปรดดูหัวข้อ 1.1.1 ข้างต้น ซึ่งการขายทอดตลาดโดยฝ่ายปกครองจะต้องปรับใช้หลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการขายทอดตลาดตามป.พ.พ.ด้วย เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการขายทอดตลาดโดยฝ่ายปกครองที่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีฐานะเท่าเทียมกัน

3.2.2 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

ก่อนวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2540 ที่พ.ร.บ.วิ.ปกครองจะมีผลใช้บังคับนั้น มาตรการบังคับทางปกครองโดยการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะในแต่ละเรื่องที่ไม่เป็นระบบ เพราะกฎหมายเหล่านั้นมีอยู่อย่างกระจัดกระจายไม่เป็นหมวดหมู่และมีความแตกต่างกันในแง่ของหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอน ส่วนในเรื่องใดที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะให้อำนาจฝ่ายปกครองไว้ ฝ่ายปกครองก็ต้องให้พนักงานอัยการเป็นผู้ดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลก่อน เมื่อศาลพิพากษาให้ฝ่ายปกครองเป็นฝ่ายชนะคดีแล้ว จึงจะมีอำนาจบังคับคดีตามคำพิพากษาได้

การขายทอดตลาดโดยฝ่ายปกครองในลักษณะที่เป็นมาตรการบังคับทางปกครองนั้นเป็นมาตรการและกระบวนการที่ใช้สำหรับสำหรับคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงิน โดยมาตรา 57 แห่งพ.ร.บ.วิ.ปกครอง¹⁷⁸ ให้อำนาจฝ่ายปกครองในการยึดอายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของบุคคลใดที่ไม่ชำระเงินตามคำสั่งทางปกครองเพื่อนำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นมาชำระเงินตามคำสั่งทางปกครองต่อไป กล่าวคือ เมื่อฝ่ายปกครองออกคำสั่งทางปกครองกำหนดให้บุคคลใดชำระเงินแล้ว หากบุคคลนั้นไม่ชำระเงินเลยหรือชำระไม่

¹⁷⁸มาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 บัญญัติว่า

“คำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ผู้ใดชำระเงิน ถ้าถึงกำหนดแล้วไม่มีการชำระโดยถูกต้องครบถ้วน ให้เจ้าหน้าที่มีหนังสือเตือนให้ผู้นั้นชำระภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ถ้าไม่มีการปฏิบัติตามคำเตือน เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้นั้นและขายทอดตลาดเพื่อชำระเงินให้ครบถ้วน

วิธีการยึด การอายัด และการขายทอดตลาดทรัพย์สินให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม ส่วนผู้มีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดหรือขายทอดตลาดให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”.

ถูกต้องครบถ้วนภายในกำหนดเวลาชำระเงินที่ได้ระบุไว้ในคำสั่งทางปกครองนั้น ฝ่ายปกครองจะต้องมีหนังสือเตือนให้บุคคลนั้นชำระเงินให้ถูกต้องครบถ้วนภายในกำหนดเวลาพอสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่า 7 วัน เมื่อครบกำหนดเวลาในหนังสือเตือนแล้วและบุคคลนั้นยังคงไม่ชำระเงินเลยหรือชำระไม่ถูกต้องครบถ้วน ฝ่ายปกครองมีอำนาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองด้วยการยึด อาศัย และขายทอดตลาดทรัพย์สินของบุคคลนั้นได้เอง ซึ่งคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามบันทึกคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับทางปกครองตามพ.ร.บ.วิ.ปกครอง (เรื่องเสร็จที่ 183/2544) มีความเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่ต้องแจ้งให้กรมบังคับคดีดำเนินการและไม่ต้องมีคำพิพากษาของศาลก่อนแต่ประการใด โดยบุคคลผู้มีอำนาจในการยึด อาศัย และขายทอดตลาดจะเป็นไปตามกฎกระทรวงฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2542) ออกตามความ

ในพ.ร.บ.วิ.ปกครอง¹⁷⁹ ซึ่งก็คือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการหรือหน่วยงานของผู้ทำคำสั่งทางปกครองนั่นเอง

สำหรับวิธีการและขั้นตอนในการยึดอายัด และขายทอดตลาดให้เป็นไปตามป.วิ.พ.โดยอนุโลม ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพ.ร.บ.วิ.ปกครอง เช่น การขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดีตามป.วิ.พ.สามารถมอบหมายให้บุคคลภายนอกดำเนินการแทนเจ้าพนักงานบังคับคดี ในลักษณะที่เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนได้ ในขณะที่การขายทอดตลาดโดยฝ่ายปกครองนั้นมีกฎกระทรวงฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพ.ร.บ.วิ.ปกครองกำหนดตัวบุคคลผู้มีอำนาจในการยึดอายัด และขายทอดตลาดไว้เป็นการเฉพาะ ประกอบกับการมอบอำนาจของบุคคลผู้มี

¹⁷⁹บุคคลผู้มีอำนาจในการยึดอายัด และขายทอดตลาดตามกฎกระทรวงฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ได้แก่ (1) ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง หรือปลัดทบวง ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเจ้าหน้าที่ในสังกัดของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง หรือสำนักงานปลัดทบวง แล้วแต่กรณี (2) อธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเจ้าหน้าที่ในสังกัดของกรมหรือส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม แล้วแต่กรณี (3) ผู้ว่าราชการจังหวัด ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเจ้าหน้าที่ของราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัด (4) ผู้บริหารกิจการของรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ แล้วแต่กรณี (5) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือปลัดเมืองพัทยา ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเจ้าหน้าที่ในสังกัดของกรุงเทพมหานคร เทศบาลนคร เทศบาลเมือง องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือเมืองพัทยา แล้วแต่กรณี (6) ผู้บริหารหรือคณะผู้บริหารท้องถิ่นอื่นนอกจาก (5) โดยความเห็นชอบของผู้ว่าราชการจังหวัด ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (7) รัฐมนตรีผู้รักษาการตามกฎหมาย ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเอกชน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด และ (8) เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตาม (1), (2), (3), (4), (5), (6) หรือ (7) แล้วแต่กรณี ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเอกชนซึ่งได้รับแต่งตั้งหรือได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามข้อ 1 เป็นผู้ทำคำสั่งทางปกครอง ให้เจ้าหน้าที่ดังกล่าว แล้วแต่กรณี เป็นผู้มีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครอง ทั้งนี้ การกำหนดบุคคลผู้มีอำนาจนี้ไม่ใช้กับกรณีที่มีกฎหมายกำหนดเรื่องผู้มีอำนาจสั่งไว้เป็นการเฉพาะแล้ว.

อำนาจจะต้องเป็นไปตามกฎกระทรวงฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพ.ร.บ.วิ.ปกครอง¹⁸⁰ ที่แบ่งออกเป็นกรมอบอำนาจภายในหน่วยงานเดียวกันและในระหว่างหน่วยงานต่างๆ ซึ่งไม่ได้กำหนดให้มีการมอบอำนาจให้บุคคลภายนอกดำเนินการแทนฝ่ายปกครองแล้ว การขายทอดตลาดโดยฝ่ายปกครองซึ่งเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามบันทึกคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องแนวทางปฏิบัติในการใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยการยึดหรืออายัดทรัพย์สินและขายทอดตลาดเพื่อชำระเงินตามมาตรา 57 แห่งพ.ร.บ.วิ.ปกครอง (เรื่องเสร็จที่ 94-95/2549) จึงมีความเห็นว่าไม่อาจมอบหมายให้บุคคลภายนอกดำเนินการแทนได้ เป็นต้น

ในอีกทางหนึ่ง เมื่อพ.ร.บ.วิ.ปกครองไม่ได้กำหนดอายุความในการใช้มาตรการบังคับทางปกครองไว้ ด้วยเหตุว่าการใช้มาตรการบังคับทางปกครองมีเจตนารมณ์เพื่อให้คำสั่งทางปกครองที่ออกมาสามารถบังคับใช้ได้โดยมีประสิทธิภาพ ซึ่งโดยสภาพแล้วจะต้องใช้ด้วยความรวดเร็วพร้อมคำนึงถึงบริการสาธารณะหรือประโยชน์ของมหาชนเป็นหลัก ดังนั้น การใช้มาตรการบังคับทางปกครองจึงต้องใช้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของคำสั่งทางปกครองโดยกระทบกระเทือนผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองดังกล่าวให้น้อยที่สุด ดังนั้น คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามบันทึกคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องวิธีการยึด

¹⁸⁰ การมอบอำนาจของบุคคลผู้มีอำนาจตามกฎหมายฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ได้แก่ (1) การมอบอำนาจในการดำเนินการพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจทำคำสั่งทางปกครองในราชการบริหารส่วนกลางและราชการบริหารส่วนภูมิภาค ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (2) การมอบอำนาจในการดำเนินการพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจทำคำสั่งทางปกครองในราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ให้เป็นไปตามกฎหมายที่จัดตั้งราชการส่วนท้องถิ่นนั้นๆ (3) การมอบอำนาจในการดำเนินการพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจทำคำสั่งทางปกครองในสังกัดรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ให้เป็นไปตามกฎหมายที่จัดตั้งรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐนั้นๆ และ (4) การมอบอำนาจในการดำเนินการพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองของเจ้าหน้าที่ในระหว่างหน่วยงานตามข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ให้เป็นไปตามความตกลงระหว่างหน่วยงานนั้น โดยความตกลงตามวรรคหนึ่งให้ทำเป็นหนังสือและกำหนดตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ที่จะมอบและรับมอบอำนาจไว้ในข้อตกลงนั้นด้วย.

การอายัด และการขายทอดตลาดทรัพย์สินตามพ.ร.บ.วิ.ปกครอง (เรื่องเสร็จที่ 655/2546) จึงมีความเห็นว่าควรนำระยะเวลาในการบังคับคดีตามมาตรา 271 แห่งป.วิ.พ.มาใช้บังคับโดยอนุโลม นอกจากนี้ คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามบันทึกคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องแนวทางปฏิบัติในการใช้มาตรการบังคับทางปกครอง : กรณีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (เรื่องเสร็จที่ 719/2546) ยังมีความเห็นว่าฝ่ายปกครองสามารถเรียกเก็บค่าฤชาธรรมเนียมได้ในอัตราที่ป.วิ.พ.กำหนดไว้

3.2.3 ระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินตามมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 พ.ศ. 2547¹⁸¹

ระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินตามมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 พ.ศ. 2547 ("ระเบียบกรมที่ดิน") ออกโดยกรมที่ดิน ในลักษณะที่เป็นการรองรับพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ("พ.ร.บ.ความรับผิดชอบทางละเมิด") กล่าวคือ ระเบียบกรมที่ดินมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบังคับใช้มาตรการทางปกครองด้วยการยึด อายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบหน่วยงานของรัฐตามมาตรา 12 แห่งพ.ร.บ.ความรับผิดชอบทางละเมิด¹⁸² เมื่อเจ้าหน้าที่ทำละเมิดต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งและหน่วยงานของรัฐได้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลดังกล่าวเพื่อการละเมิดนั้น หรือเจ้าหน้าที่ทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของรัฐมีอำนาจออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่หน่วยงานของรัฐภายในเวลาที่กำหนด หากเจ้าหน้าที่นั้นเพิกเฉย หน่วยงานของรัฐอาจใช้มาตรการทางปกครองด้วยการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่นั้นได้ตามมาตรา 57 แห่งพ.ร.บ.วิ.ปกครอง

¹⁸¹ โปรดดูระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินตามมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 พ.ศ. 2547 (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (ฉ).

¹⁸² มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 บัญญัติว่า

"ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่หน่วยงานของรัฐได้ใช้ให้แก่ผู้เสียหายตามมาตรา 8 หรือในกรณีที่เจ้าหน้าที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้นั้นได้กระทำความละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐตามมาตรา 10 ประกอบกับมาตรา 8 ให้หน่วยงานของรัฐที่เสียหายมีอำนาจออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้นั้นชำระเงินดังกล่าวภายในเวลาที่กำหนด".

โดยในการขายทอดตลาดทรัพย์สินก็จะใช้ป.วิ.พ.บังคับโดยอนุโลม โปรดดูหัวข้อ 2.1.4 และหัวข้อ 2.1.7 ในส่วนของการขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดีข้างต้น เนื่องจากเนื้อหาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของระเบียบกรมที่ดินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขายทอดตลาดเป็นการผสมผสานและรวบรวมเนื้อหาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของระเบียบการบังคับคดี (หัวข้อ 2.1.4) และคำสั่งกรมบังคับคดี (หัวข้อ 2.1.7) กรณีจะแตกต่างกันก็แต่เพียงหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการเท่านั้น กล่าวคือ การขายทอดตลาดในคดีแพ่งและคดีล้มละลายจะมีกรมบังคับคดีเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในขณะที่การขายทอดตลาดในกรณีนี้เป็นเรื่องภายในระหว่างกรมที่ดินและเจ้าหน้าที่ผู้อยู่ภายใต้บังคับคำสั่งทางปกครองให้ชำระเงินให้แก่กรมที่ดินเท่านั้น

3.2.4 ระเบียบสำนักงานศาลปกครองว่าด้วยการดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามคำบังคับของศาลปกครอง พ.ศ. 2544¹⁸³

ระเบียบสำนักงานศาลปกครองว่าด้วยการดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามคำบังคับของศาลปกครอง พ.ศ. 2544 ("ระเบียบสำนักงานศาลปกครอง") ออกโดยสำนักงานศาลปกครอง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามคำบังคับของศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ("พ.ร.บ.ศาลปกครอง") เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ ซึ่งในกรณีที่ศาลปกครองกำหนดคำบังคับให้บุคคล

¹⁸³โปรดดูระเบียบสำนักงานศาลปกครองว่าด้วยการดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามคำบังคับของศาลปกครอง พ.ศ. 2544 (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (ญ).

ได้ใช้เงินตามมาตรา 72 (3) แห่งพ.ร.บ.ศาลปกครอง¹⁸⁴ นั้น หากบุคคลนั้นไม่ชำระเงิน ศาลปกครอง

¹⁸⁴ มาตรา 72 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า

"ในการพิพากษาคดี ศาลปกครองมีอำนาจกำหนดค่าบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) สั่งให้เพิกถอนกฎหรือคำสั่งหรือสั่งห้ามการกระทำทั้งหมดหรือบางส่วน ในกรณีที่มีการฟ้องว่าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 9 ววรรคหนึ่ง (1)

(2) สั่งให้หัวหน้าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามหน้าที่ภายในเวลาที่ศาลปกครองกำหนด ในกรณีที่มีการฟ้องว่าหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร

(3) สั่งให้ใช้เงินหรือให้ส่งมอบทรัพย์สินหรือให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการ โดยจะกำหนดระยะเวลาและเงื่อนไขอื่น ๆ ไว้ด้วยก็ได้ ในกรณีที่มีการฟ้องเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือการฟ้องเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง

(4) สั่งให้ถือปฏิบัติต่อสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่มีการฟ้อง ให้ศาลมีคำพิพากษาแสดงความเป็นอยู่ของสิทธิหรือหน้าที่นั้น

(5) สั่งให้บุคคลกระทำหรือละเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย ในการมีค่าบังคับตามวรรคหนึ่ง (1) ศาลปกครองมีอำนาจกำหนดว่าจะให้มีผลย้อนหลังหรือไม่ย้อนหลังหรือมีผลไปในอนาคตถึงขณะใดขณะหนึ่งได้ หรือจะกำหนดให้มีเงื่อนไขอย่างใดก็ได้ ทั้งนี้ตามความเป็นธรรมแห่งกรณี

ในกรณีที่ศาลปกครองมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้เพิกถอนกฎ ให้มีการประกาศผลแห่งคำพิพากษาดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษา และให้การประกาศดังกล่าวมีผลเป็นการเพิกถอนกฎนั้น

ในกรณีที่ศาลปกครองมีค่าบังคับให้ผู้ใดชำระเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินตามคำพิพากษา ถ้าผู้นั้นไม่ชำระเงินหรือส่งมอบทรัพย์สิน ศาลปกครองอาจมีคำสั่งให้มีการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของบุคคลนั้นได้

ในกรณีที่ศาลปกครองมีค่าบังคับตามวรรคหนึ่ง (5) หรือตามวรรคสี่ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ก็อาจมีคำสั่งให้มีการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของบุคคลนั้นได้ และในการบังคับคดีนั้นก็จะใช้ป.วิ.พ. บังคับโดยอนุโลม

โปรดดูหัวข้อ 2.1.4 และหัวข้อ 2.1.7 ในส่วนของการขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดีข้างต้น เนื่องจากเนื้อหาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของระเบียบสำนักงานศาลปกครองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขายทอดตลาดเป็นการผสมผสานและรวบรวมเนื้อหาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของระเบียบการบังคับคดี (หัวข้อ 2.1.4) และคำสั่งกรมบังคับคดี (หัวข้อ 2.1.7) กรณีจะแตกต่างกันก็แต่เพียงหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการเท่านั้น กล่าวคือ การขายทอดตลาดในคดีแพ่งและคดีล้มละลายจะมีกรมบังคับคดีเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในขณะที่การขายทอดตลาดในคดีปกครองจะมีสำนักบังคับคดีปกครองเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ

3.2.5 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535¹⁸⁵

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ ใช้บังคับกับส่วนราชการ คือ กระทรวง ทบวง กรม สำนักงาน หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค หรือในต่างประเทศ แต่ไม่รวมถึงรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ หน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่นซึ่งมีกฎหมายบัญญัติให้มีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามข้อ 5 ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ

ข้อ 157 ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ กำหนดให้ส่วนราชการพิจารณาว่าจะดำเนินการกับพัสดุที่หมดความจำเป็นใช้หรือหากใช้ต่อไปจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากโดยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดระหว่างการขาย การแลกเปลี่ยน การโอน หรือการแปรสภาพหรือการทำลาย ซึ่งถ้าจะขายพัสดุนั้นก็ต้องใช้วิธีการขายทอดตลาด โดยมีข้อยกเว้นว่าถ้าขายทอดตลาดพัสดุนั้นจะไม่ได้ผลดี ก็ให้นำวิธีการที่กำหนดเกี่ยวกับการซื้อพัสดุมานำใช้โดยอนุโลม และมีข้อยกเว้นข้ออื่น ข้อยกเว้นว่าเป็นการขายพัสดุนั้นครั้งหนึ่งที่มีราคาซื้อหรือได้มารวมกันไม่เกิน 100,000 บาท ก็ให้ขายโดยวิธีตกลงราคาโดยไม่ต้องขายทอดตลาดก็ได้ เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ออกประกาศขายทอดตลาดโครงเหล็กประติมากรรมจำนวน 1 รายการ ด้วยการเสนอราคาโดยการขานด้วยวาจา

ในการพิพากษาคดีให้ศาลปกครองมีคำสั่งคืนค่าธรรมเนียมศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนตามส่วนของการชนะคดี".

¹⁸⁵โปรดดูระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (ฎ).

โดยทำการขายทอดตลาดในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 หรือสำนักงานนโยบายและแผนพลังงานได้ออกประกาศขายทอดตลาดพัสดุชำรุด เสื่อมสภาพ ไม่ใช้ราชการ จำนวน 62 ชิ้น ฉบับลงวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2548 หรือสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนได้ออกประกาศขายทอดตลาดรถยนต์จำนวน 6 คัน ฉบับลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 เป็นต้น

3.2.6 มติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการจัดการรถยนต์ของกลางที่ศาลพิพากษาให้ริบและตกเป็นของแผ่นดิน¹⁸⁶

เนื่องจากหน่วยงานราชการบางหน่วยงาน เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติในสังกัดกระทรวงมหาดไทย หรือกรมศุลกากร ในสังกัดกระทรวงการคลัง เป็นต้น มีระเบียบปฏิบัติที่รองรับเกี่ยวกับการจัดการรถยนต์ของกลางที่ศาลพิพากษาให้ริบและตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา 35 แห่งป.อ. และมาตรา 1327 แห่งป.พ.พ. ไว้ ในขณะที่หน่วยงานราชการอื่นอีกหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ในสังกัดกระทรวงยุติธรรม เป็นต้น ไม่มีระเบียบปฏิบัติในลักษณะดังกล่าว เป็นเหตุให้หน่วยงานราชการเหล่านี้เกิดความไม่คล่องตัวในการจัดการกับรถยนต์ของกลางที่ศาลพิพากษาให้ริบและตกเป็นของแผ่นดิน และในกรณีของกระทรวงมหาดไทยนั้นแม้จะมีระเบียบปฏิบัติรองรับเกี่ยวกับการจัดการรถยนต์ของกลางที่ศาลพิพากษาให้ริบและตกเป็นของแผ่นดินแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงเกิดเป็นปัญหาในกรณีที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้ใดเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์ของกลางดังกล่าว ซึ่งในกรณีนี้คณะกรรมการกฤษฎีกา (เรื่องเสร็จที่ 0200/2526 เลขแฟ้มที่ 0871/2526) มีความเห็นว่ารยนต์โดยทั่วไปที่จะสามารถใช้งานได้ดีจะต้องได้รับการบำรุงรักษาทั้งเครื่องยนต์ ยางรถยนต์ แบตเตอรี่ ฯลฯ อย่างสม่ำเสมอ หากรถยนต์นั้นจะต้องจอดทิ้งไว้เป็นเวลานานก็จะทำให้เสื่อมสภาพหรือชำรุดได้โดยง่าย นอกจากนี้ หากไม่มีที่เก็บรถยนต์ดังกล่าวโดยปลอดภัยแล้วก็อาจถูกโจรกรรมจับได้ ซึ่งการที่รถยนต์จะต้องเสื่อมสภาพเร็วกว่าปกติหรือต้องเสี่ยงต่อการถูกโจรกรรมย่อมเกิดความเสียหายแก่ตัวรถยนต์นั้นและเจ้าของรถยนต์ที่อาจมารับคืน รวมทั้งเจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบที่อาจต้องมีความรับผิดชอบ แต่ถ้าหากจะดูแลรักษาให้รถยนต์นั้นยังสามารถใช้งานได้ดีและปลอดภัย ก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการนั้น ซึ่งการพิจารณาว่าเข้าลักษณะของทรัพย์สินอันเป็นของเสียง่ายหรือถ้าหน่วงช้าไว้จะเป็นการเสี่ยงความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับค่าของทรัพย์สินตามมาตรา 1327 วรรค 2 แห่งป.พ.พ.หรือไม่ ก็จะต้องดูข้อเท็จจริงเป็นแต่ละกรณีไปว่ารถยนต์นั้นใหม่หรือเก่าและมีราคามาก

¹⁸⁶โปรดดูมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการจัดการรถยนต์ของกลางที่ศาลพิพากษาให้ริบและตกเป็นของแผ่นดิน (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (ฎ).

หรือน้อยเพียงใด หากเป็นรถยนต์เก่าและราคาซื้อขายไม่คุ้มค่าแก่การดูแลรักษา ย่อมเป็นทรัพย์สินตามความในมาตรา 1327 วรรค 2 แห่งป.พ.พ.

ดังนั้น เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2534 คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการจัดการรถยนต์ของกลางที่ศาลพิพากษาให้ริบและตกเป็นของแผ่นดิน ("มติคณะรัฐมนตรี") อนุมัติหลักเกณฑ์ในการจัดการกับรถยนต์ของกลางที่ศาลพิพากษาให้ริบและตกเป็นของแผ่นดินตามที่กระทรวงการคลังเสนอ กล่าวคือ ให้นำหน่วยงานราชการแจ้งรายละเอียดของรถยนต์ เช่น ยี่ห้อ ขนาด รุ่น ราคาจำหน่าย เป็นต้น รวมทั้งข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงด้วยให้แก่สำนักงานประมาณทราบ และเมื่อมีส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจใดที่ประสงค์จะซื้อรถยนต์ใช้ในราชการก็ให้แจ้งสำนักงานประมาณเพื่อพิจารณาซื้อรถยนต์ดังกล่าวก่อน หากไม่มีหรือมีแต่ไม่เหมาะสม จึงให้พิจารณาซื้อจากภาคเอกชนต่อไป ถ้าหากมีรถยนต์เหลือการจำหน่าย ให้นำหน่วยงานราชการที่ครอบครองขายทอดตลาดและนำเงินรายได้ส่งคลังต่อไป

การจัดการกับรถยนต์ของกลางตามมติคณะรัฐมนตรีในลักษณะดังกล่าวมีผลดีคือความยุติธรรมจะไม่เสียไปเพราะได้มีการบันทึกข้อมูลรถยนต์ของกลางไว้แล้ว และการนำรถยนต์ของกลางไปใช้ประโยชน์หรือขายทอดตลาดจะทำให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องหมดภาระและลดค่าใช้จ่ายในการดูแลและเก็บรักษารถยนต์ของกลางนั้นไว้ ซึ่งในบางครั้งหน่วยงานราชการหรือเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องก็ต้องรับผิดชอบในความสูญหายหรือเสียหายที่เกิดขึ้นกับรถยนต์ของกลางรวมทั้ง

อุปกรณ์ในรถยนต์ของกลางนั้นด้วย¹⁸⁷ นอกจากนี้ การจัดการกับรถยนต์ของกลางย่อมก่อให้เกิดผลดีในแง่เศรษฐกิจมากกว่าการปล่อยทิ้งไว้ให้ไร้ค่าสูญเปล่า แต่ก็มีผลเสียในด้านการขาดรถยนต์ของกลางซึ่งเป็นวัตถุดิบที่จะแสดงต่อศาล อีกทั้งเจ้าของรถยนต์ของกลางก็จะได้รับผลกระทบถ้าประสงค์ที่จะได้รับรถยนต์ของกลางกลับคืนโดยไม่ต้องการได้รับเงินหรือทรัพย์สินอื่นทดแทน¹⁸⁸

3.2.7 กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

3.2.7.1 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

ตามมาตรา 61 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

¹⁸⁷โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3015/2530 (เนติบัณฑิตยสภา ตอน 9 หน้า 1976-1979) ความว่า "จำเลยที่ 2 เป็นพนักงานสอบสวนยึดรถยนต์ของโจทก์มาเก็บรักษาไว้เป็นของกลาง ย่อมมีหน้าที่เก็บรักษารถยนต์ดังกล่าวพร้อมอุปกรณ์ไว้ในที่ปลอดภัย ทั้งต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรมิให้รถยนต์ดังกล่าวและอุปกรณ์ต้องสูญหายหรือเสียหาย การที่จำเลยที่ 2 นำรถยนต์ดังกล่าวไปจอดไว้ริมถนนนอกเขตสถานีตำรวจและไม่จัดให้มีผู้ดูแลรักษา แม้จะมีระเบียบกรมตำรวจระบุให้ผู้บังคับกองหรือหัวหน้าสถานีตำรวจเป็นผู้เก็บรักษาของกลางก็เป็นระเบียบภายในกรมตำรวจ ทั้งไม่มีข้อความระบุให้บุคคลดังกล่าวรับผิดชอบในเรื่องนี้แต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น เมื่ออุปกรณ์รถยนต์ดังกล่าวหายไปจึงเป็นเพราะความประมาทเลินเล่อของจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 2 ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ จำเลยที่ 2 เป็นข้าราชการในสังกัดกรมตำรวจ จำเลยที่ 1 ย่อมมีฐานะเป็นผู้แทนของจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 76 เมื่อจำเลยที่ 2 กระทำตามหน้าที่และทำให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ จำเลยที่ 1 จึงต้องร่วมกับจำเลยที่ 2 รับผิดชอบต่อโจทก์".

¹⁸⁸อรรถนพ ลิขิตจิตถะ. "แนวความคิดการบัญญัติกฎหมายให้นำทรัพย์สินของกลางในคดีอาญาไปใช้ประโยชน์ได้ก่อนคดีถึงที่สุด". จุลพาน 47, 3 (กันยายน - ธันวาคม 2543) น. 114-122.

("พ.ร.บ.ศุลกากร")¹⁸⁹ นั้น ในกรณีที่มีของตกค้างเพราะเหตุที่เป็นของที่อยู่ในอารักขาของกรมศุลกากรเป็นระยะเวลา 2 เดือน นับแต่วันที่การนำของเข้ามาสำเร็จ โดยไม่มีใบขนซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ตรวจสอบแล้วรับรองว่าข้อความที่สำแดงไว้ครบถ้วนถูกต้อง และไม่เสียอากรหรือวางประกันค่าอากรเรียกเก็บแก่ของนั้น โดยอธิบดีกรมศุลกากรได้มีหนังสือบอกกล่าวไปยังตัวแทนเรือที่นำของเข้ามาแล้วแต่ก็ยังมิได้มีการยื่นใบขนเพื่อรับของออกไปภายใน 15 วัน นับแต่เมื่อหนังสือบอกกล่าวส่ง

¹⁸⁹ มาตรา 61 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 บัญญัติว่า

"ของที่อยู่ในอารักขาของศุลกากรในลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นของตกค้าง

(1) ของนำเข้าที่เป็นสินค้าอันตรายตามชนิดหรือประเภทที่อธิบดีประกาศกำหนดตามมาตรา 6 (6) ที่ผู้นำของเข้ามิได้เสียอากรและนำของออกไปจากเขตศุลกากรภายในระยะเวลาที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

(2) ของนำเข้าอื่นใดนอกจาก (1) เมื่ออยู่ในอารักขาของศุลกากรถึงสองเดือน โดยไม่มีใบขนสินค้าอันได้รับรองและไม่ได้เสียอากรหรือวางประกันค่าอากรที่พึงเรียกเก็บแก่ของนั้น ให้อธิบดีมีคำบอกกล่าวไปยังตัวแทนของเรือที่นำของเข้ามาโดยพลัน และเมื่อตัวแทนของเรือนั้นได้รับคำบอกกล่าวครบสิบห้าวันแล้ว

การดำเนินการกับของตกค้างตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ทำลายหรือนำของนั้นออกขายทอดตลาดหรือสั่งให้ผู้นำของเข้าหรือตัวแทนของเรือที่นำของเข้า ส่งของออกไปนอกราชอาณาจักร และถ้าไม่มีการปฏิบัติตาม ให้มีอำนาจสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ทำลายได้ โดยผู้นำของเข้าหรือตัวแทนของเรือ แล้วแต่กรณี เป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการนั้น

ในการสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำลายของตกค้างตามวรรคสอง ให้ดำเนินการตามวิธีการที่ปลอดภัยต่อบุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อม

ถ้าอธิบดีเห็นว่าการขายทอดตลาดตามวรรคสอง จะไม่ได้เงินเท่าที่ควรหรือมีเหตุอันสมควรประการอื่น อธิบดีจะสั่งให้ขายโดยวิธีอื่นก็ได้ และในกรณีที่การขายทอดตลาดหรือขายโดยวิธีอื่นดังกล่าวจะไม่ได้เงินคุ้มค่าภาษีหรืออาจจะทำให้เกิดความเสียหายอันไม่สมควรอย่างหนึ่งอย่างใด ให้จำหน่ายของนั้นตามแต่อธิบดีจะสั่ง

สำหรับของตกค้างตามวรรคหนึ่ง (1) ให้อธิบดีกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลา เพื่อให้การดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ในมาตรานี้แล้วเสร็จโดยเร็วโดยคำนึงถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นประกอบด้วย".

ถึงผู้รับ อธิบดีกรมศุลกากรมีอำนาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำลายหรือขายทอดตลาดหรือให้ตัวแทนเรือส่งของตกค้ำนั้นออกไปนอกราชอาณาจักรได้

หากอธิบดีกรมศุลกากรสั่งให้นำของตกค้ำออกขายทอดตลาด มาตรา 63 แห่งพ.ร.บ.ศุลกากร¹⁹⁰ กำหนดให้จัดสรรเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดหักใช้ค่าอากร ค่าเก็บรักษา ค่าขนย้าย หรือค่าภาระติดพันอย่างอื่นที่ค้ำชำระแก่กรมศุลกากรก่อน เมื่อหักใช้เช่นนั้นแล้ว ยังมีเงินเหลืออยู่ก็ให้ตกเป็นของแผ่นดิน เว้นแต่เจ้าของของตกค้ำนั้นจะได้เรียกร้องจากกรมศุลกากรภายใน 6 เดือน นับแต่วันขายทอดตลาด¹⁹¹

3.2.7.2 ประกาศคณะกรรมการขายของกลางและของตกค้ำเรื่องกำหนดเงื่อนไขในการขายทอดตลาดของกลางและของตกค้ำ¹⁹²

การขายทอดตลาดของกลางและตกค้ำของกรมศุลกากรดำเนินการโดยคณะกรรมการขายของกลางและของตกค้ำตามประกาศคณะกรรมการขายของกลางและของตกค้ำเรื่องกำหนดเงื่อนไขในการขายทอดตลาดของกลางและของตกค้ำ ("ประกาศคณะกรรมการ") ซึ่งผสมผสานกันระหว่างการขายทอดตลาด 2 รูปแบบ คือ การขายทอดตลาดแบบยื่นซองประกวดราคาและการขายทอดตลาดแบบอังกฤษ กล่าวคือ ผู้ผู้ราคาสามารถยื่นซองประกวดราคาสำหรับของกลางหรือของตกค้ำที่กรมศุลกากรจะขายทอดตลาดได้ไม่น้อยกว่า 1 วัน ก่อนวันที่ประกาศขายทอดตลาด พร้อมทั้งวางเงินมัดจำ หรือเข้าเป็นผู้ผู้ราคาด้วยวาจาในวันที่ทำการขายทอดตลาดก็ได้ ในวันที่ทำการขายทอดตลาด คณะกรรมการก็จะแจ้งว่ามีผู้ยื่นซองประกวด

¹⁹⁰ มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 บัญญัติว่า

“เงินที่ได้จากการขายตามมาตรา 61 นั้น ให้หักใช้ค่าภาษี ค่าเก็บรักษา ค่าขนย้าย หรือค่าภาระติดพันอย่างอื่นอันค้ำชำระแก่กรมศุลกากรเสียก่อน เหลือเท่าใดให้ใช้ค่าภาระติดพันต่าง ๆ อันสมควรจะได้ และค้ำชำระแก่ตัวแทนของเรือที่นำของเข้ามา เมื่อได้หักใช้เช่นนั้นแล้ว ยังมีเงินเหลืออยู่อีกเท่าใด ให้ตกเป็นของแผ่นดิน เว้นแต่เจ้าของจะได้เรียกร้องเอาภายในเดือนนับแต่วันขาย”.

¹⁹¹ ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม. "คำพิพากษาศาลฎีกาและหมายเหตุเรื่องใครมีสิทธิเรียกร้องเงินที่เหลือจากการขายทอดตลาดของตกค้ำและต้องเรียกร้องภายในกำหนดเวลาเท่าใด". วารสารธรรมนิติ 118, 10 (กรกฎาคม 2534) น. 120-124.

¹⁹² โปรดดูประกาศคณะกรรมการขายของกลางและของตกค้ำเรื่องกำหนดเงื่อนไขในการขายทอดตลาดของกลางและของตกค้ำ (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (ฐ).

ราคาหรือไม่ ถ้ามีผู้ยื่นซองประกวดราคา ราคาดังกล่าวก็จะนำมาเปรียบเทียบกับราคาสูงสุดที่มีผู้เสนอในวันทำการขายทอดตลาดนั้น และถือเอาราคาสูงสุดเป็นราคาที่คณะกรรมการจะตกลงขายของกลางหรือของตกค่านั้น โดยสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตกลงขายหากเห็นว่าเป็นราคาที่ไม่สมควรขาย

3.2.8 กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง

3.2.8.1. ประมวลรัษฎากร

การที่ต้องเสียภาษีอากรไม่นำส่งหรือชำระภาษีอากรตามกำหนด ย่อมถือเป็นภาษีอากรค้าง มาตรา 12 แห่งประมวลรัษฎากร¹⁹³ กำหนดให้กรมสรรพากรโดยอธิบดีกรมสรรพากร หรือรองอธิบดีกรมสรรพากรที่อธิบดีกรมสรรพากรมอบหมายสำหรับทั่วราชอาณาจักร หรือสรรพากรเขตที่อธิบดีกรมสรรพากรมอบหมายสำหรับสรรพากรเขตนั้นๆ มีอำนาจบังคับให้ผู้ค้างภาษีอากรชำระหนี้ภาษีอากรค้างชำระได้เองโดยการยึด อาศัย และขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากร โดยไม่ต้องขอศาลมีคำสั่งแต่อย่างใด ส่วนในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ผู้มีอำนาจบังคับผู้ค้างภาษีอากรคือผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ

¹⁹³ มาตรา 12 แห่งประมวลรัษฎากร บัญญัติว่า

“ภาษีอากรซึ่งต้องเสียหรือนำส่งตามลักษณะนี้ เมื่อถึงกำหนดชำระแล้ว ถ้ามิได้เสียหรือนำส่งให้ถือเป็นภาษีอากรค้าง

เพื่อให้ได้รับชำระภาษีอากรค้าง ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งยึดหรืออาศัยและขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ต้องรับผิดชอบเสียภาษีอากรหรือนำส่งภาษีอากรได้ทั่วราชอาณาจักร โดยมีต้องขอให้ศาลออกหมายยึดหรือสั่ง อำนาจดังกล่าวอธิบดีจะมอบให้รองอธิบดีหรือสรรพากรเขตก็ได้

ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอมีอำนาจเช่นเดียวกับอธิบดี ตามวรรคสอง ภายในเขตท้องที่จังหวัดหรืออำเภอนั้น แต่สำหรับนายอำเภอนั้น จะให้อำนาจสั่งขายทอดตลาดได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัด

วิธีการยึดและขายทอดตลาดทรัพย์สินให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม ส่วนวิธีการอาศัยให้ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุโลมัตริฐมนตรียเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดดังกล่าวให้หักค่าธรรมเนียม ค่าใช้จ่ายในการยึดและขายทอดตลาด และเงินภาษีอากรค้าง ถ้ามีเงินเหลือให้คืนแก่เจ้าของทรัพย์สิน

ผู้ต้องรับผิดชอบเสียภาษีอากรตามวรรคสอง ให้หมายรวมถึงผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดในห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลด้วย”.

สำหรับในเขตท้องที่จังหวัดหรืออำเภอนั้นๆ แต่นายอำเภอจะใช้อำนาจสั่งขายทอดตลาดได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วเท่านั้น

อำนาจในการยึด อาศัย และขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากรนี้เป็นอำนาจพิเศษที่กฎหมายให้แก่ฝ่ายปกครองในการทำหน้าที่เสมือนฝ่ายตุลาการ เพราะเหตุที่การจัดเก็บภาษีอากรเป็นหน้าที่ของฝ่ายปกครองเพื่อให้เป็นรายได้ของประเทศสำหรับใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน การให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองนี้จึงไม่น่าจะถือเป็นการทอนอำนาจของฝ่ายตุลาการ ดังนั้น การยึด อาศัย และขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากรโดยฝ่ายปกครองจึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวังและเป็นกลาง เพื่อมิให้เป็นที่ยึดแย้งแก่บุคคลทั่วไปได้ว่าเจ้าพนักงานเข้าไปมีส่วนได้เสียในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากรอันอาจทำให้การขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นได้ราคาต่ำกว่าราคาที่สมควรจะขายได้ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อความเชื่อถือของฝ่ายปกครองต่อไป¹⁹⁴ ทั้งนี้ ในส่วนของหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการขายทอดตลาดเป็นไปตาม ป.พ.พ.และป.วิ.พ.โดยอนุโลม ดังนั้น เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีแม้จะมีได้จัดการขายทอดตลาดเอง แต่หากได้กระทำในนามของกรมสรรพากร เจ้าพนักงานนั้นจึงอยู่ในฐานะผู้ทอดตลาดย่อมต้องห้ามมิให้เข้าเป็นผู้รู้ราคาตามมาตรา 511 แห่งป.พ.พ. ด้วย¹⁹⁵

ในกรณีที่ผู้ค้างภาษีอากรถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ คณะกรรมการกฤษฎีกา (เรื่องเสร็จที่ 0307/2520 เลขแฟ้มที่ 0740/2520) มีความเห็นว่ากรมสรรพากรก็ไมอาจดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากรที่ได้ยึดไว้แล้วได้ การขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าวจะต้องเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามพ.ร.บ.ล้มละลาย เนื่องจากการยึดทรัพย์สิน

¹⁹⁴ พลประสิทธิ์ ฤทธิ์รักษา. "ปัญหาการเข้าสู่ราคาในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ต้องเสียภาษีอากร". สรรพากรสาส์น 43, 5 (พฤษภาคม 2539) น. 73-76.

¹⁹⁵ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3062/2538 (งานส่งเสริมงานตุลาการ เล่ม 6 หน้า 180-183) ความว่า "แม้จำเลยที่ 1 ซึ่งสังกัดจำเลยที่ 2 มิใช่กรรมการจัดการขายทอดตลาดที่ดินของโจทก์ที่จำเลยที่ 2 ยึดมาเพื่อขายทอดตลาดเอาเงินชำระภาษีเงินได้ที่โจทก์ค้างชำระ จำเลยที่ 1 ก็มีหน้าที่โดยตรงในการดำเนินการขายทอดตลาด เมื่อได้เสนอจำเลยที่ 3 แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการขายทอดตลาดโดยล้วนแต่เป็นข้าราชการในบังคับบัญชาของจำเลยที่ 1 ถือว่าจำเลยที่ 1 ได้ทำในนามของจำเลยที่ 2 ต้องถือว่าจำเลยที่ 1 เป็นผู้ทอดตลาดตามป.พ.พ. มาตรา 511 จึงต้องห้ามเข้าสู่ราคาซื้อที่ดินดังกล่าว".

โดยกรมสรรพากรนั้นไม่ได้มีผลเป็นพิเศษ ซึ่งแม้กรมสรรพากรจะได้ยึดทรัพย์สินได้แล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นก็ยังสามารถยึดทรัพย์สินนั้นได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการยึดซ้ำ กรมสรรพากรจะต้องใช้วิธีการเฉลี่ยทรัพย์สินกับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น ซึ่งก็ไม่ใช่การเฉลี่ยทรัพย์สินตามมาตรา 290 แห่งป.วิ.พ. เนื่องจากกรมสรรพากรไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เพียงแต่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยให้ถือว่าการที่กรมสรรพากรได้ยึดทรัพย์สินนั้นโดยอาศัยมาตรา 12 แห่งประมวลรัษฎากรทำให้กรมสรรพากรมีสถานะคล้ายกับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา นอกจากนี้ พ.ร.บ.ล้มละลายก็ได้ถือว่าหนี้รัฐต้องได้รับชำระก่อนหนี้เอกชนและกำหนดให้หนี้รัฐเป็นหนี้ที่ต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ เพียงแต่หนี้รัฐดังกล่าวจะได้รับความคุ้มครองให้เป็นหนี้ที่มีบุริมสิทธิตามมาตรา 130 แห่งพ.ร.บ.ล้มละลายและให้เป็นหนี้ที่ยังผูกพันอยู่แม้จะมีการปลดจากการล้มละลายแล้วตามมาตรา 77 แห่งพ.ร.บ.ล้มละลาย

3.2.8.2 ระเบียบกรมสรรพากรว่าด้วยการขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากร พ.ศ. 2545¹⁹⁶

ข้อ 4 ของระเบียบกรมสรรพากรว่าด้วยการขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากร พ.ศ. 2545 ("ระเบียบกรมสรรพากร") ได้ให้คำนิยามของคำว่า "การขายทอดตลาด" ว่าหมายถึงการนำเอาทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากรออกขายโดยวิธีสุ่มราคาขึ้นโดยเปิดเผย

ลักษณะเด่นข้อหนึ่งของระเบียบกรมสรรพากรคือการกำหนดไว้ชัดเจนว่าห้ามมิให้คณะกรรมการหรือผู้ทอดตลาดไม่ว่าจะโดยตนเองหรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าเป็นผู้สุ่มราคาในการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ตนเป็นผู้จัดการขาย เว้นแต่จะได้แถลงไว้ในประกาศขายทอดตลาดว่าเจ้าพนักงานในฐานะผู้ขายทรัพย์สินถือสิทธิที่จะเข้าสุ่มราคาด้วย ทั้งนี้ ตามข้อ 8 (3) ของระเบียบกรมสรรพากร ซึ่งการที่ระเบียบกรมสรรพากรกำหนดห้ามมิให้คณะกรรมการหรือผู้ทอดตลาดเข้าเป็นผู้สุ่มราคาหรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าเป็นผู้สุ่มราคาแทน ก็เนื่องจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3062/2538 ที่วินิจฉัยว่าบุคคลดังกล่าวตกอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 511 แห่งป.พ.พ.ด้วยนั่นเอง อย่างไรก็ตาม การที่ระเบียบกรมสรรพากรกำหนดข้อยกเว้นให้สามารถระบุงวนสิทธิเข้าสุ่มราคาไว้ในประกาศขายทอดตลาดในทำนองเดียวกันกับมาตรา 512 แห่งป.พ.พ.กรณียังเป็นที่น่าสงสัยอยู่ว่าข้อยกเว้นในส่วนนี้เป็นการขัดกับมาตรา 511 แห่งป.พ.พ. เนื่องจากข้อยกเว้นในลักษณะดังกล่าวใช้สำหรับกรณี que ผู้ขายทรัพย์สินประสงค์จะเข้าเป็นผู้สุ่มราคาหรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าเป็นผู้สุ่มราคาแทนตามมาตรา 512

¹⁹⁶โปรดดูระเบียบกรมสรรพากรว่าด้วยการขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากร พ.ศ. 2545 (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (ท).

แห่งป.พ.พ.เท่านั้น ในขณะที่คณะกรรมการและผู้ทอดตลาดดังกล่าวอยู่ในฐานะผู้ทอดตลาดซึ่งต้องห้ามขัดแย้งมิให้เข้าเป็นผู้ผู้ราคาหรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าเป็นผู้ผู้ราคาแทนตามมาตรา 511 แห่งป.พ.พ. เช่น กรมสรรพากรได้ออกประกาศขายทอดตลาดที่ดินจำนวน 1 แปลง ฉบับลงวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 และประกาศขายทอดตลาดที่ดินจำนวน 1 แปลง ฉบับลงวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2549 โดยในประกาศขายทอดตลาดดังกล่าวมีคำแถลงว่าคณะกรรมการจัดการขายทอดตลาดในฐานะผู้ขายทรัพย์สินถือสิทธิ์ที่จะเข้าผู้ราคาด้วยเพื่อรับซื้อเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐบาล เป็นต้น

แม้ว่าการขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากรจะเป็นการใช้มาตรการบังคับทางปกครองอย่างหนึ่ง แต่เมื่อมาตรา 12 วรรค 4 แห่งประมวลรัษฎากรประกอบกับข้อ 12 ของระเบียบกรมสรรพากรกำหนดให้ใช้มาตรา 288 แห่งป.วิ.พ.ในการยื่นคำร้องคัดค้านต่อผู้มีอำนาจออกคำสั่งยึดทรัพย์สินตามข้อ 5 ของระเบียบกรมสรรพากร คณะกรรมการกฤษฎีกา (เรื่องเสร็จที่ 0270/2548 เลขแฟ้มที่ 0965/2547) จึงมีความเห็นว่าขั้นตอนและระยะเวลาในการอุทธรณ์ได้ถูกกำหนดไว้เป็นการเฉพาะแล้ว จึงไม่ใช่ขั้นตอนและระยะเวลาในการอุทธรณ์ตามมาตรา 44 แห่งพ.ร.บ.วิ.ปกครองอีก ทั้งนี้ ตามมาตรา 3 วรรค 2 แห่งพ.ร.บ.วิ.ปกครอง

โปรดดูหัวข้อ 2.1.4 และหัวข้อ 2.1.7 ในส่วนของการขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดีข้างต้น เนื่องจากเนื้อหาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของระเบียบกรมสรรพากรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขายทอดตลาดเป็นการผสมผสานและรวบรวมเนื้อหาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของระเบียบการบังคับคดี (หัวข้อ 2.1.4) และคำสั่งกรมบังคับคดี (หัวข้อ 2.1.7) กรณีจะแตกต่างกันก็แต่เพียงหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการเท่านั้น กล่าวคือ การขายทอดตลาดในคดีแพ่งและคดีล้มละลายจะมีกรมบังคับคดีเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในขณะที่การขายทอดตลาดในกรณีนี้กรมสรรพากรเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ

3.2.9 กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงมหาดไทย

3.2.9.1 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

โดยหลักการแล้วทรัพย์สินของกลางที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้ตกเป็นของแผ่นดินต้องถือว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นยังคงเป็นของเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งเจ้าของทรัพย์สินนั้นมีสิทธิร้องขอคืนทรัพย์สินของกลางนั้นได้ตามมาตรา 35 และมาตรา 36 แห่งป.อ. เนื่องจากมาตรา 1327 แห่งป.พ.พ.ที่กำหนดให้ทรัพย์สินของกลางตกเป็นของแผ่นดินนั้นอยู่ภายในบังคับแห่งป.อ. แต่การที่ทรัพย์สินของกลางนั้นจะต้องถูกเก็บรักษาไว้จนกระทั่งศาลมีคำสั่งดังกล่าว นอกจากจะเป็นการปล่อยให้ทรัพย์สินนั้นไร้ค่าสูญเปล่าโดยไม่ก่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นการทำ

ให้ทรัพย์สินเสื่อมมูลค่าในทางเศรษฐกิจและทำให้เกิดภาระแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลรักษาทรัพย์สินเหล่านั้นอีกด้วย ดังนั้น การจัดการกับทรัพย์สินของกลางในทางใดทางหนึ่งย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์ยิ่งไปกว่าการเก็บรักษาทรัพย์สินของกลางนั้นไว้จนกระทั่งศาลมีคำสั่ง แต่การจัดการกับทรัพย์สินของกลางนั้นอาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมและเป็นการกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลในการที่จะได้รับความคุ้มครองในทรัพย์สินได้ ดังนั้น การจัดการกับทรัพย์สินของกลางด้วยประการใดๆจะต้องมีกฎหมายพิเศษออกมารองรับไว้เป็นการเฉพาะ¹⁹⁷

พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ("พ.ร.บ.การสอบสวนคดีพิเศษ") บัญญัติให้อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสั่งให้นำทรัพย์สินของกลางที่ไม่เหมาะสมที่จะเก็บรักษาหรือเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่ทางราชการออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการได้ตามมาตรา 28 แห่งพ.ร.บ.การสอบสวนคดีพิเศษ¹⁹⁸ ซึ่งทรัพย์สินของกลางนี้จะต้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องในคดีความผิดทางอาญาตามมาตรา 21 แห่ง

¹⁹⁷ อรรถนพ ลิขิตจิตถะ, อ้างแล้ว เจริญวรรคที่ 188.

¹⁹⁸ มาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า

“ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจเก็บรักษาของกลางหรือมอบหมายให้ผู้อื่นเป็นผู้เก็บรักษา ในกรณีที่ของกลางนั้นไม่เหมาะสมที่จะเก็บรักษาหรือเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่ทางราชการ ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งให้นำของกลางนั้นออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการโดยอาจหักค่าใช้จ่ายได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด”.

พ.ร.บ.การสอบสวนคดีพิเศษ¹⁹⁹ เท่านั้น กล่าวคือ คดีตามบัญชีท้ายพ.ร.บ.การสอบสวนคดีพิเศษ

¹⁹⁹มาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า

“คดีพิเศษที่จะต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่ คดีความผิดทางอาญาดังต่อไปนี้

(1) คดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ และที่กำหนดในกฎกระทรวงโดยการเสนอแนะของ กคพ. โดยคดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายดังกล่าวจะต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(ก) คดีความผิดทางอาญาที่มีความซับซ้อน จำเป็นต้องใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นพิเศษ

(ข) คดีความผิดทางอาญาที่มีหรืออาจมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือระบบเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ

(ค) คดีความผิดทางอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญหรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม หรือ

(ง) คดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน

ทั้งนี้ ตามรายละเอียดของลักษณะของการกระทำความผิดที่ กคพ. กำหนด

(2) คดีความผิดทางอาญาอื่นนอกจาก (1) ตามที่ กคพ. มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

ในคดีที่มีการกระทำอันเป็นกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทและบทใดบทหนึ่งจะต้องดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้ หรือคดีที่มีการกระทำความผิดหลายเรื่องต่อเนื่องหรือเกี่ยวพันกัน และความผิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะต้องดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนสอบสวนสำหรับความผิดบทอื่นหรือเรื่องอื่นด้วย และให้ถือว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีพิเศษ

บรรดาคดีใดที่ได้ทำการสอบสวนเสร็จแล้วโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษให้ถือว่าสอบสวนนั้นเป็นการสอบสวนในคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว

หรือกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดคดีพิเศษเพิ่มเติมตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ที่มีรายละเอียดของลักษณะของการกระทำความผิดตามที่คณะกรรมการคดีพิเศษ หรือ กคพ. กำหนด เช่น คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแบบผังภูมิของวงจรรวม จะต้องเป็นคดีความผิดที่มีบทกำหนดโทษตามมาตรา 48 มาตรา 49 และมาตรา 52 แห่งพระราชบัญญัติ คุ้มครองแบบผังภูมิของวงจรรวม พ.ศ. 2543 ที่มีหรือมีมูลน่าเชื่อว่าจะมีการกระทำในลักษณะเป็น แหล่งผลิต แหล่งจำหน่าย หรือได้นำเข้ามาในราชอาณาจักร โดยมีสิ่งของหรือสินค้าไว้ในความ ครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด หรือซึ่งมีไว้เป็น ความผิด อันมีมูลค่าตั้งแต่ 500,000 บาทขึ้นไป ตามบัญชีท้ายประกาศ กคพ. (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2548 เรื่องการกำหนดรายละเอียดของลักษณะของการกระทำความผิดตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 เป็นต้น

3.2.9.2 ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการนำของกลางออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการ พ.ศ. 2547²⁰⁰

เนื่องจากการนำทรัพย์สินของกลางออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ ประโยชน์เป็นการก้าวล่วงสิทธิของเจ้าของทรัพย์สินนั้น ดังนั้น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ กับทรัพย์สินของกลางจึงต้องรัดกุม โปร่งใส และตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้ โดยมีหลักการและแนวทางที่สำคัญคือความยุติธรรมในคดีอาญาจะต้องไม่เสียไป โดยกระบวนการ ในการจัดการกับทรัพย์สินของกลางทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการคืนทรัพย์สินของกลาง การชดเชยราคา หรือการประเมินราคาทรัพย์สินของกลางจะต้องมีความเป็นธรรมและตรวจสอบได้ โดยเจ้าของ ทรัพย์สินหรือผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินนั้นจะต้องได้รับความคุ้มครองหรือมีหลักประกันในความ เสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างเป็นธรรม²⁰¹

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการนำของกลางออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการ พ.ศ. 2547 ("ระเบียบกระทรวงยุติธรรม") ได้กำหนดให้อธิบดีกรม สอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสั่งให้นำทรัพย์สินของกลางที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ตามกฎหมายออกขาย

บทบัญญัติในมาตรานี้ให้ใช้บังคับกับบุคคลที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนการ กระทำความผิดนั้นด้วย".

²⁰⁰โปรดดูระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการนำของกลางออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการ พ.ศ. 2547 (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (ผ).

²⁰¹ อรรถนพ ลิขิตจิตตะ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 188.

ทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการได้ หากปรากฏว่าทรัพย์สินของกลางนั้นไม่เหมาะสมที่จะเก็บรักษาหรือเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่ทางราชการมาก โดยในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของกลางตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมดำเนินการโดยคณะกรรมการขายทอดตลาดที่อธิบดีแต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามข้อ 5 ของระเบียบกระทรวงยุติธรรม

3.2.9.3 ประกาศกรมสอบสวนคดีพิเศษเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการขายทอดตลาดของกลางตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการนำของกลางออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการ พ.ศ. 2547²⁰²

ประกาศกรมสอบสวนคดีพิเศษเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการขายทอดตลาดของกลางตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการนำของกลางออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการ พ.ศ. 2547 ("ประกาศกรมสอบสวนคดีพิเศษ") เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการขายทอดตลาดไว้ค่อนข้างสมบูรณ์และครอบคลุมปัญหาที่เกิดขึ้นในการขายทอดตลาดทรัพย์สินในหลายกรณี

ข้อ 18 ของประกาศกรมสอบสวนคดีพิเศษได้กำหนดห้ามมิให้กรรมการขายทอดตลาดเข้าเป็นผู้รู้ราคาหรือใช้ให้ผู้อื่นเข้าเป็นผู้รู้ราคาแทนในการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ตนได้ทำหน้าที่เป็นกรรมการ ซึ่งเป็นการห้ามไว้ชัดเจนโดยไม่มีข้อยกเว้นใดๆ กรณีจึงสอดคล้องกับมาตรา 511 แห่งป.พ.พ.

โปรดดูหัวข้อ 2.1.4 และหัวข้อ 2.1.7 ในส่วนของการขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดีข้างต้น เนื่องจากเนื้อหาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของระเบียบสำนักงานศาลปกครองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขายทอดตลาดเป็นการผสมผสานและรวบรวมเนื้อหาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของระเบียบการบังคับคดี (หัวข้อ 2.1.4) และคำสั่งกรมบังคับคดี (หัวข้อ 2.1.7) กรณีจะแตกต่างกันก็แต่เพียงหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการเท่านั้น กล่าวคือ การขายทอดตลาดในคดีแพ่งและคดีล้มละลายจะมีกรมบังคับคดีเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในขณะที่การขายทอดตลาดในกรณีนี้กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ

²⁰²โปรดดูประกาศกรมสอบสวนคดีพิเศษเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการขายทอดตลาดของกลางตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการนำของกลางออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการ พ.ศ. 2547 (เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง) ในภาคผนวก (ณ).

3.3 สิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด

โปรดดูหัวข้อ 1.2 ในส่วนของการขายทอดตลาดโดยภาคเอกชน และหัวข้อ 2.3 (1) ในส่วนของการขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดีข้างต้น กล่าวคือ ในการขายทอดตลาดทรัพย์สินโดยฝ่ายปกครองอื่นนอกจากสำนักงานศาลปกครอง ผู้ซื้อทรัพย์สินนั้นจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1332 แห่งป.พ.พ. ในขณะที่หากเป็นการขายทอดตลาดทรัพย์สินโดยสำนักงานศาลปกครอง ซึ่งเป็นการดำเนินการตามคำสั่งของศาลปกครอง ผู้ซื้อทรัพย์สินย่อมจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1330 แห่งป.พ.พ.